Bungehuis

Spuistraat 210-212

te Amsterdam

Behoort bij ontwerpbesluit
BWT 1903953
Gemerkt 119A
Gemeente Amsterdam Centrum

127.

bouwhistorische opname

p.c. meijers | bnb | bouwhistorie | restauratie

BNB Bond van Nederlandse Bouwhistorici

Bouwhistorische opname Bungehuis

Spuistraat 210-212 te Amsterdam

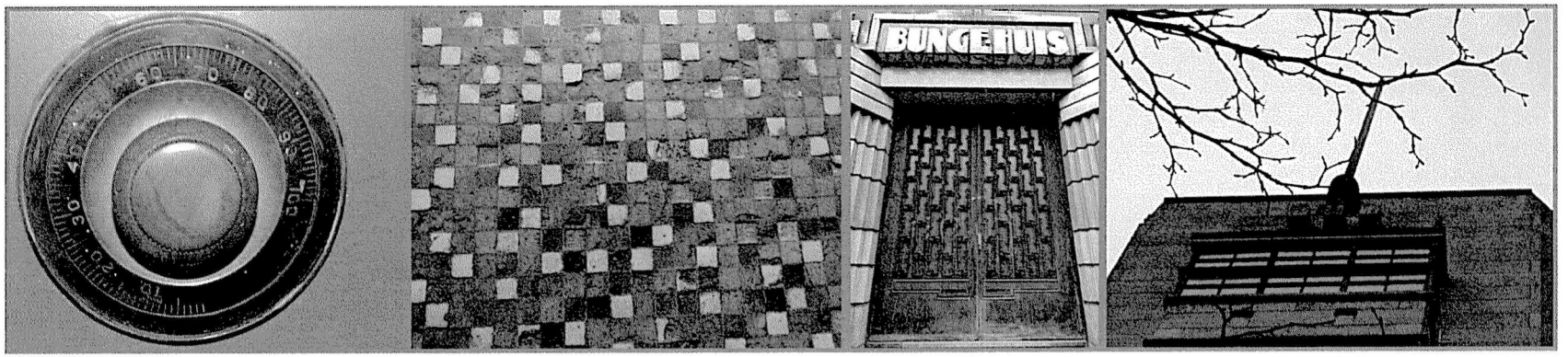

Inhoudsopgave

1.0		**Inleiding**	**pagina**	**4**
2.0		**Bouwgeschiedenis**	**pagina**	**4**
3.0		**Beschrijving**	**pagina**	**18**
	3.1	**Stedenbouwkundige situatie**	**-**	**19**
	3.2	**Bouwmassa**	**-**	**19**
	3.3	**Exterieur**	**-**	**20**
		3.3.1 Gevels	**-**	**20**
	3.4	**Interieur**	**-**	**34**
		3.4.1 Structuur	**-**	**35**
		3.4.2 Constructies	**-**	**37**
		3.4.3 Indeling	**-**	**38**
4.0		**Monumentenwaardering en Advies**	**pagina**	**88**
5.0		**Monumentenwaarderingstekeningen**	**Pagina**	**90**
6.0		**Korte begrippenlijst**	**pagina**	**99**
7.0		**Colofon & Noten**	**pagina**	**100**

Afbeelding voorblad: Bungehuis Spuistraat 210-212 anno 1984
(Afbeeling: RCE te Amersfoort)
Afbeelding pagina 2: Bungehuis Paleisstraat en Singel, anno 2015
(Afbeelding: ARE)

1.0 Inleiding

Deze rapportage over het Bungehuis, Spuistraat 210-212 te Amsterdam, is opgesteld in opdracht van Raam 468 BV te Amsterdam. Ten behoeve van herbestemming van het gebouw is een bouwhistorische opname uitgevoerd. Doel van het onderzoek is het vastleggen van de huidige situatie en informatie te geven over de aanwezige monumentale waarden.

Deze rapportage omvat een globale bouwgeschiedenis van het gebouw en een beschrijving van het huidige exterieur en -interieur. Bij de beschrijving ligt de nadruk op de monumentale structuren en elementen van het gebouw. Bij de beschrijving van het interieur worden bij sommige ruimten historische afbeeldingen en benamingen gebruikt als toelichting op het oorspronkelijke gebruik van deze ruimten. Aansluitend op bovenstaande wordt een monumentenwaardering en -advies gegeven. Niet alle huidige kantoorruimten waren toegankelijk. Onder deze ruimten bevonden zich geen oorspronkelijke vertrekken maar later gerealiseerde kantoren met gestandaardiseerde afwerkingen.

Het Bungehuis is op 11 december 2001 ingeschreven in het rijksregister van beschermde monumenten onder nummer 518486. De inleiding van de redengevende omschrijving luidt:
In 1932-1934 tot stand gekomen HANDELSKANTOOR. Gebouwd in opdracht van Julius Carl Bunge en C. Hirschler, directeuren van N.V. Bunge's Handelmaatschappij. Het staat bekend als het 'Bunge-Huis'. Gebouwd naar een ontwerp van de Gebr. Van Gendt A.L.zn. in samenwerking met architect W.J. Klok. Ontwerp in de stijl van het functionalisme. Gebouw is aan drie zijden vrijgelegen en wordt begrensd door Paleisstraat, Spuistraat en Singel.

De redengevende omschrijving van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is in 2013 aangevuld met onderzoek door D. Derksen van Bureau Monumentenzorg Amsterdam (BMA). Voor de beschreven bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van dit aanvullend onderzoek.

2.0 Bouwgeschiedenis

Deze beknopte bouwgeschiedenis is een samenvatting en interpretatie van het archiefonderzoek en bouwhistorisch onderzoek ter plekke. Naast een doorlopende lijst van kleinere bouwkundige wijzigingen zijn een aantal grotere bouwfasen in de bouwgeschiedenis herkenbaar. Deze grotere bouwfasen worden beschreven.

Samenvatting belangrijkste bouwfasen:

Bouwfase I	**1931**	**Sloop huizenblok en bouwplan**
Bouwfase II	**1932-1934**	**Bouw Bungehuis**
Bouwfase III	**1949-1951**	**Wijzigingen plattegronden**
Bouwfase IV	**1960-1961**	**Wijziging dienstingang**
Bouwfase V	**1974**	**Vervallen sanitaire ruimten en kantoren**
Bouwfase VI	**1977**	**Universiteit van Amsterdam**
Bouwfase VII	**2015**	**Private Members Club**

Algemene ontwikkelingen kantoorgebouwen in Nederland

In het derde kwart van de 19e eeuw ontstond er in Nederland behoefte aan zelfstandige grote kantoorgebouwen. Deze gebouwen dienden een representatief karakter te hebben en werden voorzien van moderne voorzieningen als centrale verwarming en elektrische verlichting. De kantoorpanden werden veelal rond een binnenplaats gevormd. Vanaf de jaren twintig van de vorige eeuw ontstonden grote kantoorkolossen over meerdere kavels zoals de nieuwbouw van de Nederlandse Handelmaatschappij aan de Vijzelstraat van K.P.C. de Bazel uit (1920-1926).

De plattegronden van dergelijke kantoorgebouwen hadden een hiërarchische opbouw. De vormgeving, afmetingen, indeling en verdeling van ruimten werd bepaald door de functie van de ruimte. De directievertrekken vormden een zelfstandige eenheid binnen het totale ontwerp. De functie van de bestuurders werd benadrukt door de aankleding en inrichting van de vertrekken en vormden een visitekaartje voor bedrijf. Binnen deze zelfstandige eenheid in het gebouw zorgde een hiërarchische volgorde voor een ensemble; beginnend met een wachtkamer, volgden de spreekkamers, de directiekamers en de vergaderkamer. Veelal werden deze vertrekken langs een doorlopende gang of enfilade gepositioneerd.

Door de verantwoordelijke architecten werd getracht tot een Gesamtkunstwerk te komen. Niet alleen de plattegronden en gevels werden ontworpen maar ook meubilair, tapijten, betimmeringen, deuren en glas-in-loodramen werden uitgewerkt. Van het Bungehuis zijn een aantal fraaie interieurtekeningen bewaard gebleven die de samenhang van gebouw en inrichting bevestigen.

Behoort bij ontwerpbesluit
BWT 1903953
Gemerkt 119B
Gemeente Amsterdam Centrum

Ontwerptekening hoofdentree Bungehuis door Gebr. Van Gendt A.L. zn (Afbeelding: HNi)

Bouwfase 1 1931 Sloop huizenblok en bouwplan

In mei 1931 werd door Gebr. Van Gendt A.L. zn bij de gemeente Amsterdam toestemming gevraagd voor het slopen van een aantal panden. Het betrof twintig huizen aan de Spuistraat, Paleisstraat en het Singel. De reden voor sloop was een nieuw te bouwen kantoorgebouw voor Bunge's Handelsmaatschappij te Amsterdam.[1]

Afbeelding hoek Spuistraat - Paleisstraat voor sloop (Afbeelding: www.theobakker.net)

De opdrachtgever(s)

De opdrachtgevers voor het kantoorgebouw van de Handelmaatschappij Bunge NV, kortweg het Bungehuis genoemd, waren Julius Carl Bunge en C. Hirschler, directeuren van de Handelsmaatschappij.[2] J.C. Bunge (1865-1934) oefende blijkbaar veel invloed uit op het ontwerp. *'Hij wilde een gebouw zonder beeldhouwwerk of muurschilderingen en met toepassing van natuurlijke materialen.'*[3]
Bunge was een kleinkind van Duitse immigranten die een internationaal familiebedrijf hadden opgericht en maakte grote winsten met de graanhandel. Bunge was een liefhebber van cultuur en muziek en met name de componist Richard Wagner. Een voorbeeld van zijn verregaande liefde voor de muziek was de bouw van villa Kareol. Dit was een speciaal voor hem ontworpen en gebouwd landgoed waarin allerlei kunstvormen waren verwerkt binnen het thema van *'Tristan und Isolde'*, zijn meest geliefde opera van Wagner.

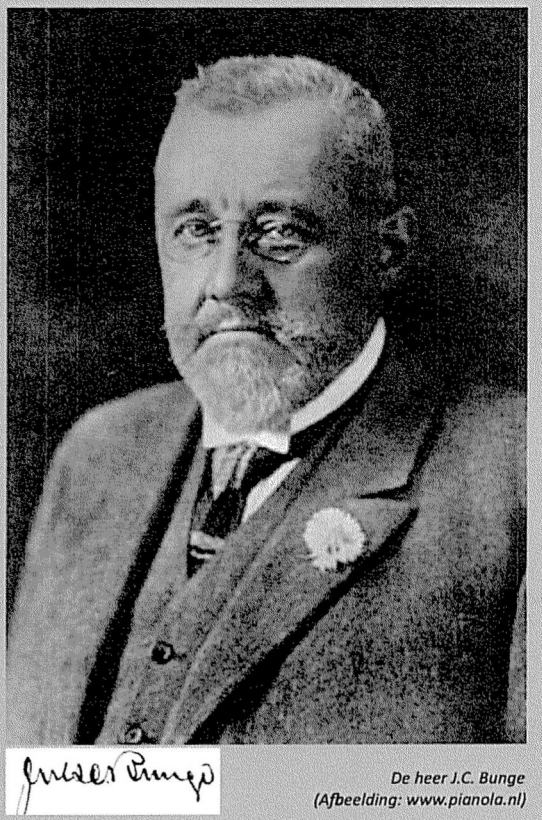

De heer J.C. Bunge
(Afbeelding: www.pianola.nl)

Bouwplan
Het bouwplan van het Bungehuis bestond uit kantoorpand van zeven bouwlagen met een conciërgewoning. Het gebouw kreeg vier vleugels rond een, boven de bel-etage, overdekte lichthof. De onderste bouwlagen van het pand waren voor Bunge's Handelsmaatschappij bestemd, de bovenste twee etages konden worden verhuurd. Deze mogelijke opdeling werd doorgezet in het kluizencomplex in het souterrain. Naast de grote kluis voor Bunge werd een afzonderlijk toegankelijke serie kleinere kluizen gerealiseerd. De luxueus afgewerkte directievertrekken van de handelsmaatschappij bevonden zich op de eerste verdieping van het gebouw. Het gebouw werd voorzien van drie trappenhuizen en vijf liften waarbij onderscheid werd gemaakt in de diensttrappen en een representatief hoofdtrappenhuis dat toegankelijk was via de hoofdentree aan de Spuistraat. Per bouwlaag waren ruime maar afzonderlijke sanitaire voorzieningen voor het personeel, managers en directie.

Voor het bouwplan werden meerdere gevelontwerpen gemaakt. De verschillende voorstellen maken duidelijk dat gezocht werd naar een evenwichtige gevelopbouw met of zonder een kapverdieping of een toren. Hoewel de volgorde van de voorstellen onbekend is, is uit de ontwerpen afleesbaar dat de gevels steeds strakker en functioneler werden uitgewerkt. De monumentale uitstraling van het gebouw bleef bij elk ontwerp aanwezig.

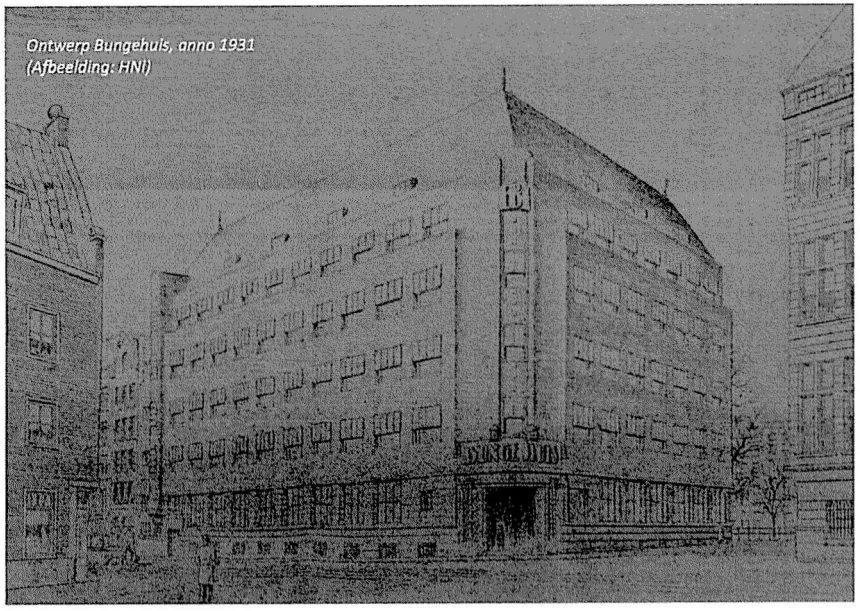
Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNI)

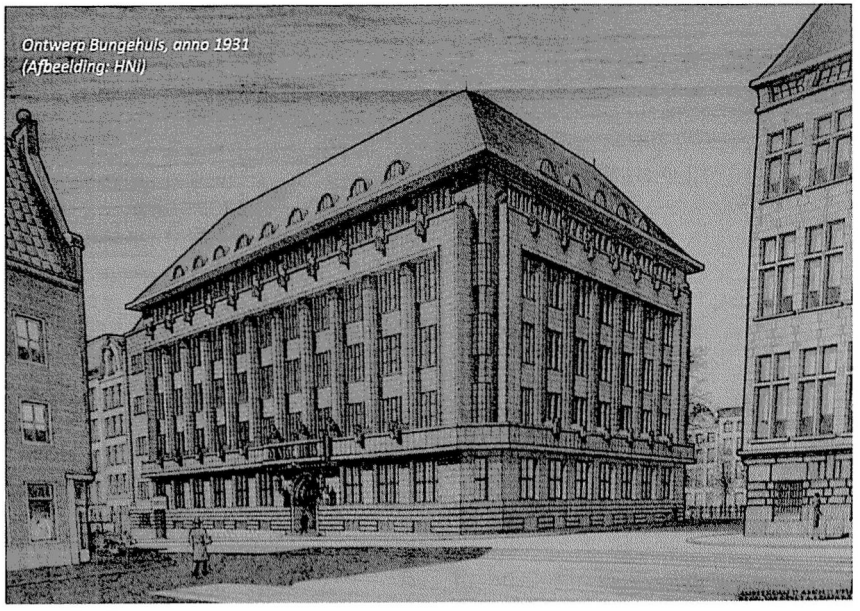
Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNI)

Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNI)

Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNI)

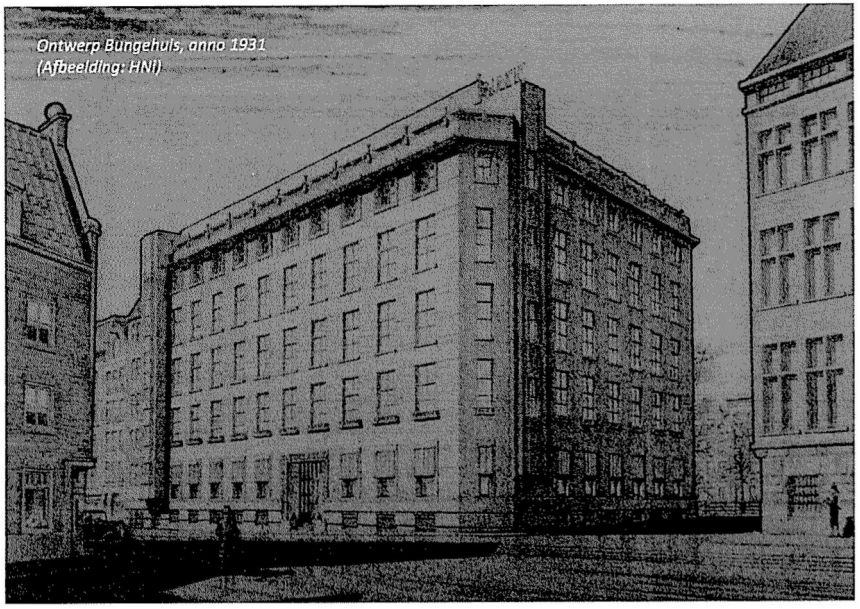
Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNI)

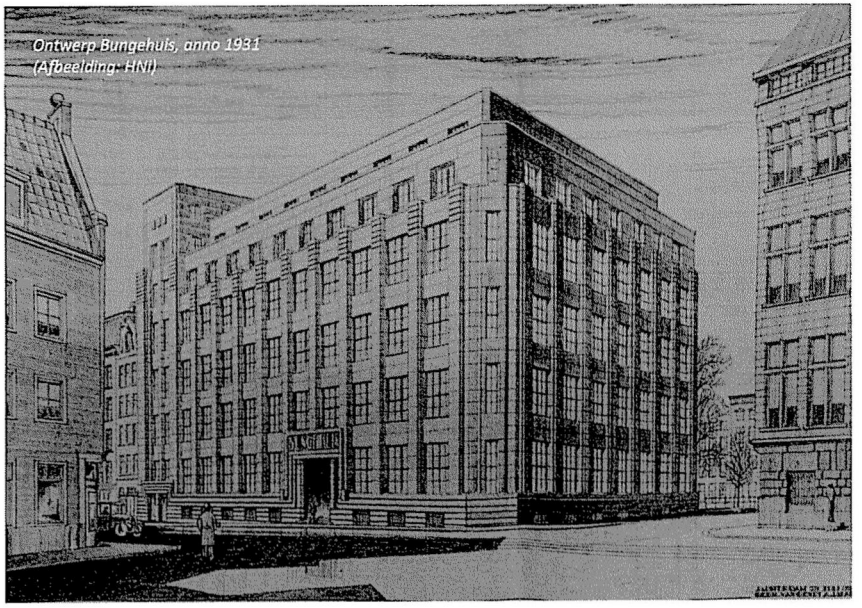
Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNI)

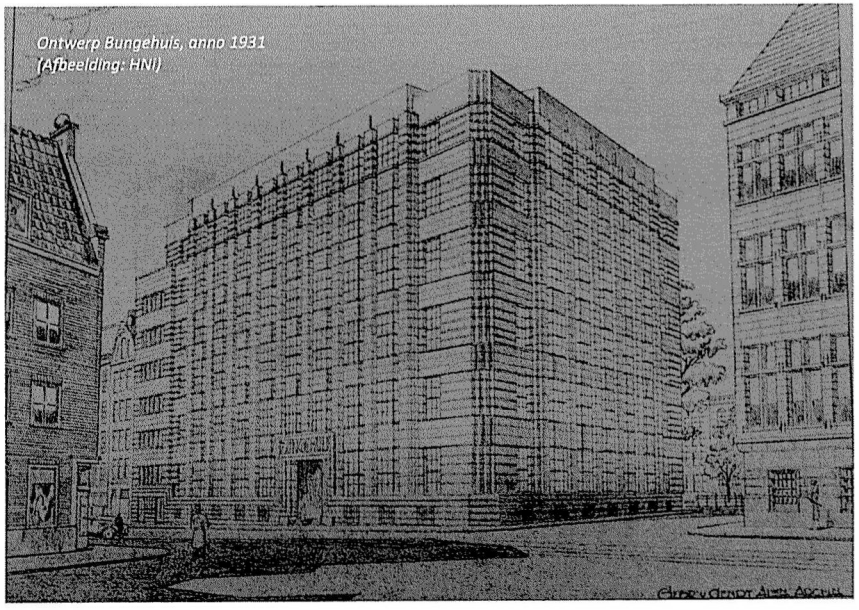
Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNI)

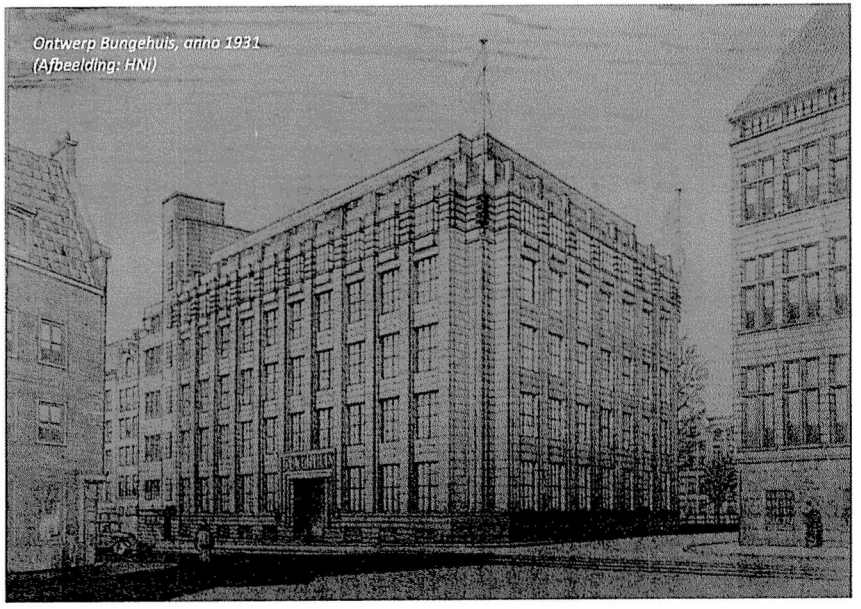
Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNI)

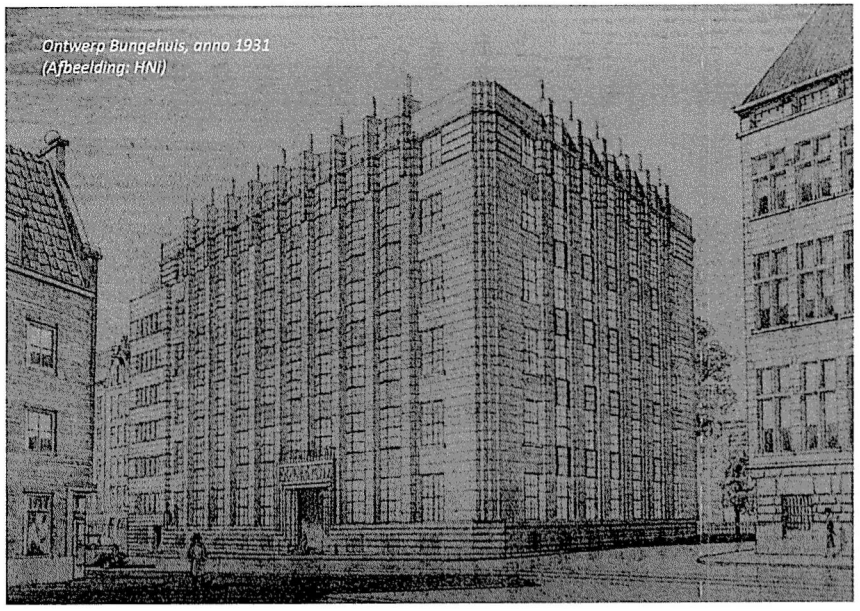
Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNi)

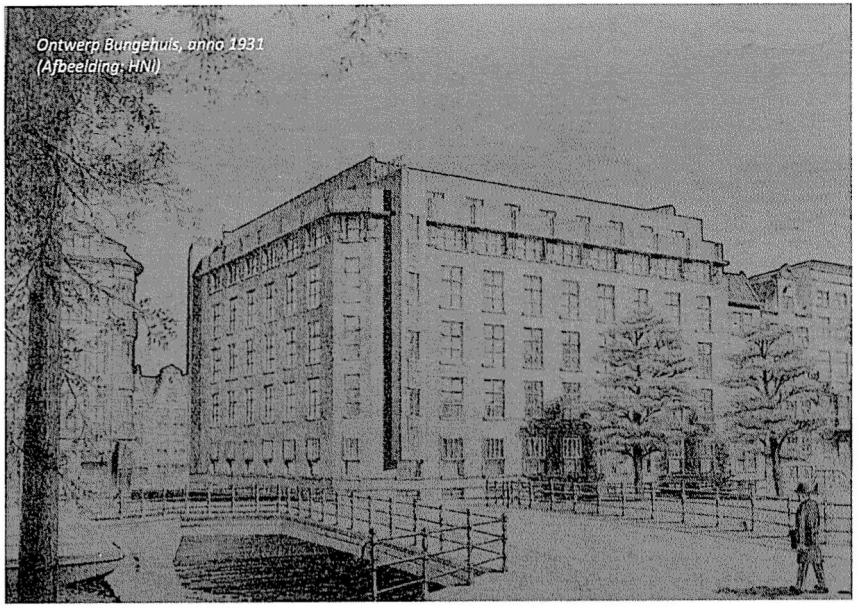
Ontwerp Bungehuis, anno 1931
(Afbeelding: HNi)

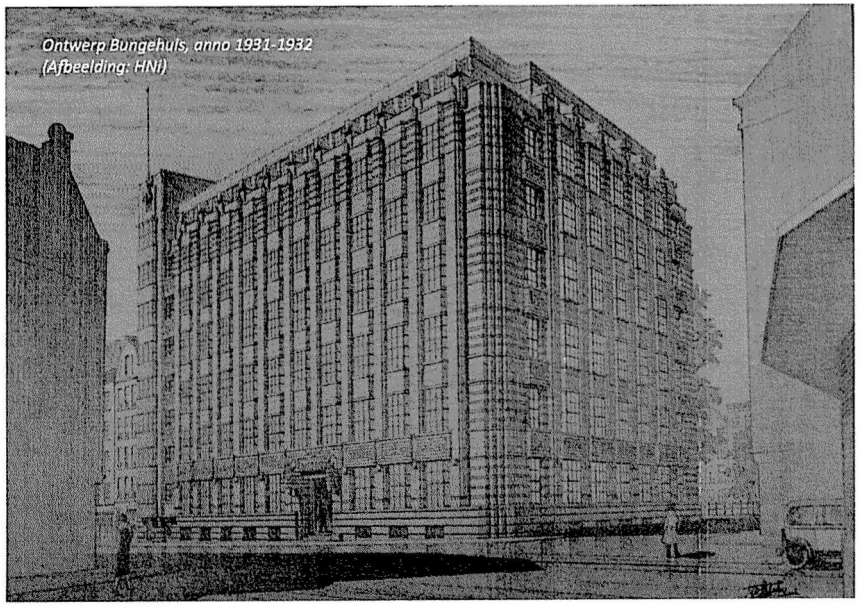
Ontwerp Bungehuis, anno 1931-1932
(Afbeelding: HNi)

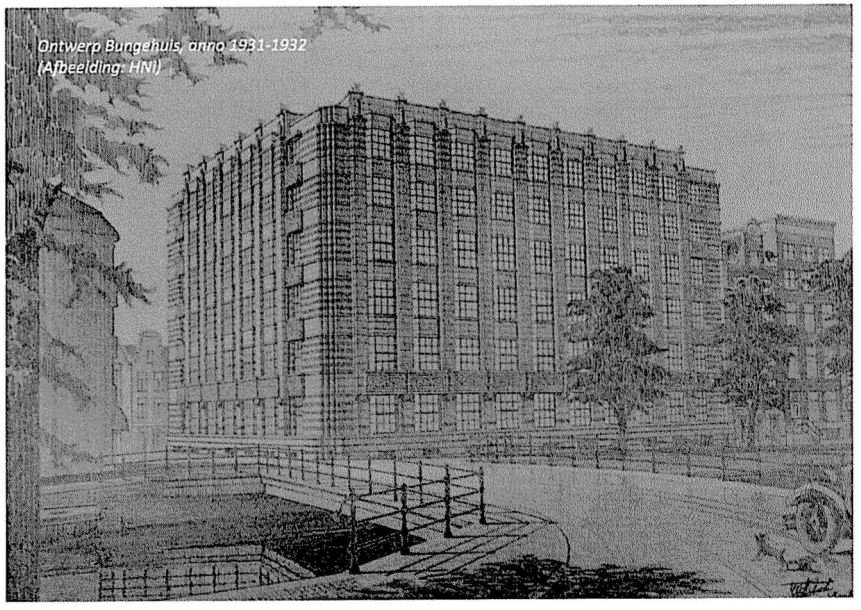
Ontwerp Bungehuis, anno 1931-1932
(Afbeelding: HNi)

Bouwfase II 1932-1934 Bouw Bungehuis

In oktober 1931 werd vergunning aangevraagd voor het bouwen van het nieuwe kantoorpand. De bouwkosten werden geraamd op fl. 800.000,00. In december 1931 werd een voorlopige bouwvergunning verleend.[4]

In april 1932 werd een gewijzigd ontwerp aangeleverd waarbij de indeling van het pand grotendeels gelijk was gebleven maar waarbij de gevels en kapverdieping aanzienlijk gewijzigd waren ten opzichte van het eerdere bouwplan.[5] Mogelijk hadden de wijzigingen te maken met het overlijden van architect A.D.N van Gendt. Zijn opvolger architect Willem Jacob Klok (1885-1957), had op 25 maart 1932 de leiding over het bureau overgenomen. Logischerwijs was ten behoeve van de sloopvergunning alvast een ontwerptekening ingediend, maar was het ontwerpproces voor de definitieve buitengevels nog niet afgerond.

Bij het eerste ingediende ontwerp was het gebouw voorzien van een betonskelet van zes bouwlagen met een hoge kapverdieping met ongelijkzijde schilddaken. De bovenste bouwlaag stond terug van de buitengevel waardoor een balustrade was gevormd. De gevels waren bekleed met metselwerk en natuursteen.

Ontwerp gevel Spuistraat anno 1931
(Afbeelding: BMA)

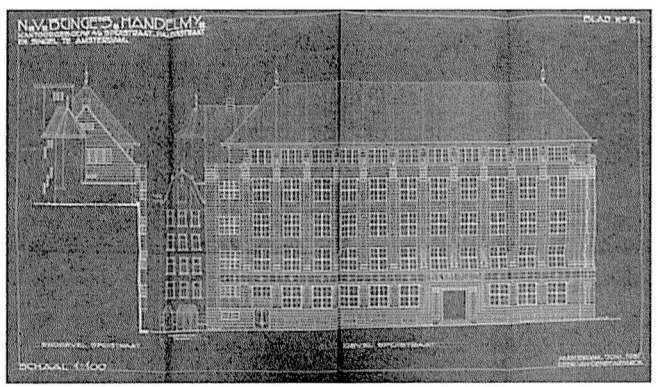

Ontwerp gevel Singel anno 1931
(Afbeelding: BMA)

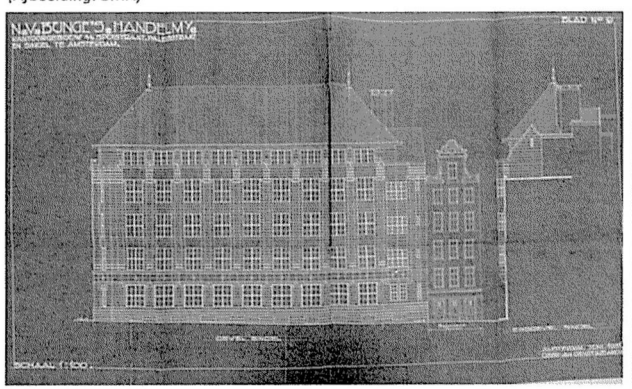

Ontwerp gevel Paleisstraat anno 1931
(Afbeelding: BMA)

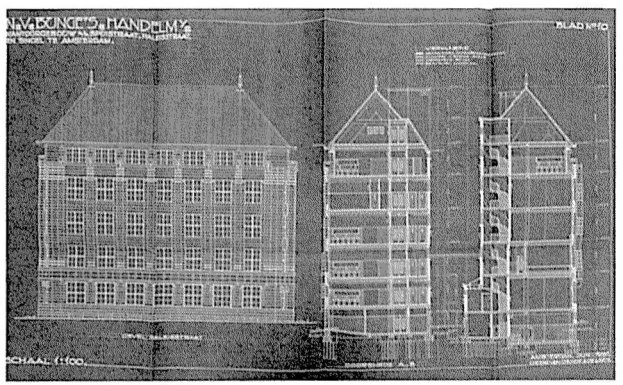

Ontwerp gevel Spuistraat anno 1932
(Afbeelding: BMA)

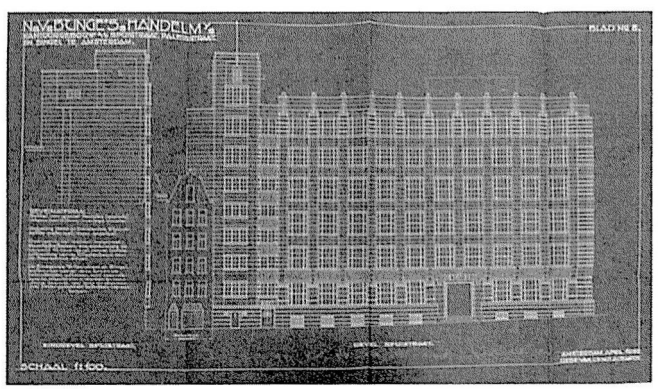

Ontwerp gevel Singel anno 1932
(Afbeelding: BMA)

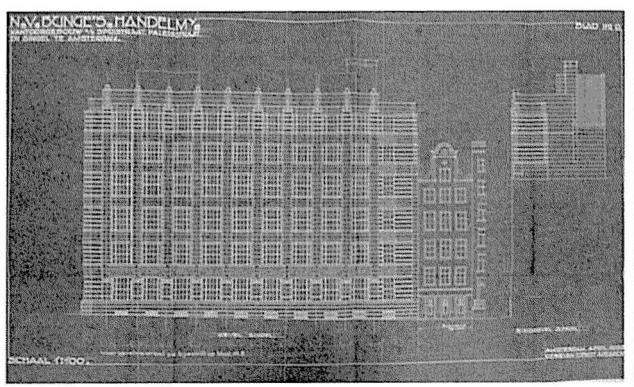

Ontwerp gevel Paleisstraat anno 1932
(Afbeelding: BMA)

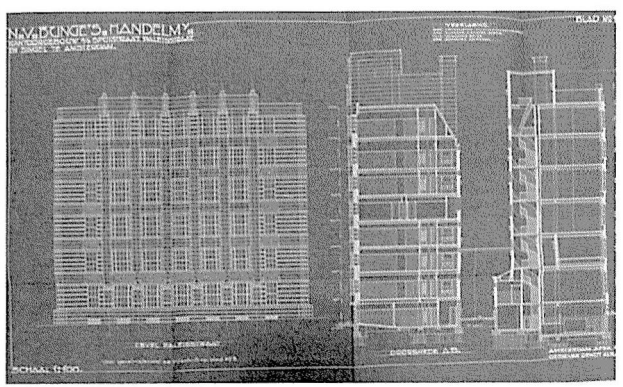

Bij het nieuwe ontwerp in 1932 was de kapverdieping vervallen en omgevormd tot een volwaardige bouwlaag met een plat dak. De met natuursteen beklede gevels waren hoger opgetrokken tot boven het platte dak met een sterk verticaal karakter. De gevels kregen een functionele uitstraling met Art-Deco vormentaal. Op de doorsneden van de ingediende bouwtekeningen uit 1931 en 1932 is de gewijzigde opzet van het gebouw goed zichtbaar.

De indeling van het gebouw werd grotendeels uitgevoerd conform de bouwplannen; zeven bouwlagen rond een (overdekte) lichthof. Op de eerste verdieping kwamen de directievertrekken. Een opvallend verschil ten opzichte van de bouwplannen is de locatie van de grote vergaderkamer. Deze ruimte is niet op de hoek van de Spuistraat-Paleisstraat gepositioneerd zoals getekend. Op deze hoek zijn in plaats daarvan twee directiekamers gerealiseerd met een wandbekleding van wit en zwart marmer. Opvallend is dat op alle bouwtekeningen in het bouwdossier van de gemeente Amsterdam, ter plaatse een toilethoek staat getekend. Bijzonder dat dergelijke bijzondere vertrekken onderbelicht zijn gebleven tijdens de verschillende bouwfasen. De bovenste bouwlagen van het pand werden zonder verdere indeling gerealiseerd.

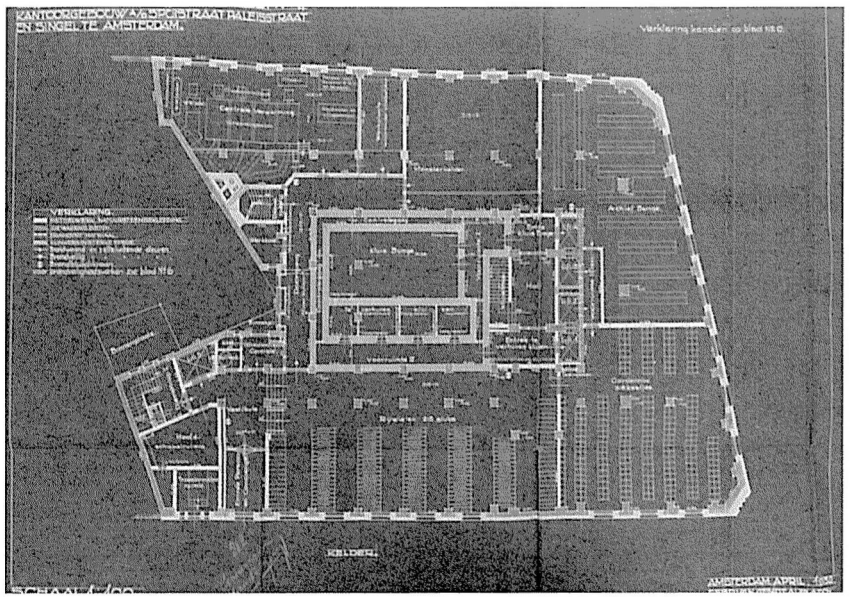

Ontwerptekening souterrain, anno 1932
(Afbeelding: BMA)

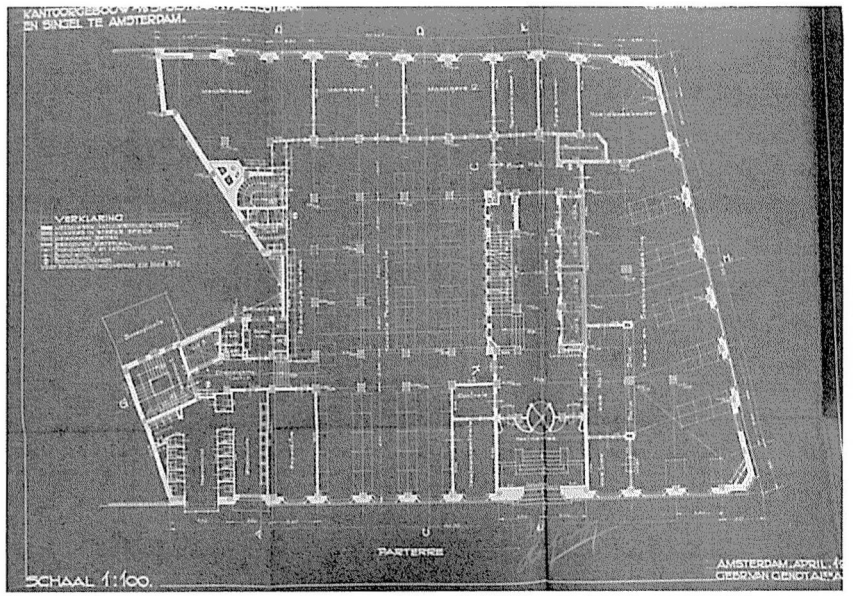

Ontwerptekening bel-etage, anno 1932
(Afbeelding: BMA)

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119C

Gemeente Amsterdam
Centrum

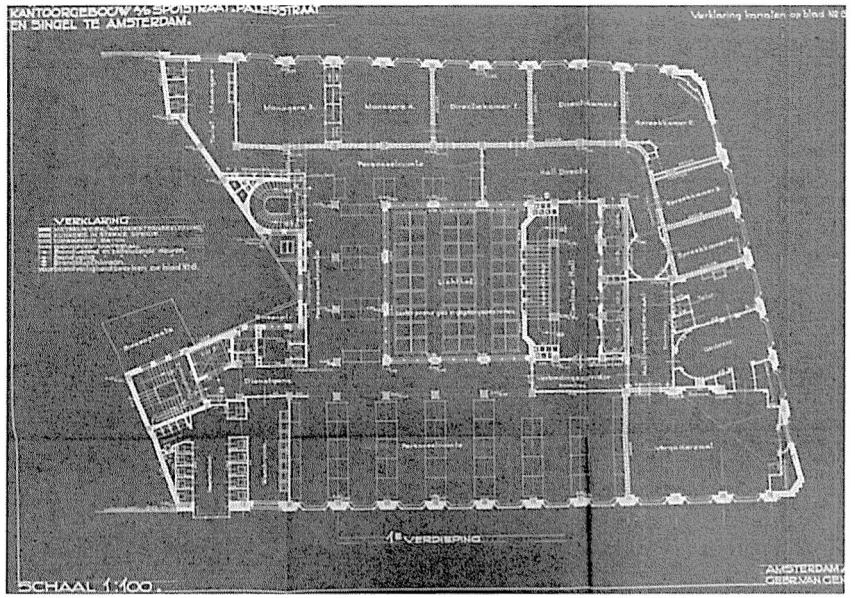

Ontwerptekening 1e verdieping anno 1932
(Afbeelding: BMA)

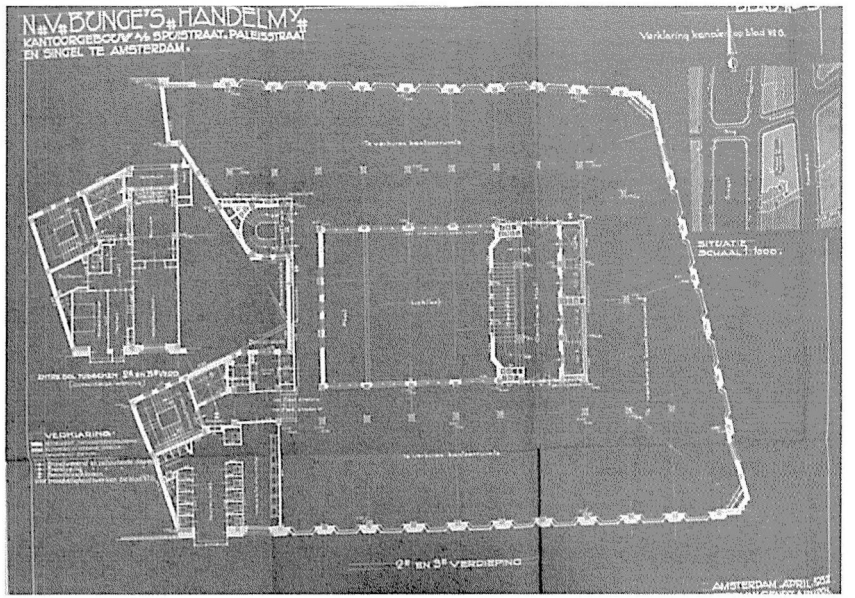

Ontwerptekening 2e en 3e verdieping, anno 1932
(Afbeelding: BMA)

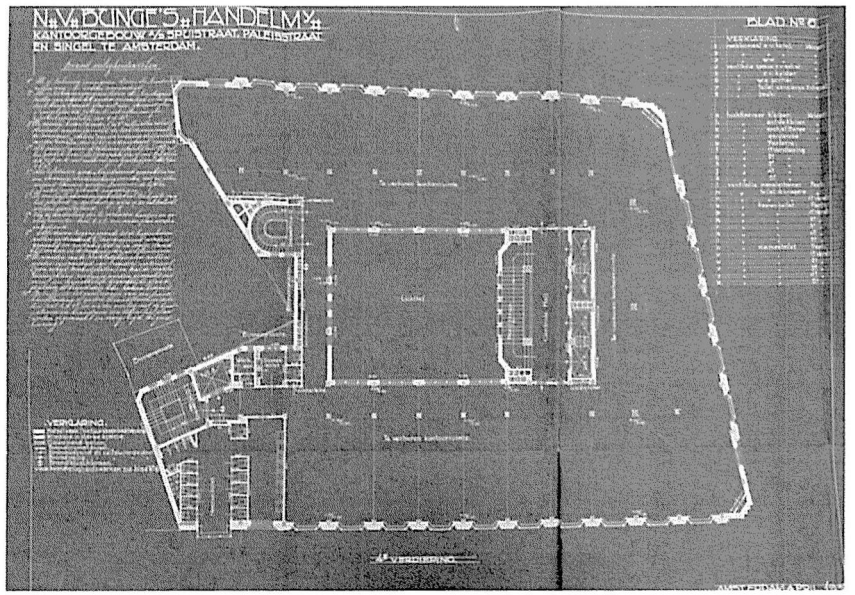

Ontwerptekening 4e verdieping anno 1932
(Afbeelding: BMA)

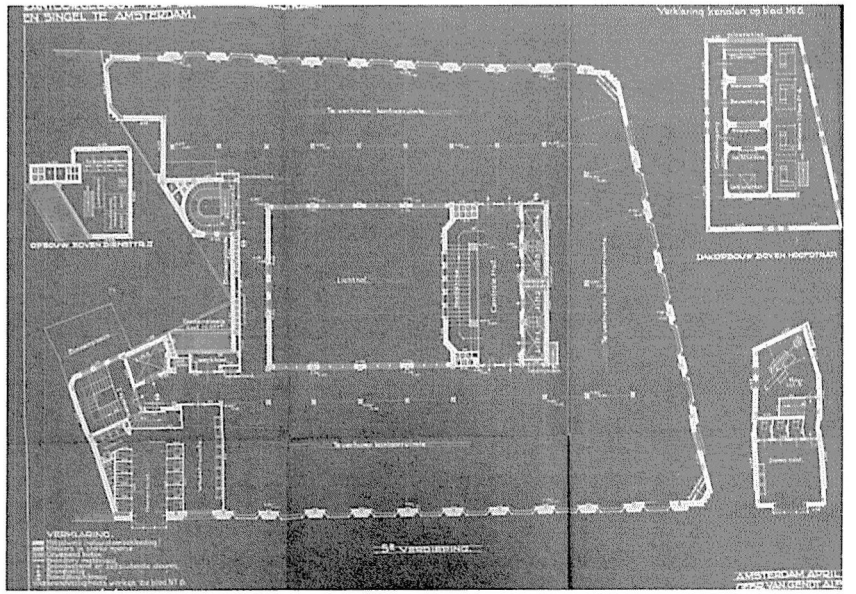

Ontwerptekening 3e verdieping anno 1932
(Afbeelding: BMA)

Bungehuis omstreeks 1936
(Afbeelding: www.theobakker.net)

Architecten van het Bungehuis
Adolf Daniël Nicolaas van Gendt (1870-1932) en W.J. Klok (1885-1957)[6]

Het ontwerp van het Bungehuis wordt toegeschreven aan A.D.N. van Gendt. A.D.N. van Gendt was een zoon van Adolf Leonard van Gendt (1835-1901). A.L. van Gendt richtte in 1874 zijn eigen architectenbureau op in Amsterdam. Het bureau werd na zijn dood voortgezet door zijn zonen J.G. van Gendt (1866-1925)en A.D.N. van Gendt die in 1896 compagnons in het bedrijf waren geworden. Gebr. Van Gendt A.L. zn was een bureau van meerdere architecten en ingenieurs van de familie Van Gendt.

De gebroeders Van Gendt ontwierpen voornamelijk in traditionalistische en historiserende bouwstijlen. A.D.N. Van Gendt was ondermeer verantwoordelijk voor het constructieve betonskelet van diverse belangwekkende panden zoals het Scheepsvaarthuis van Van der Mey en het gebouw van de Nederlandsche Handel Maatschappij aan de Vijzelstraat met K.P.C. de Bazel. In het werk van A.DN. van Gendt zijn Britse invloeden herkenbaar als gevolg van zijn verblijf in Schotland. Hoewel de Britse motieven na 1920 zeldzamer, kwamen in het werk van Van Gendt regelmatig uitkragende torens, schoorstenen op geveltoppen of *'bay windows'* voor. Na 1914 paste A.D.N. van Gendt ornamentiek toe met een Amsterdamse school en Art Deco-achtige vormentaal.

Nadat A.D.N. van Gendt op 25 maart 1932 overleed werd het bedrijf voortgezet door voormalig chef-de-bureau W.J. Klok. De naam van het bureau werd eveneens voortgezet door Klok en tot in de jaren veertig van de twintigste eeuw gebruikt. W.J Klok was in 1909 als tekenaar-opzichter in dienst gekomen bij het bureau Van Gendt. Vanaf de jaren twintig kreeg Klok een groter aandeel in de ontwerpen, A.D.N. van Gendt verzorgde vooral de contacten en relaties. W.J. Klok overleed in 1957, zijn zoon H. Klok zette het bureau voort tot 1978.

De aanvraag bouwvergunning voor het gewijzigd ontwerp van het Bungehuis in 1932, is ondertekend door architect W.J. Klok als gemachtigde van Gebr. V. Gendt A.L.zn. Ook de laatste ontwerptekeningen die het meest overeenkomen met het gerealiseerde gebouw zijn ondertekend door Klok. Het Bungehuis te Amsterdam uit 1931 is daarom vooral een creatie van Klok. Toch zijn er overeenkomsten met eerdere ontwerpen van Van Gendt zoals De Groninger Bank uit 1917 en het trappenhuis van Herengracht 286 te Amsterdam uit 1921. De invloed van Van Gendt op het ontwerp van het Bungehuis is dus afleesbaar in het eindresultaat.

Architect A.D.N van Gendt
(Afbeelding: stichting Bonas)

Ontwerptekeningen Bungehuis door W.J. Klok, anno 1932
(Afbeelding: HNI)

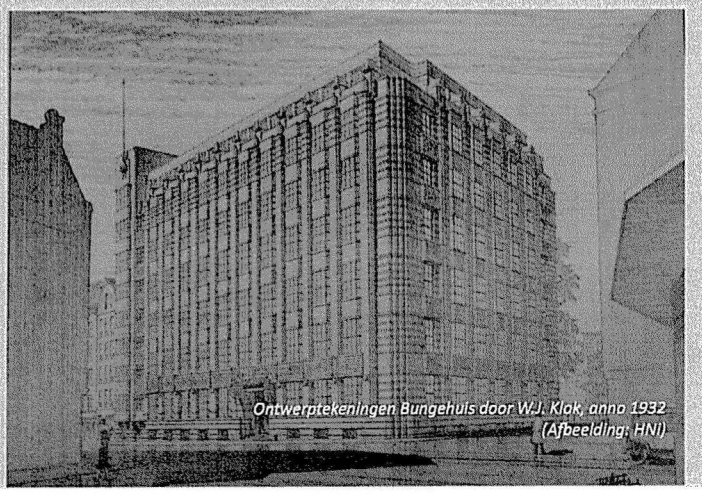

Ontwerptekeningen Bungehuis door W.J. Klok, anno 1932
(Afbeelding: HNI)

Bouwfase III 1949-1951 Wijzigingen plattegronden

In 1949 vroeg het architectenbureau Gebr. Van Gendt A.L. zn bouwvergunning aan voor het wijzigen van het pand.[7] De tweede verdieping werd vergroot door het gedeeltelijk dichtzetten van de lichthof. De gang aan de zuidzijde van het gebouw op deze verdieping verviel ten behoeve van extra kantoorruimte. In 1950 en 1951 werden meerdere interne wijzigingen doorgevoerd. De indelingen op de derde en vierde verdieping met veel kleine kantoorruimten werd gewijzigd door samenvoeging en vergroten van de kantoren. De bovenste verdiepingen werden in die jaren verhuurd aan de firma Güntzel & Schumacher en aan het dagblad *'Het Parool'*.[8] Op de tweede verdieping liet de firma Bunge juist grotere ruimten onderverdelen. Op de eerste verdieping vervielen de afzonderlijke sanitaire voorzieningen voor managers in de zuidwesthoek van het gebouw.

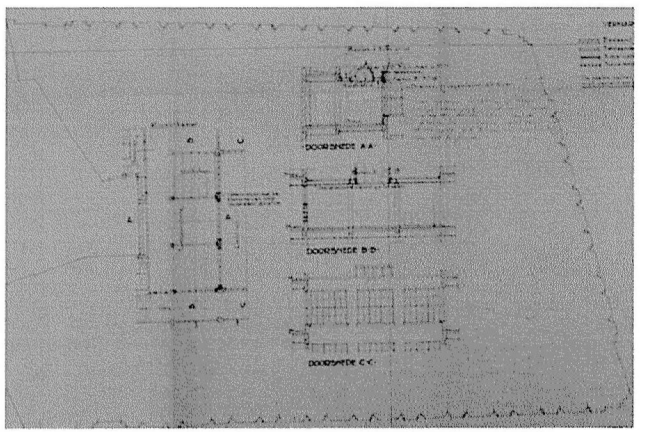

Revisietekening uitbreiding 2e verdieping uit het bouwdossier van 1949
(Afbeelding: BMA)

Bouwfase IV 1960-1961 Wijziging dienstingang

Om een deel van het souterrain toegankelijk te maken voor auto's werd in 1961 de dienstingang aangepast en een inpandige hellingbaan aangebracht. De aanvraag werd ingediend door architect H.P. Starreveld van de firma Deenik & Zn.[9]

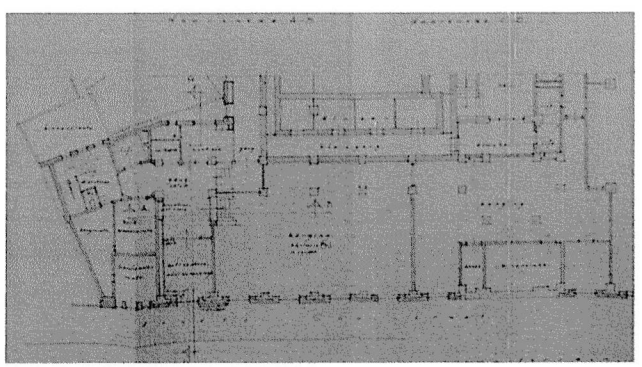

Plattegrond bestaande toestand souterrain uit het bouwdossier van 1960-1961
(Afbeelding: BMA)

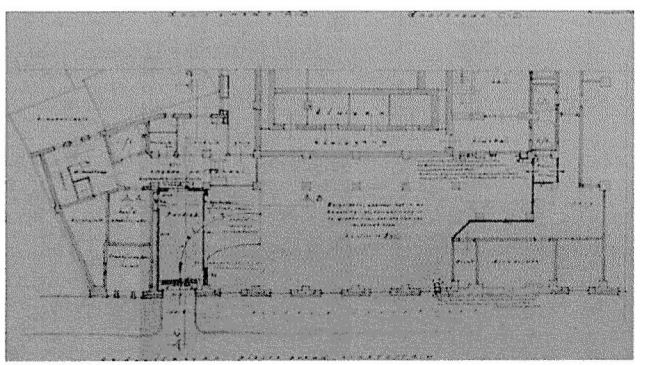

Plattegrond nieuwe situatie souterrain uit het bouwdossier van 1960-1961
(Afbeelding: BMA)

Bouwfase V 1974 Wijzigingen sanitaire ruimten en kantoren

In 1974 werden de grote sanitaire ruimten aan de zijde van de Spuistraat verwijderd ten behoeve van extra kantoorruimte. Aanvrager was Aannemings-Maatschappij Z. Deenik & Zoon BV uit Amsterdam in opdracht van Amalgamated Investment & Property Co. Limited uit London.[10]

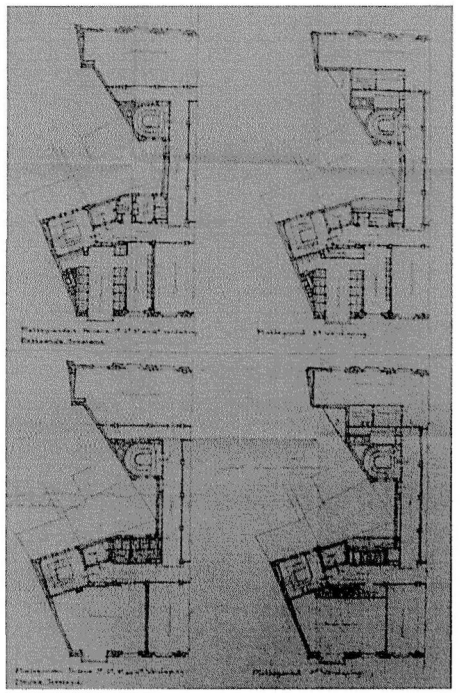

Plattegronden met wijziging was- en toiletgroepen uit het bouwdossier van 1974
(Afbeelding: BMA)

Bouwfase VI 1977 Universiteit van Amsterdam

De Universiteit van Amsterdam huurde het pand in 1971 voor de toenmalige Letterenfaculteit. In 1974 werd het pand definitief aangekocht. Drie jaar later werden de indelingen op de meeste verdiepingen gewijzigd om geschikt te maken voor onderwijs en kantooruimten. Op de tweede verdieping kwam de bibliotheek waarvoor de bestaande indelingen geheel werden verwijderd. Op de parterre werd het tweede diensttrappenhuis afgesloten ten behoeve van de kantinekeuken.[11] De vergunningstekeningen komen grotendeels overeen met de huidige toestand zoals verder in dit rapport beschreven.

Bouwfase VII 2015 Private Members Club

In 2015 is het pand door de universiteit verkocht. Het doel van de nieuwe eigenaar is er een Private Members Club – SOHO House te vestigen, als vestiging van een keten luxe hotels en restaurants voor leden.

3.0 Beschrijving

3.1 Stedenbouwkundige situatie

Het Bungehuis vormt het begin of desgewenst het uiteinde van een bouwblok dat wordt begrensd door de Spuistraat, Paleisstraat en het Singel. Het pand sluit aan de zuidzijde aan op de bebouwing van de Spuistraat en het Singel. De hoofdentree en dienstingang bevinden zich beiden aan de brede Spuistraat, de overige gevels hebben geen toegangen. Door de omvang van het gebouw en de langs de drie straten, vrijstaande hoog opgaande gevels bepaalt het pand de stedenbouwkundige structuur ter plaatse.

3.2 Bouwmassa

Het huidige gebouw bestaat uit een bouwvolume van zeven bouwlagen op een parallellogram-vormige plattegrond waarvan de zuidzijde getrapt is uitgevoerd om aan te sluiten op de belendingen. De zijden aan de Spuistraat, Paleisstraat en het Singel zijn recht maar sluiten op elkaar aan met getrapte overhoekse hoeken.
De lengte van de gevel aan de Spuistraat bedraagt circa 47,7 meter, de gevel aan de Paleisstraat 28 meter en de gevel aan het Singel circa 40,7 meter. De hoogte van de gevel bedraagt ten opzichte van het straatniveau bijna 29 meter. Inclusief het souterrain bedraagt de bouwhoogte van het pand 31,5 meter. De toren aan de Spuistraat en de dakopbouwen op de bovenste bouwlaag zijn niet meegerekend bij deze bouwhoogte.

Luchtfoto: Bovenaanzicht Spuistraat met Bungehuis, anno 2015
(Afbeelding: Bing Maps)

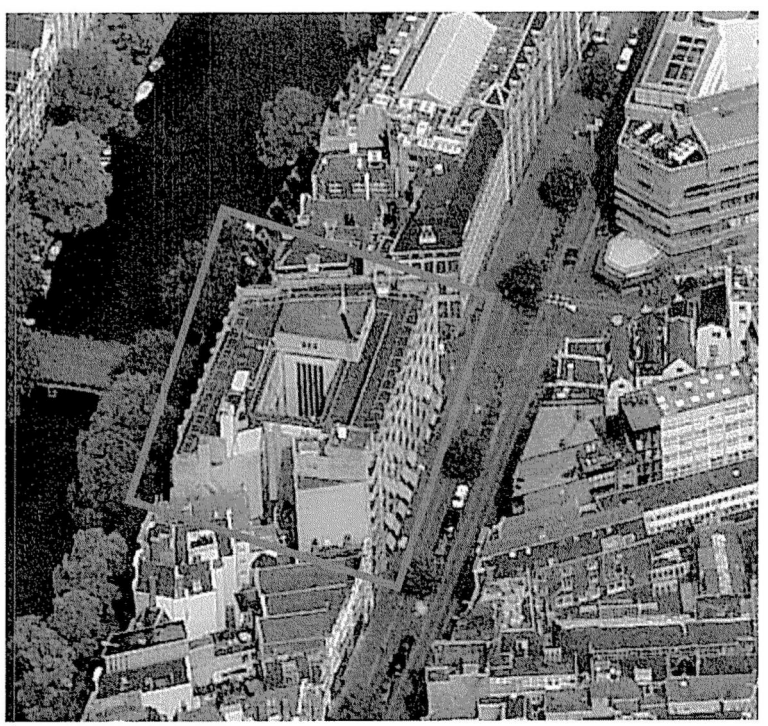

Luchtfoto: Bungehuis Spuistraat 210-212, anno 2015
(Afbeelding: Bing Maps)

3.3 Exterieur

Gevels

Algemeen

De buitengevels zijn opgetrokken in functionalistische stijl met gebruik van Art-Deco motieven bij de entree, gevelbeëindigingen en geometrische ornamentiek. De gevels staan op een hoge plint die is opgebouwd uit blokken Reinersreuter graniet in horizontale banden waartussen brede groeven. De plint wordt beëindigd met een zware uitkragende rechte lijst. De plint is momenteel geheel voorzien van een dikke verflaag maar was oorspronkelijk geel-grijs van kleur.[12] In de plint bevinden zich rechthoekige vensters van het souterrain waarvoor gesmeed ijzeren traliehekwerken zijn aangebracht.

De met Muschelkalksteen [13] beklede gevels boven het plint zijn verticaal geleed. Het natuursteen in de gevels is voorzien van gefrijnd oppervlak. De gevels aan Spuistraat en Singel zijn voorzien van tien traveeën met raamvensters tussen de meer gesloten getrapte hoekoplossingen van het gebouw. De gevel aan de Paleisstraat heeft vijf traveeën. De bronzen vensters in de traveeën zijn uitgevoerd als *'bay-windows'*, erkerachtige vensters met een middenvenster en schuin geplaatste zijlichten, beide met roedenverdelingen. Dergelijke vensters wijzen op Britse invloeden en komen in het oeuvre van A.D.N. van Gendt vaker voor. De borstweringen zijn in dezelfde lijn als de vensters doorgezet waardoor de gevel een verspringend oppervlak krijgen. In de borstweringen zijn bronzen ventilatieroosters verwerkt in de natuursteen blokverdeling van de gevels. Ter hoogte van de eerste verdieping zijn de uitspringende borstweringen in de traveeën en geveluiteinden voorzien van een meanderend motief. De muurdammen tussen de vensters lopen door tot in de terugliggende frieslijst, tevens borstwering boven het platte dak. Op de muurdammen zijn eenvoudige natuurstenen ornamenten geplaatst. De vensters op de uiteinden van de gevels zijn vlak uitgevoerd, hier ontbreken de schuin geplaatste zijlichten van de *'bay windows'*. De gebouwhoeken zijn voorzien van een horizontale gevelbanden door middel van diepe groeven in het gesloten gevelvlak. Deze groeven lopen door over de getrapte hoeken van het gebouw en verbinden de verschillende gevels.

Gevels Bungehuis Spuistraat en Paleisstraat, anno 2015
(Afbeelding: ARE)

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119D

Gemeente
Amsterdam
Centrum

Afbeelding pagina 21: Gevel Bungehuis Spuistraat, anno 2015
(Afbeelding: ARE)

WASPLAATS

Gevel bungehuis Spuistraat anno 2015
(Afbeelding: ARE)

Afbeeldingen pagina 23:

1. *Overzicht meanderend motief eerste verdieping*
2. *Detail plint met smeedijzeren hekwerken*
3. *Gevel met blokverdelingen*
4. *Bay-window bel-etage*
5. *Detail bronzen venster*
6. *Bay-window eerste verdieping*

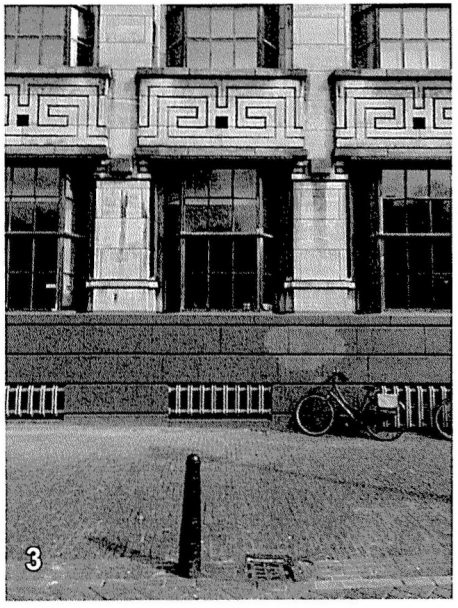

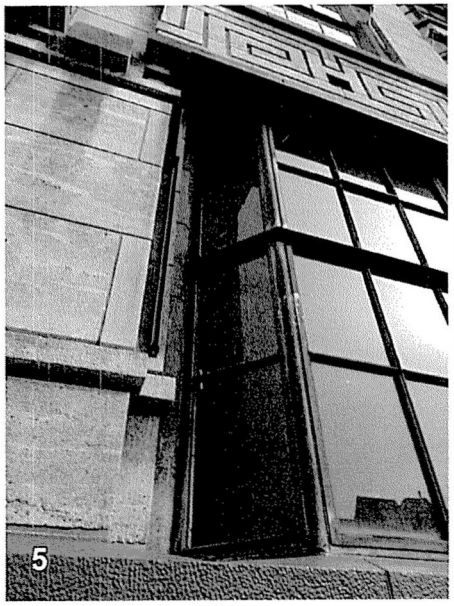

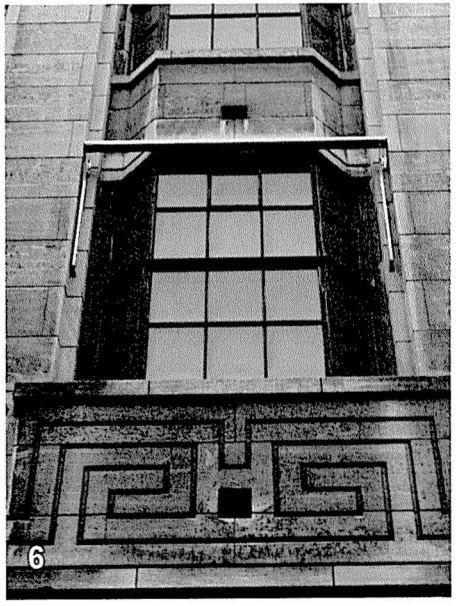

Gevel Spuistraat

De gevel aan de Spuistraat heeft aan de linkerzijde een torenachtige afsluiting met een erker op elke bouwlaag inclusief de zesde verdieping. De erkers stroken met de rechte vensters in de naastgelegen travee die een overgang vormt tussen de toren en de gelede geveltraveeën met *'bay windows'*. De toren is voorzien van getrapte gevelvlakken en een plat dak. Tegen de gevel een vlaggenmast met smeedijzeren houder. Op maaiveldniveau is een dichte stalen deur naar een traforuimte aanwezig. Naast de toren bevindt zich de dienstingang. De huidige stalen toegangsdeuren met opengewerkte kruismotieven dateren uit 1961.

Aan de Spuistraat bevindt zich rechts van het midden de hoofdingang. Deze ingang met een geometrische vormgeving is voorzien van een buitentrap, bronzen schuifdeuren en een geblokte omlijsting van gepolijst kalksteen. Boven de entree staat de naam *'Bungehuis'*. Aan weerszijden van de entree zijn uitkragende natuursteen armatuurarmen aanwezig voor de koperen of bronzen verlichtingsarmaturen en ornamenten. De bronzen schuifdeuren zijn evenals de gevelbekleding voorzien van meanderende motieven.
Geheel rechts op de gevel is in 1985 een bronzen plaquette aangebracht ter herdenking aan de Hongaarse lettersnijder Miklos Tótfalusi Kis (1650-1702).

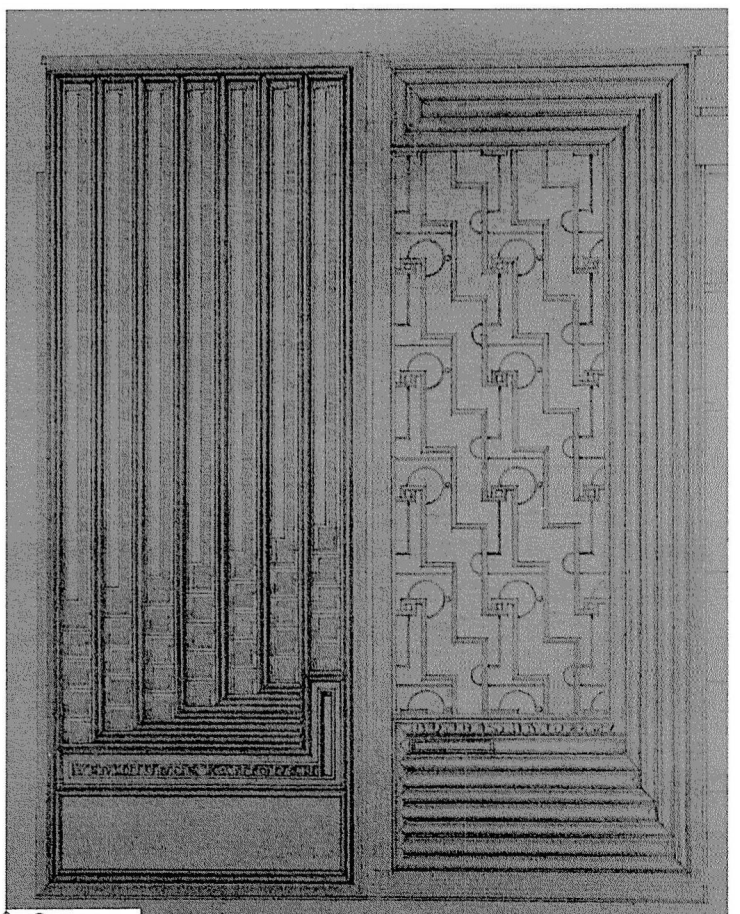

Afbeelding links:
Dienstingang gevel Spuistraat

Afbeelding rechts:
Ontwerptekening schuifdeuren entree (Tekening: HNI)

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119E

Gemeente
Amsterdam
Centrum

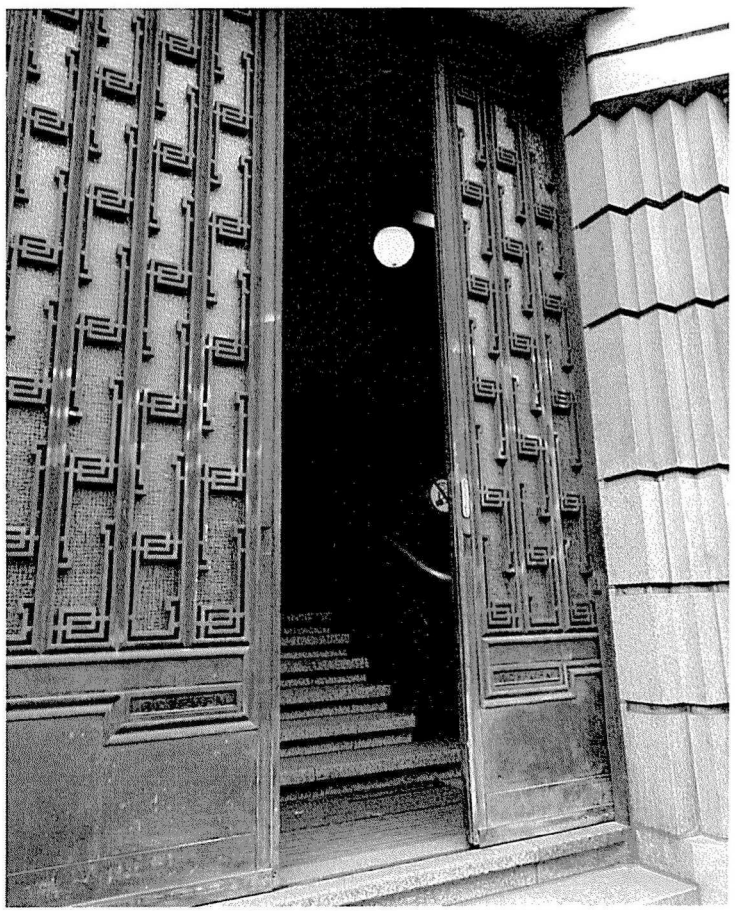

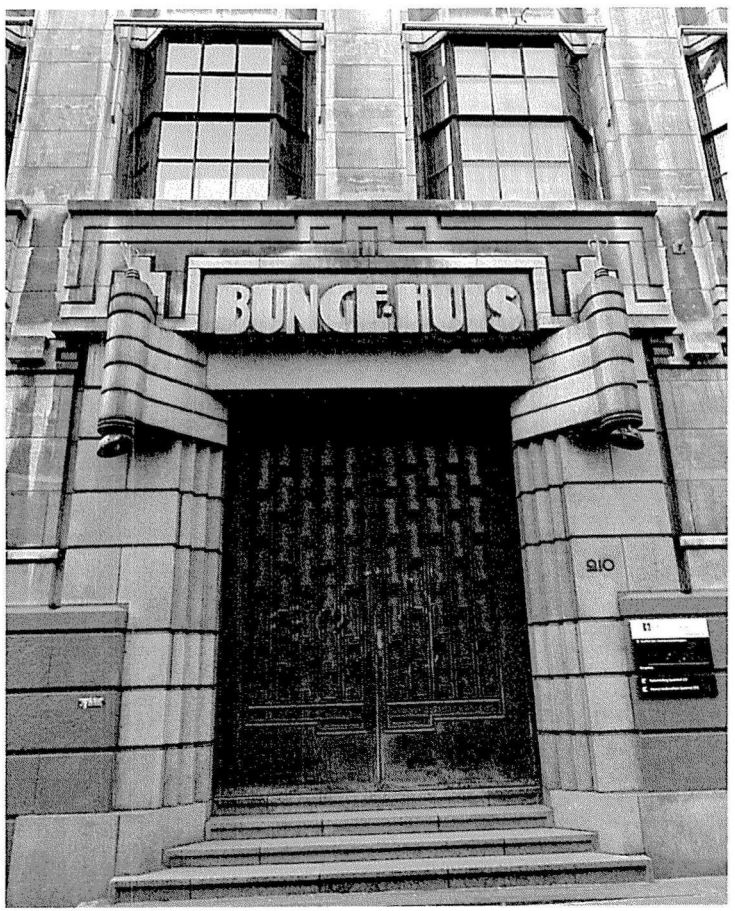

Hoofdentree Bungehuis gevel Spuistraat

Gevel Spuistraat

Toren Bungehuis aan de Spuistraat

Gevel Paleisstraat

De gevel aan de Paleisstraat heeft geen afwijkende kenmerken dan eerder beschreven bij 'Gevels algemeen'. De vijf gelede traveeën met *'bay windows'* worden geflankeerd door traveeën met vlakke vensters die aansluiten op de gesloten gebouwhoeken.

Bungehuis hoek Spuistraat - Paleisstraat

Gevel Paleisstraat

Hoek Paleisstraat - Singel

Gevel Singel

De gevel aan het Singel heeft de algemene opzet met verticale geleding door traveeën met *'bay windows'*, de meanderende motieven in de borstweringen eerste verdieping, de terugliggende fries met de doorlopende muurdammen. Aan de rechterzijde wordt de overgang naar de belendingen gevormd door een optisch iets terugliggend travee met rechte vensters. De natuursteen gevelbekleding is voor een deel omgezet tot op de zuidgevel, voorzover zichtbaar vanaf de openbare straat.

Bungehuis Singelzijde

Behoort bij ontwerp-besluit
BWT 1903953
Gemerkt 119F
Gemeente Amsterdam Centrum

Gevel zuidzijde

Deze gevel is slechts beperkt zichtbaar vanaf de openbare straat. Door verspringingen in de plattegrond bestaat de zuidgevel uit een aantal gevelvlakken die schuin op elkaar aansluiten. De gevelvlakken zijn vlak gepleisterd, waarbij de horizontale gevellijnen van de straatgevels zijn doorgezet in het pleisterwerk. In de gevels bevinden zich rechthoekige vensters ter plaatse van diensttrappenhuizen, het dichtgezette balkon van de voormalige conciërgewoning en enkele ventilatieopeningen. Ter plaatse van de overgang van het diensttrappenhuis naar de torenachtige opbouw aan de Spuistraat is een hellend dak aanwezig. Het dakvlak is bekleed met gefelsd lood.

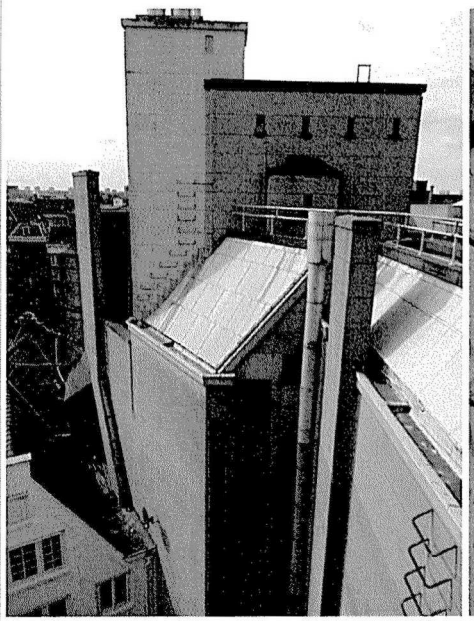

Bungehuis zuidzijde gezien richting Singel

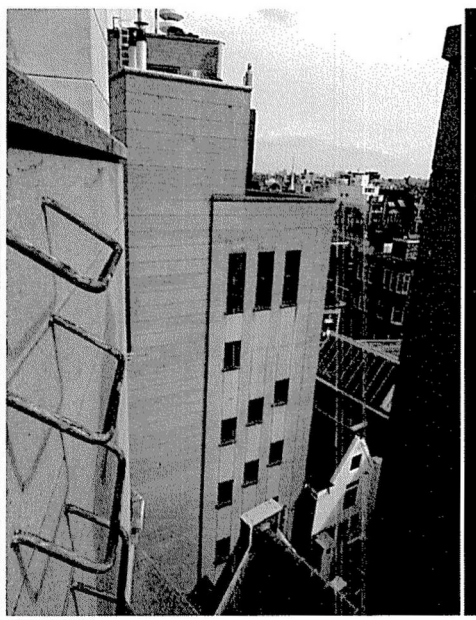

Bungehuis zuidzijde richting Spuistraat

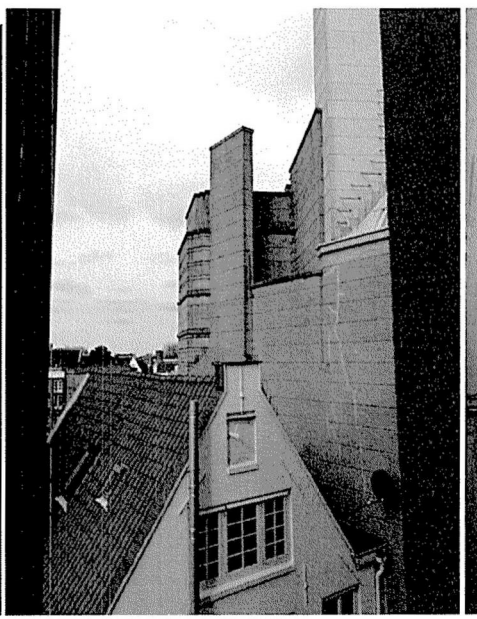

Bungehuis zuidzijde richting Singel

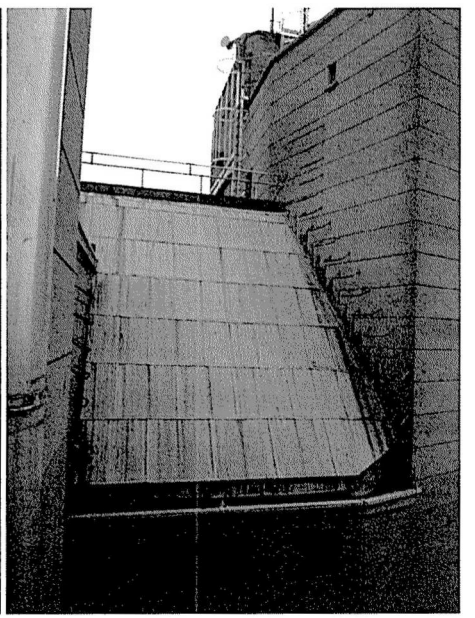

Bungehuis zuidzijde richting Spuistraat

Binnenplaatsgevels

De gevels van de lichthof of binnenplaats zijn zichtbaar boven de bel-etage. De lichthof is boven deze bouwlaag dicht gelegd met gebogen kunststof golfplaten. De gevels zijn opgetrokken met wit geglazuurde baksteen en aan de bovenzijde beëindigd met een rechte natuursteen band. De uitwendige hoeken van de vensteropeningen zijn voorzien van afgeronde profielstenen.
Aan de noordzijde bevindt zich de gevel van het hoofdtrappenhuis. Over de gehele hoogte van de gevel zijn vijf vensterassen aanwezig met glas-in-lood beglazing. De langwerpige vensters zijn uitgevoerd met een breed middendeel en schuin staande zijstroken in relatie met de *'bay windows'* in de buitengevels.

De west- en oostgevels zijn voorzien van brede bronzen raamkozijnen met een zesraams indeling met roedenverdelingen. De vensterbanken onder de vensters zijn van natuursteen. Boven de vensters zijn rechte halfsteens rollagen aangebracht in geglazuurde baksteen.

Aan de zuidzijde bevindt zich op de eerste en tweede verdieping een uitbouw met plat dak. De gevel van de uitbouw is uitgevoerd met witte bakstenen die afwijken van de originele witte glazuurstenen. De rollagen boven de vensters in de aanbouw wijken zelfs nog meer af en zijn recentelijk vernieuwd. Boven de uitbouw is de oorspronkelijke zuidgevel zichtbaar. Hierin bevinden zich smalle raamvensters die grenzen aan de doorlopende gang op elke bouwlaag. De vensters zijn in een terugliggend vlak aangebracht over meerdere verdiepingen als weerspiegeling van de vensters van het hoofdtrappenhuis.

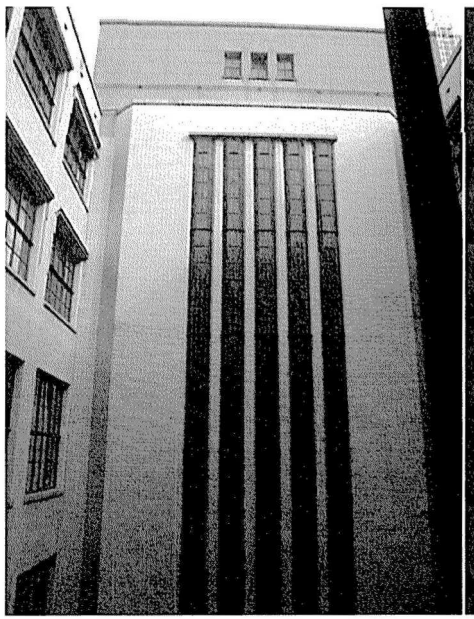

Bungehuis binnenplaats noordzijde

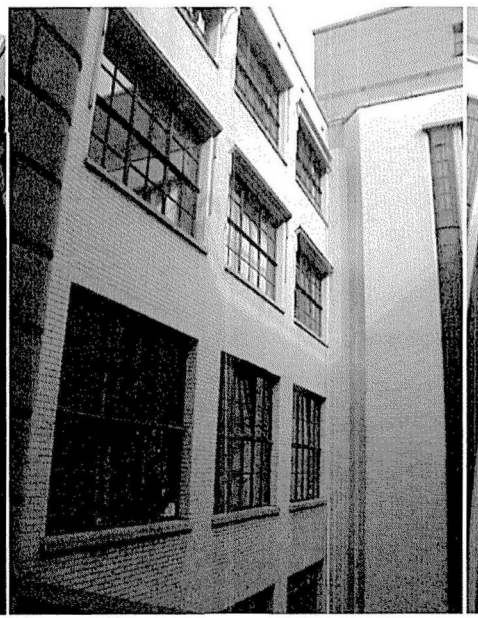

Bungehuis binnenplaats westzijde

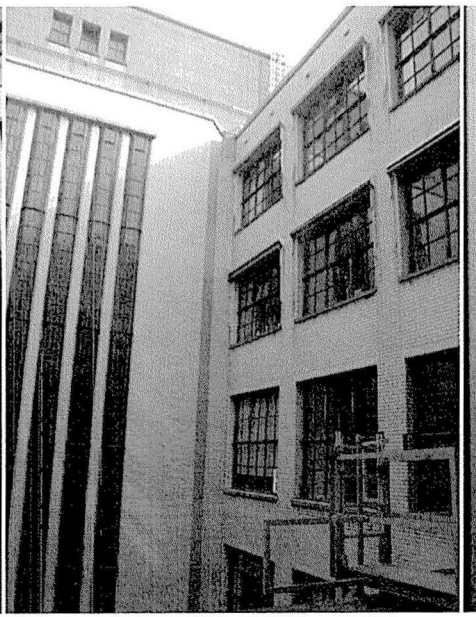

Bungehuis binnenplaats noord-oostzijde

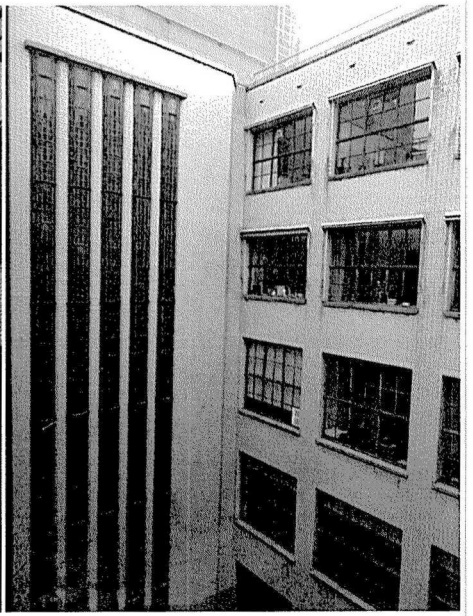

Bungehuis binnenplaats noord-oostzijde

Bovenaanzicht lichthof Bungehuis met noord - oost - zuidgevel

Bovenaanzicht overkapping lichthof Bungehuis

Noordgevel lichthof Bungehuis

Dak

Boven de binnenplaatsgevels zijn deels de dakopbouwen zichtbaar. Deze dakopbouwen ten behoeve van installaties, liften en overige technische ruimten zijn deels voorzien van natuursteen gevelpanelen en verder vlak gepleisterd met toepassing van horizontale banden in het pleisterwerk.

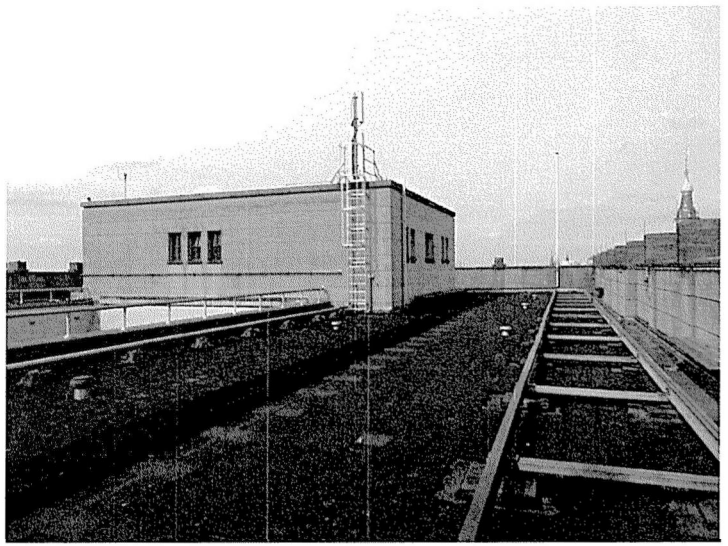

Dak Bungehuis

Dakopbouw Singelzijde

Dakopbouw toren zijde Spuistraat

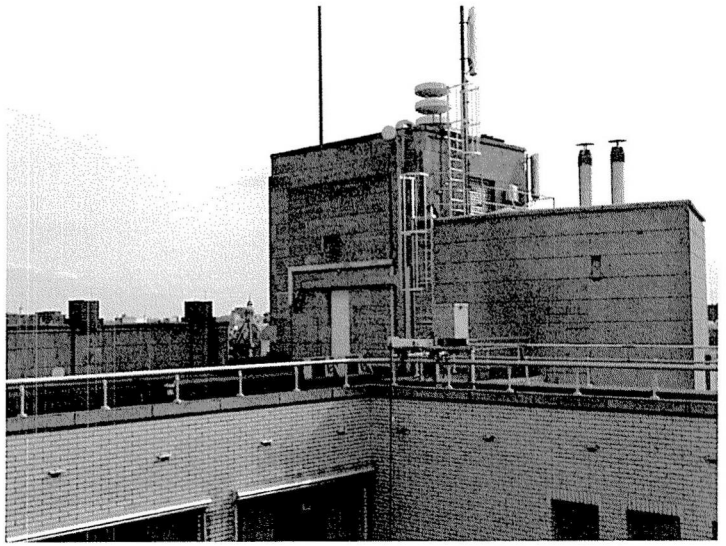

Dakopbouw toren en trappenhuis zijde Spuistraat

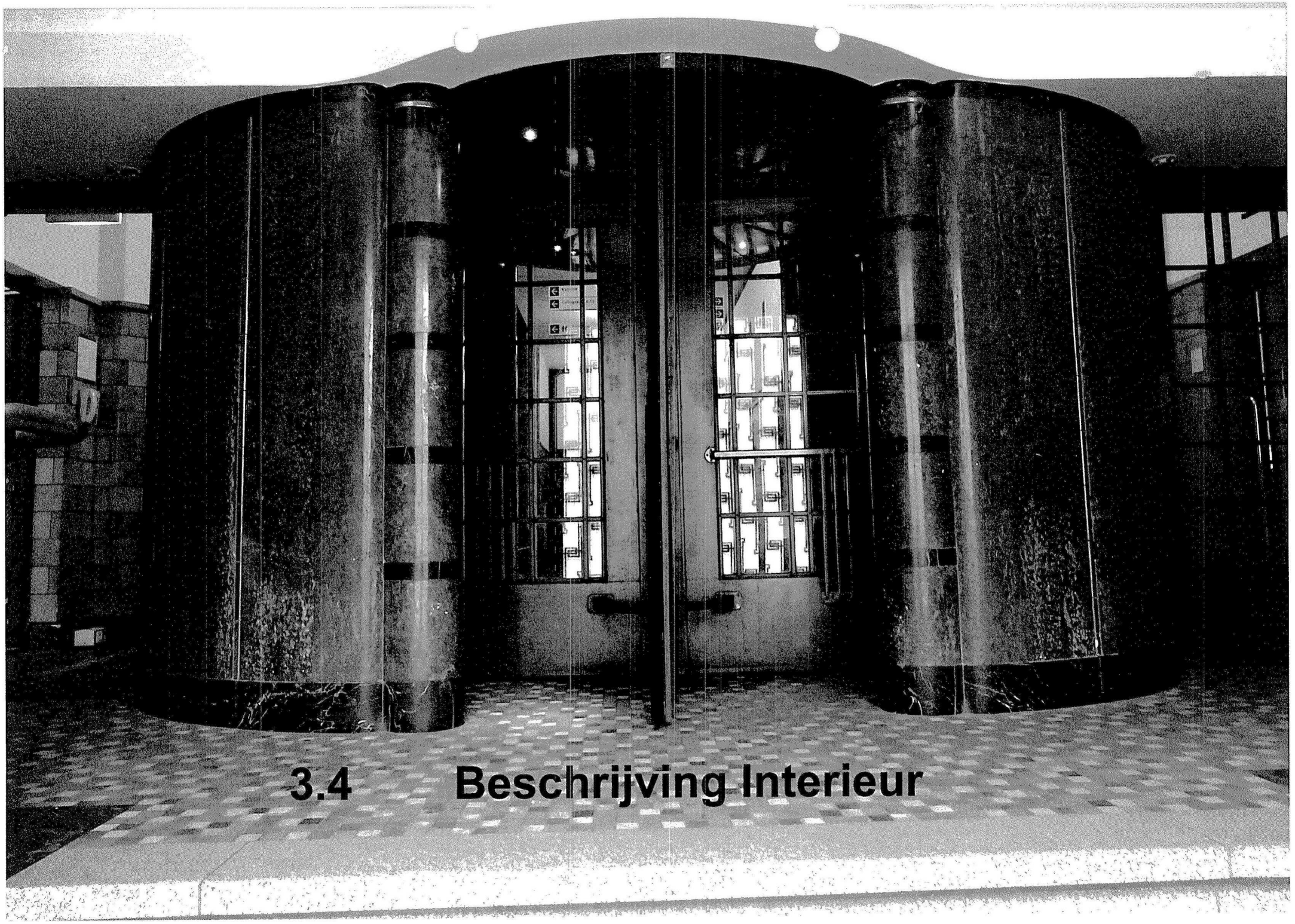

3.4 Beschrijving Interieur

3.4.1 Structuur

De plattegrond van elke bouwlaag bestaat uit een drietal gebouwvleugels rond een kern. Deze kern bestaat in het souterrain uit een kluizencomplex en op de andere bouwlagen uit een (overdekte) lichthof. De gebouwvleugels volgen de richting van de openbare straten; Spuistraat, Paleisstraat en het Singel. De zuidzijde van het gebouw vormt een verbinding tussen de vleugels Spuistraat en Singel. Dit bouwdeel wordt begrensd door belendingen en kern van het gebouw.

De oorspronkelijke opzet van het gebouw is nog aanwezig. De structuur van het pand wordt bepaald door genoemde kern van het gebouw en de posities van het hoofdtrappenhuis met centrale hal en liftschachten en de twee diensttrappenhuizen. De centrale hal voor het hoofdtrappenhuis vormt de verbinding tussen de verschillende gebouwvleugels en is daarom structuurbepalend.

Door de constructieve opbouw met een betonskelet zijn de dragende kolommen bepalend voor de indeling van het gebouw.

Naast genoemde structuurbepalende elementen wordt de indeling van het souterrain verder bepaald door de dienstingang aan de Spuistraat. De indeling van de parterre of bel-etage wordt mede gevormd door de hoofdingang aan de Spuistraat. De geschakelde directiekamers en aangrenzende gang en vertrekken op de eerste verdieping zijn bepalend voor de indeling van deze bouwlaag.

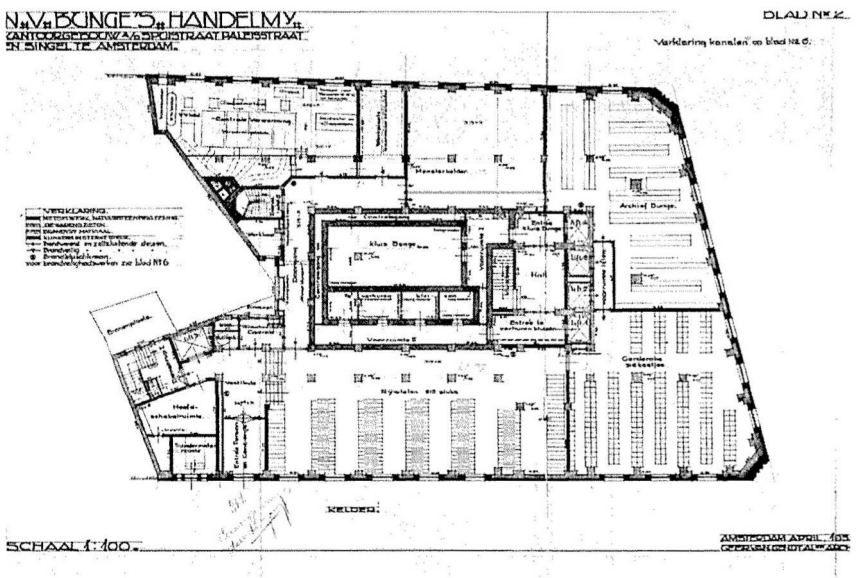

Plattegrond **souterrain** *oorspronkelijke opzet Bungehuis*
(Tekening: ARE)

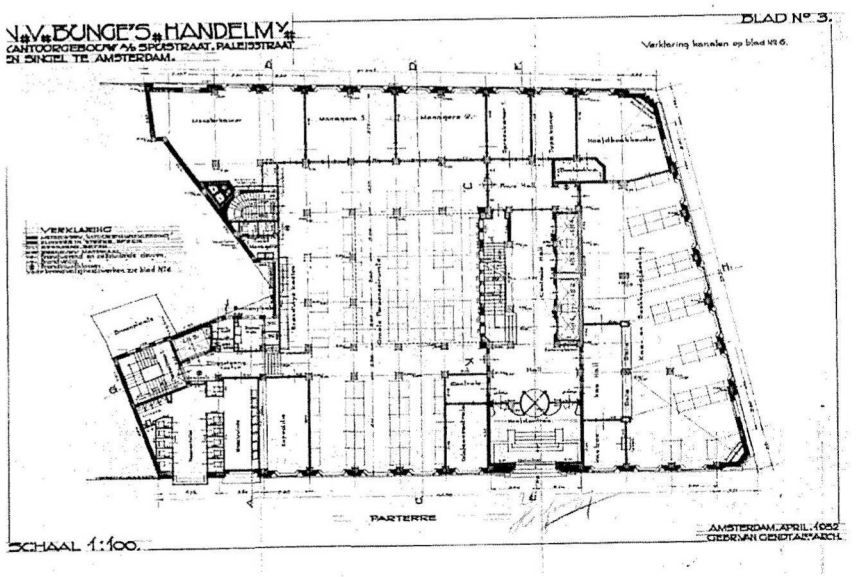

Plattegrond **bel-etage** *oorspronkelijke opzet Bungehuis*
(Tekening: ARE)

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119G

Gemeente Amsterdam Centrum

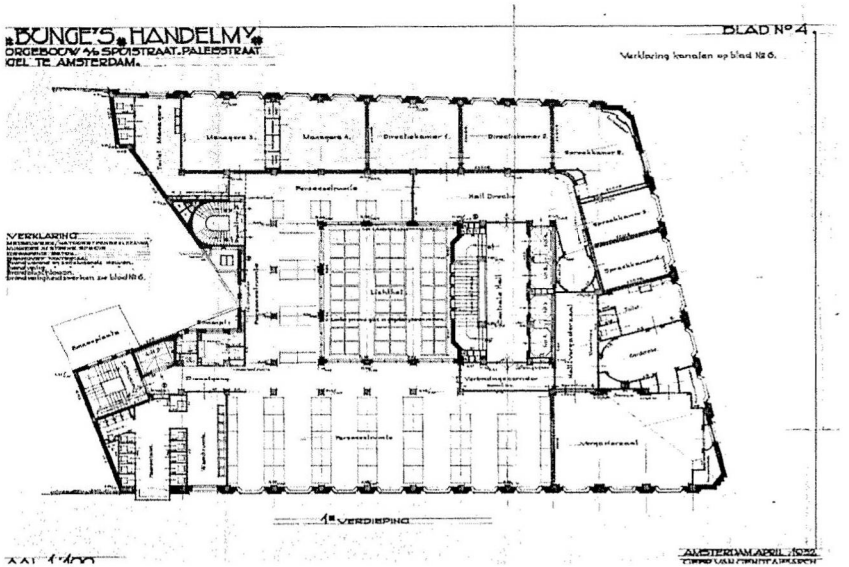

Plattegrond **eerste verdieping** *oorspronkelijke opzet Bungehuis*
(Tekening: ARE)

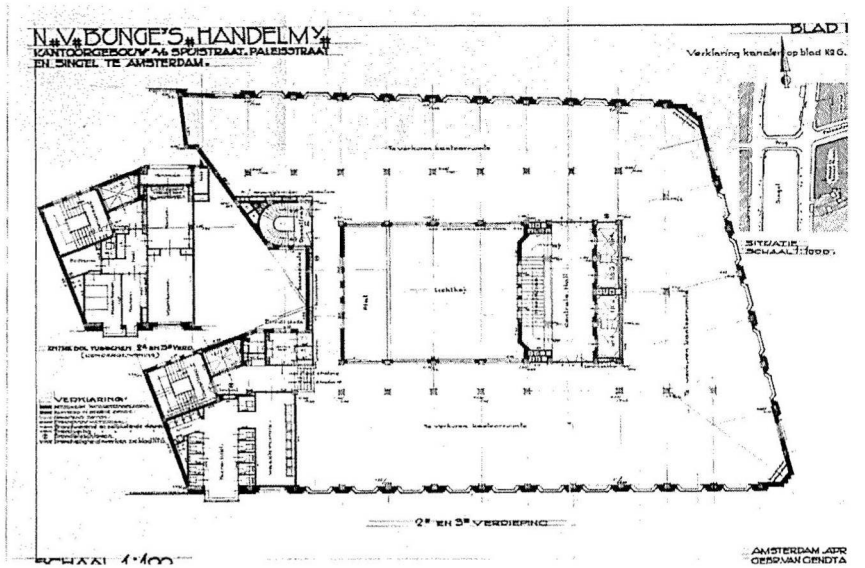

Plattegrond **tweede- en derde verdieping** *oorspronkelijke opzet Bungehuis*
(Tekening: ARE)

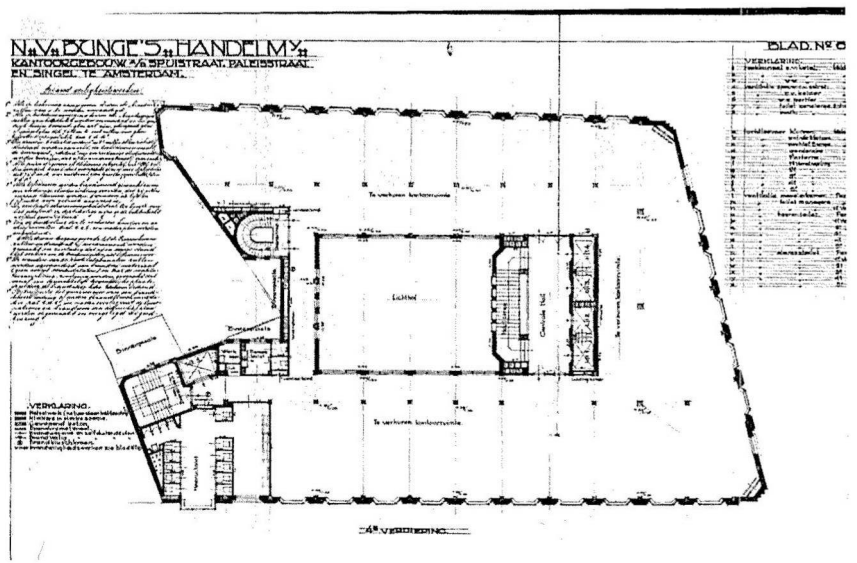

Plattegrond **vierde verdieping** *oorspronkelijke opzet Bungehuis*
(Tekening: ARE)

3.4.2 Constructies

Fundering

Het gehele bouwdeel is onderheit met houten heipalen onder de bouwmuren, poeren en dragende binnenwanden. Volgens de ontwerptekening zijn totaal 1687 palen gegroepeerd aangebracht. Voor uitvoering van de werkzaamheden is rond het gebouw een damwand geslagen.

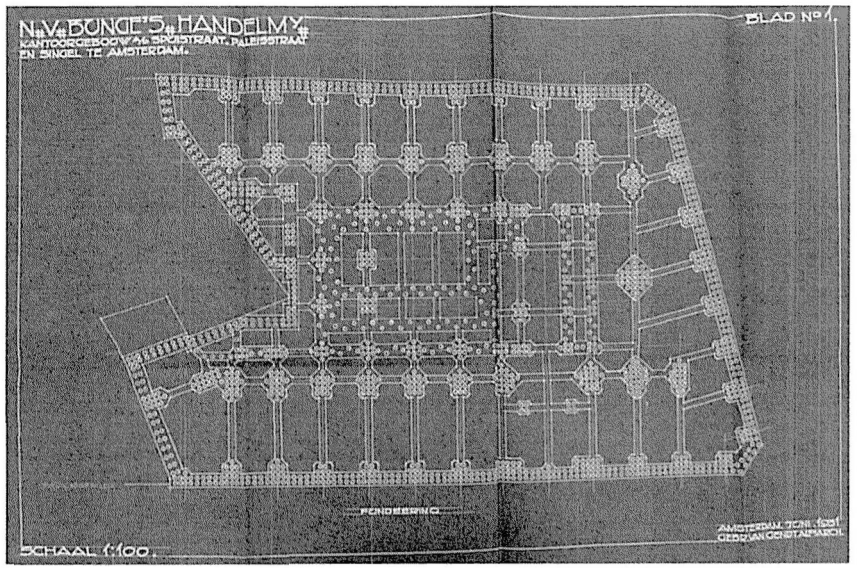

Funderingsplan juni 1931
(Tekening: BMA - Bouwdossier 1931)

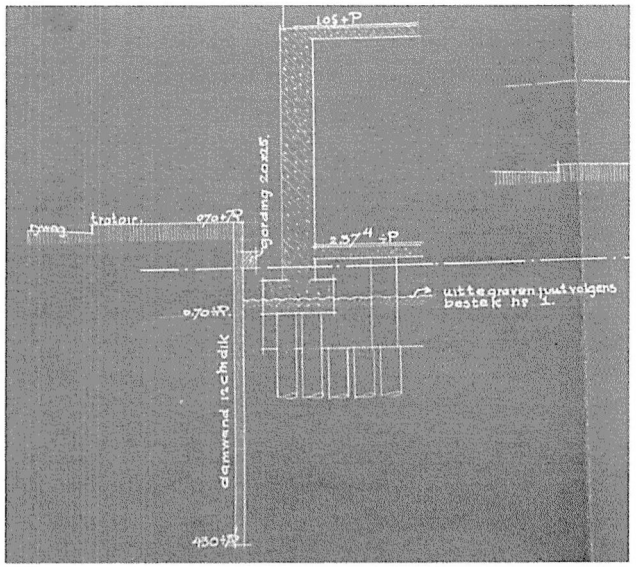

Detail funderingsplan
(Tekening: BMA - Bouwdossier 1932)

Vloer- en draagconstructies

De draagconstructies bestaan uit vierkante betonnen kolommen waarover vloerbalken en vloervelden van gewapend beton. Deze opzet geldt ook voor de bovenste bouwlaag en plat dakconstructie. De kolommen volgen een stramien waarbij de kolomafstand in de gebouwvleugels groter zijn dan rond de lichthof. De reden hiervoor is de vrij indeelbare ruimte in de gebouwvleugels. De kolommen van de hogere bouwlagen hebben logischerwijs geringere afmetingen dan van de lagere verdiepingen.

In het souterrain zijn de muren van en rond de kluisruimte uitgevoerd in gewapend beton. In hoeverre de kluiswanden ook dragend zijn, is onbekend omdat in de kluisruimte ook een aantal kolommen is opgenomen.

3.4.3 Indeling

Trappenhuizen

Het gebouw is voorzien van drie doorgaande trappenhuizen; het hoofdtrappenhuis met bijbehorende centrale hal en liftschachten, en twee diensttrappenhuizen, tegenwoordig noodtrappenhuizen. Onder het hoofdtrappenhuis bevindt zich de trap naar het souterrain die als onderdeel van het hoofdtrappenhuis wordt beschreven. Voor het hoofdtrappenhuis ligt op elke bouwlaag een ruime centrale hal die de verbinding vormt tussen de vleugel aan de Spuistraat en die aan het Singel. De centrale hal biedt ook toegang tot vier liften met originele houten liftbekleding.

Interieur lift

Hoofdtrappenhuis en liften

Trap souterrain

De trap naar het souterrain is afzonderlijk toegankelijk. De trap naar het souterrain bestaat uit een rechte steektrap met onderkwart en toepassing van twee bloktreden. De trap is uitgevoerd met natuursteen treden en stootborden met natuurstenen harpstukken. De trapopgang heeft een afwijkende interieurafwerking van het hoofdtrappenhuis. De trapwanden zijn bekleed met rode geglazuurde wandtegels met toepassing van twee biezen met striptegels in twee kleuren. Langs de trapopgang zijn aan beide zijden ronde handleuningen aangebracht van verchroomd staal.
De wandafwerking van de trapopgang is doorgezet in de wanden van de centrale hal of lifthal in het souterrain. Op deze bouwlaag is de hal voorzien van een hoge lambrisering van rode keramische tegels met biezen. De vloerafwerking van hal bestaat momenteel uit marmoleum. Het plafond bestaat uit een modern systeemplafond waarboven vermoedelijk een vlak gepleisterde plafond op steengaas.

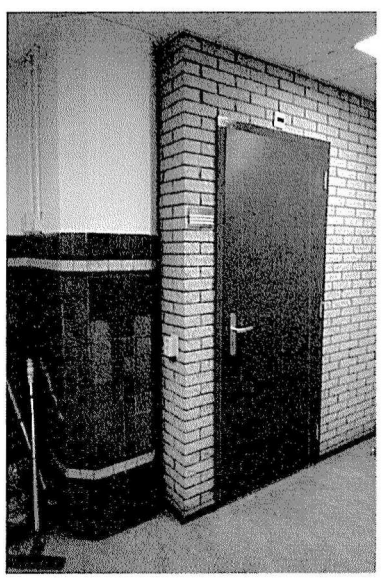

Nieuwe wand voor bestaande lambriseringen

Trappenhuis naar souterrain

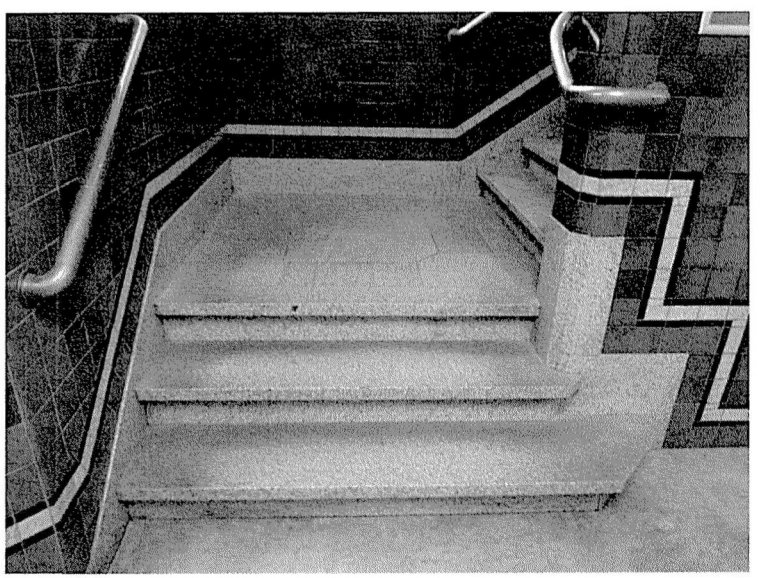

Onderkwart met toepassing van bloktreden uitgevoerd in natuursteen

Bel-etage

Op deze bouwlaag begint het eigenlijke hoofdtrappenhuis. Het trappenhuis bestaat uit een trapopgang met boven- en onderkwart, een ruime centrale hal en de liftschachten. Deze onderdelen zijn in een gezamenlijke architectuur en afwerking vormgegeven. De centrale hal bij het trappenhuis sluit aan op de hal van de hoofdtoegang van het gebouw. Aan de andere zijde van de hal zijn dubbele tochtdeurkozijnen met zijlichten aangebracht. Kozijn en deuren zijn uitgevoerd in brons met toepassing van smalle striproeden, messing dekstrips en verchroomde deurduwers. De deuren zijn afgehangen met paumelles die zijn verwerkt in halfronde sierlijsten.

De trap is opgebouwd met een aantal bloktreden, een rechthoekig bordes een brede steektrap met bovenbordes en bovenkwart. De treden en stootborden zijn uitgevoerd in natuursteen. Langs de trapopgang lopen verchroomde stalen buisleuningen, rond 60 mm op dubbel uitgevoerde bronzen leuningdragers, dik 15 mm.

De wanden en aanwezige kolommen van het trappenhuis en de hal zijn tot een hoogte van 2220 mm bekleed met grijsblauw geglazuurde keramiektegels en blokken. De tegels en blokken zijn 160 mm hoog en 295 mm breed. Ook de, in geometrische vormen opengewerkte, trap- en bordesbalustrade zijn van keramisch bouwkeramiek met een dikte van 95 mm. De lambrisering op de bordessen heeft een hoogte van 1560 mm.

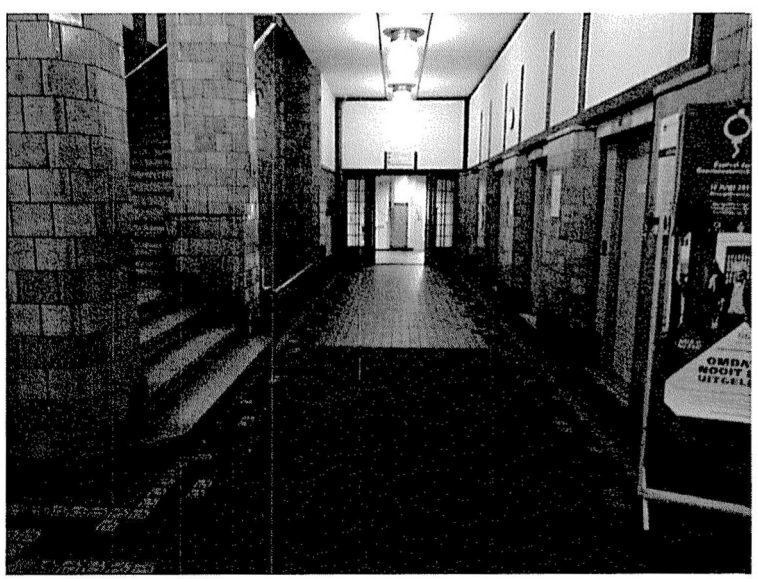

Begane grond centrale hal Bungehuis met hoofdtrappenhuis

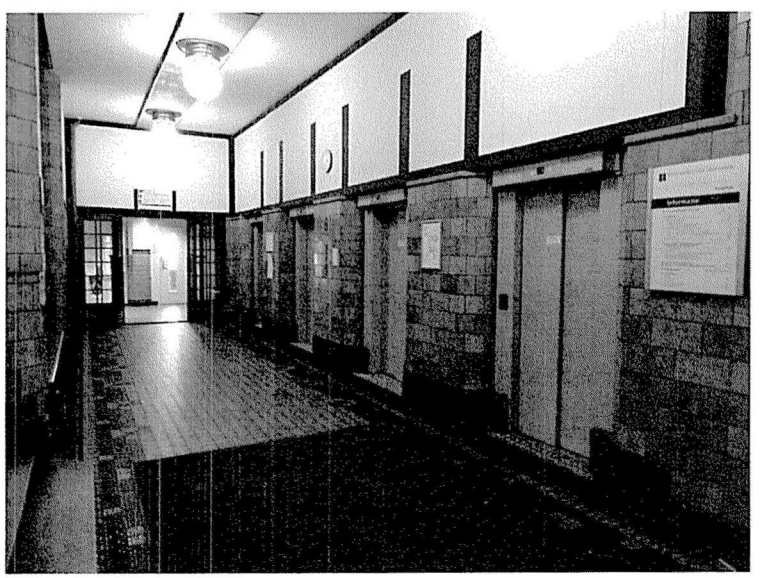

Centrale hal met liftschachten

Alle wanden van de centrale hal zijn voorzien van een 310 mm hoge blauwgrijze plint van twee lagen 30 mm dikke geglazuurde plinttegels. Deze plinttegels, 150 - 200 mm hoog zijn ook gebruikt langs de trapopgangen. De bovenzijde van de hoge lambrisering is voorzien van een keramische lijst.

De vloeren van de centrale hal zijn voorzien van een Mauro tegelafwerking met geometrische vormen in zwart en wit in de rondgaande bies. De tegels hebben een afmeting van 105 x 105 mm. De perklijst is uitgevoerd met kleine grijze en zwarte vloertegels, afmetingen 50 x 50 mm. Tussen de perklijst en Mauro tegels is een bies aangebracht, breed 25 mm.

Onder het vlak gepleisterde plafond is evenwijdig met de liften een band met verlichtingsarmaturen aangebracht. Deze armaturen zijn vermoedelijk origineel en komen op elke bouwlaag voor. Op de tussenbordessen zijn de verchroomde aansluitingen van radiatoren nog aanwezig.

In een nis tegenover de liften is een vaste houten zitbank op een natuursteen verhoging aanwezig. De bank is mee ontworpen met de centrale hal. Langs de plinten lopen rechthoekige ijzeren verwarmingsleidingen die in het trappenhuis niet overal oorspronkelijk lijken te zijn, gezien de soms gekunstelde oplossingen.

Hoofdtrappenhuis centrale hal met houten zitbank

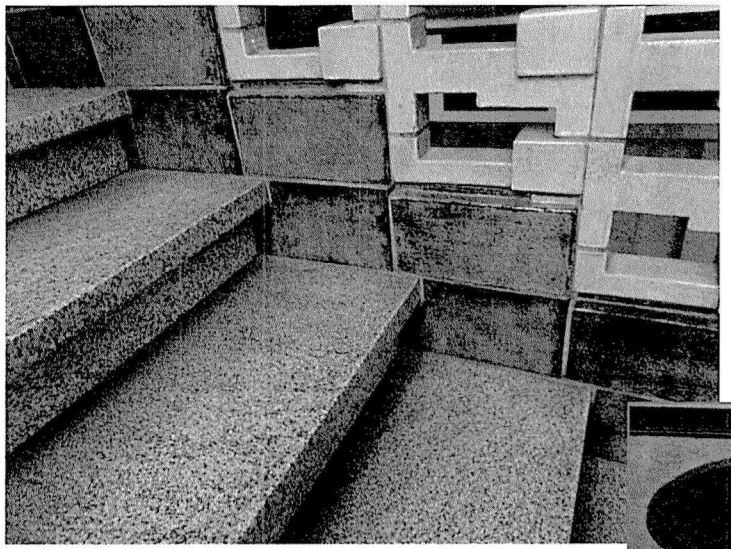

Detail traptreden van natuursteen en balustrade van bouwkeramiek

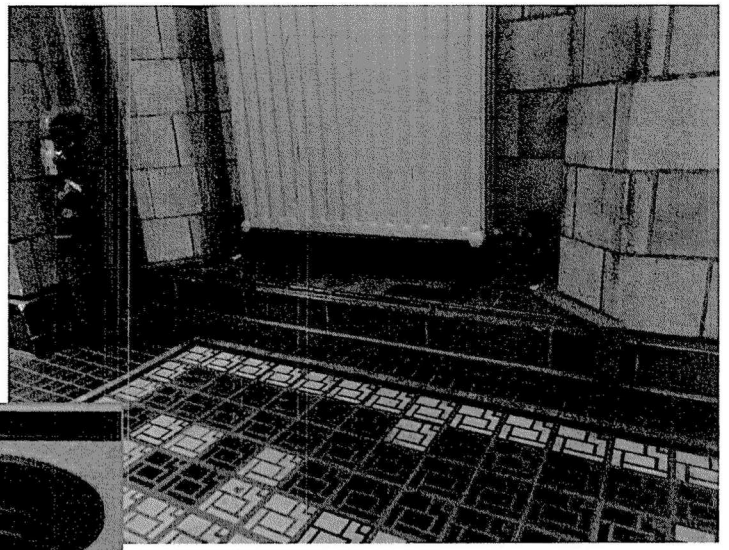

Detail vloerafwerking en nis voor verwarming

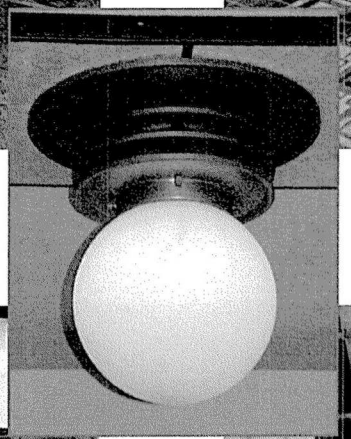

Origineel lichtarmatuur

Detail verwarmingsinstallatie

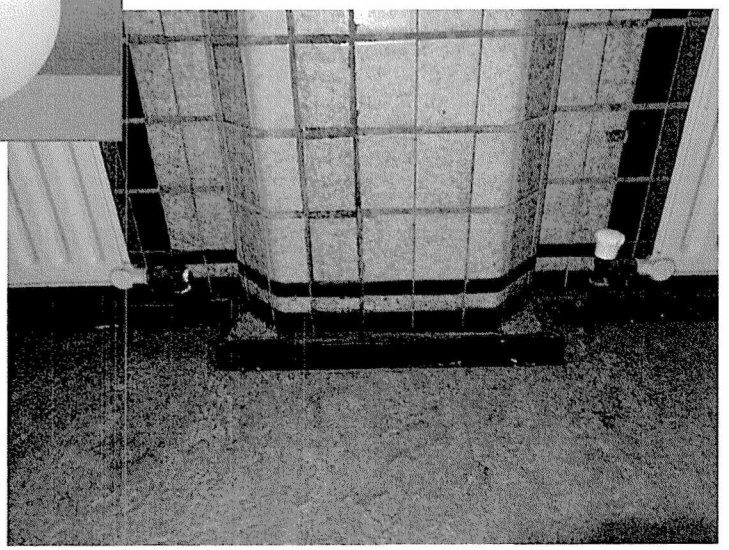

Rechthoekige leidingen verwarmingsinstallatie

Eerste tot en met vijfde verdieping

De beschreven opbouw van het trappenhuis met geglazuurd bouwkeramiek en de Mauro vloertegels geldt ook voor de eerste tot en met de vijfde verdieping. De patronen in de vloerafwerking zijn voor elke verdieping hetzelfde behalve voor de bovenste bouwlaag. In het middenvak is met vlakke hardgebakken tegels een eenvoudige figuratie aangebracht.

Op elke verdiepingen is de hal afgescheiden met de eerder vermelde dubbele tochtdeuren.

Over de gehele hoogte van het trappenhuis zijn in de gevel vijf smalle vensterstroken aanwezig. De muurdammen tussen de vensters zijn aan de bovenzijde beëindigd met natuursteen kapiteelblokken. De ramen zijn uitgevoerd als *'bay windows'* met stalen raamprofielen waarin glas-in-lood beglazing. Op de vijfde verdieping zijn ventilatie klepramen opgenomen.

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119H

Gemeente Amsterdam
Centrum

Eerste verdiepingsvloer hal

Tochtdeuren op alle verdiepingen

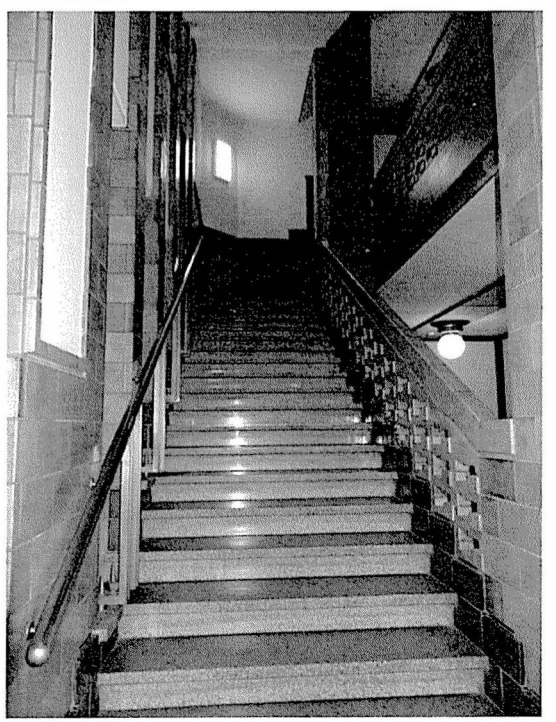

Hoofdtrappenhuis eerste verdieping

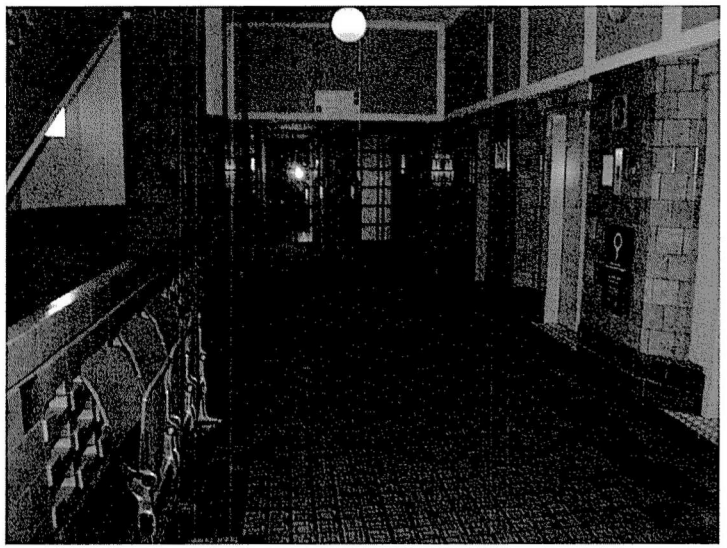

Hal derde verdieping

Hal vierde verdieping

Detail vloer en wandafwerking hal

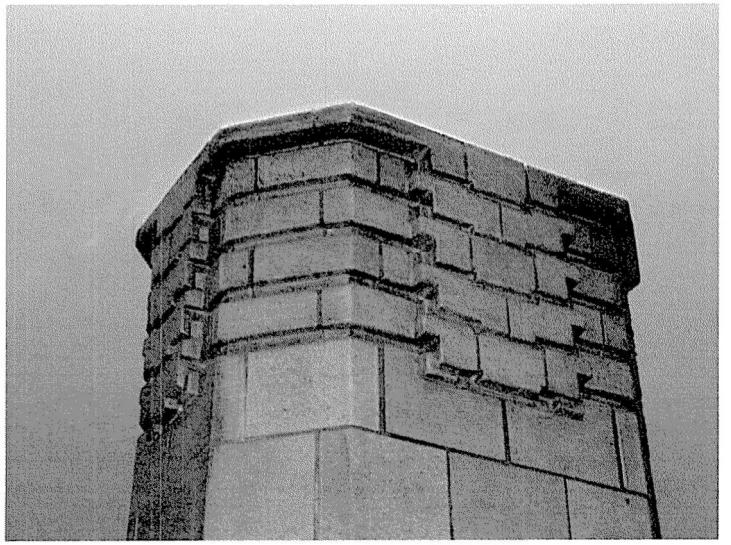

Kolombeëindiging met grijsblauw geglazuurd bouwkeramiek

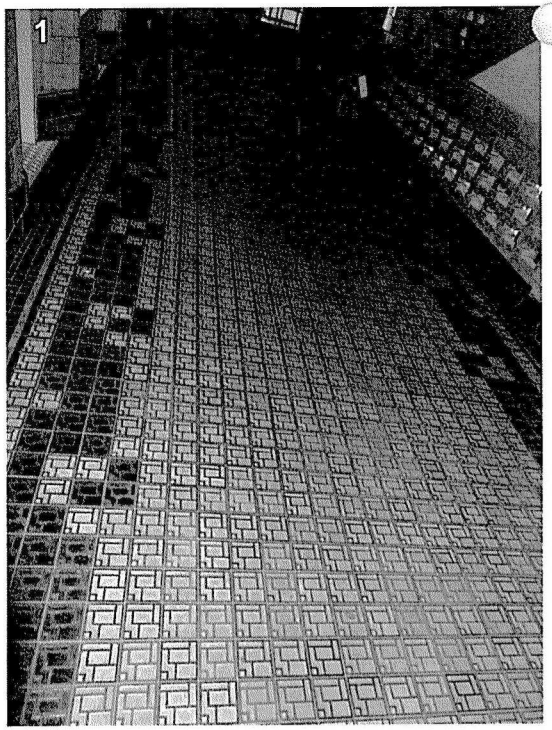

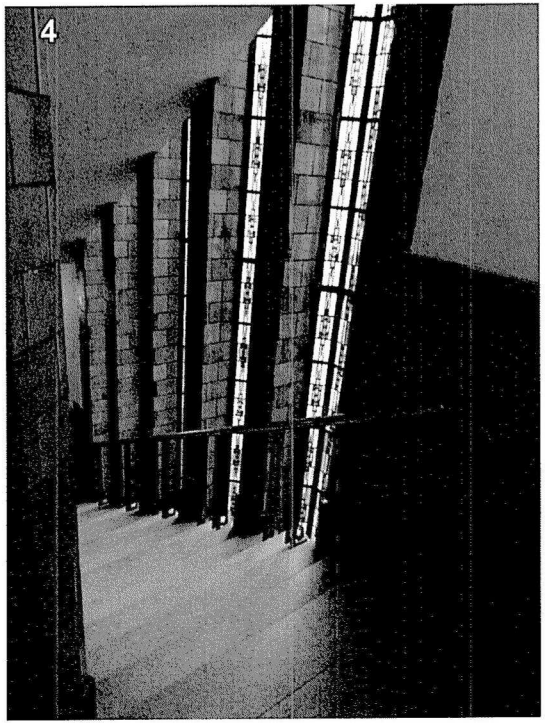

Afbeeldingen pagina 44:

1. *Overzicht vloer vierde verdieping*
2. *Overzicht vloer vijfde verdieping*
3. *Overzicht vloer vijfde verdieping*
4. *Trapopgang vierde verdieping*
5. *Vensters met glas-in-lood beglazing*

Ter hoogte van het tussenbordes op de vijfde verdieping is de verchroomde rozet van de spindel voor de zorgvuldig weggewerkte raambediening nog aanwezig. Ter hoogte van de onderste twee bouwlagen is het heldere glas binnen de glas-in lood panelen vervangen door gefigureerd glas.

Vensters trappenhuis naar souterrain

Boven- en onder: details glas-in-lood trappenhuis

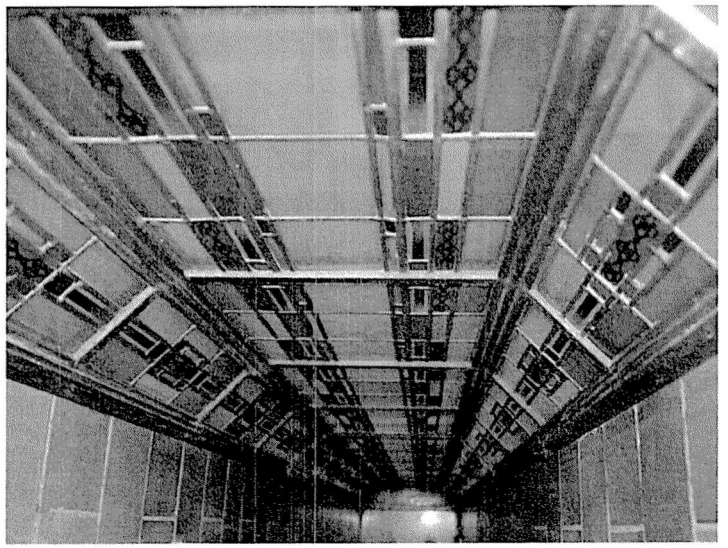

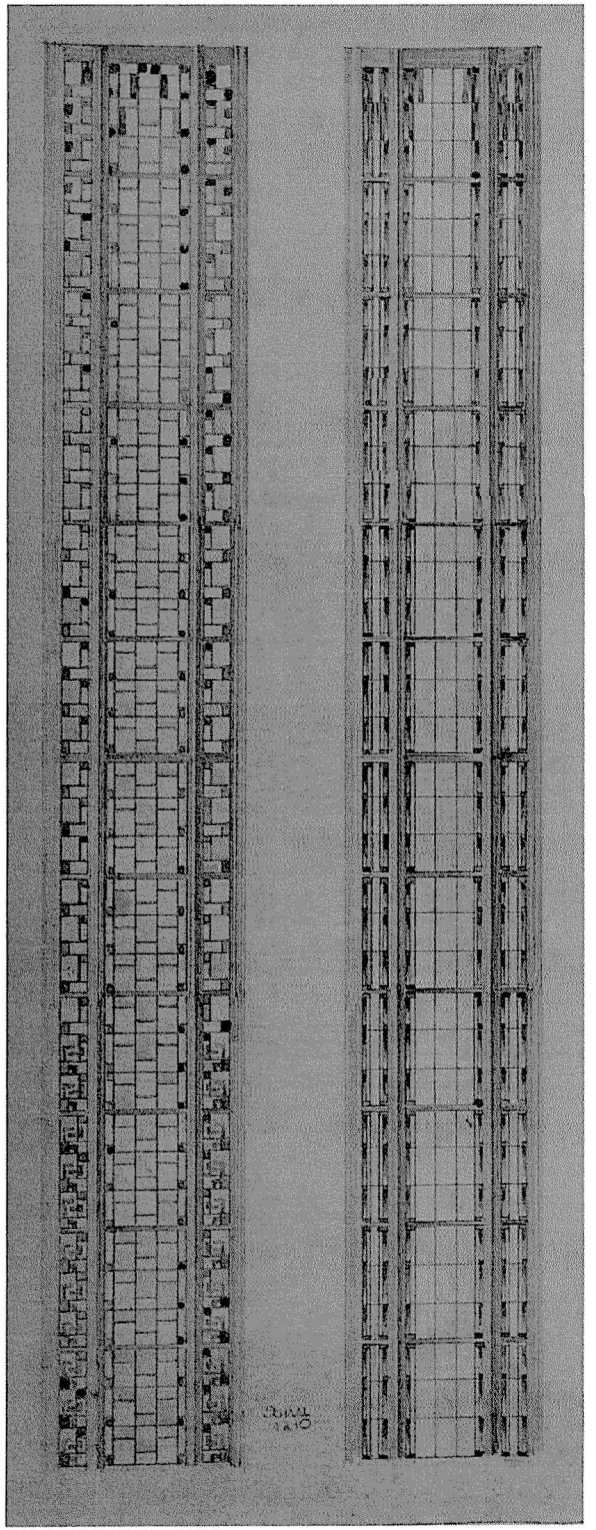

Ontwerptekening glas-in-loodvensters trappenhuis
(Tekening: HNi)

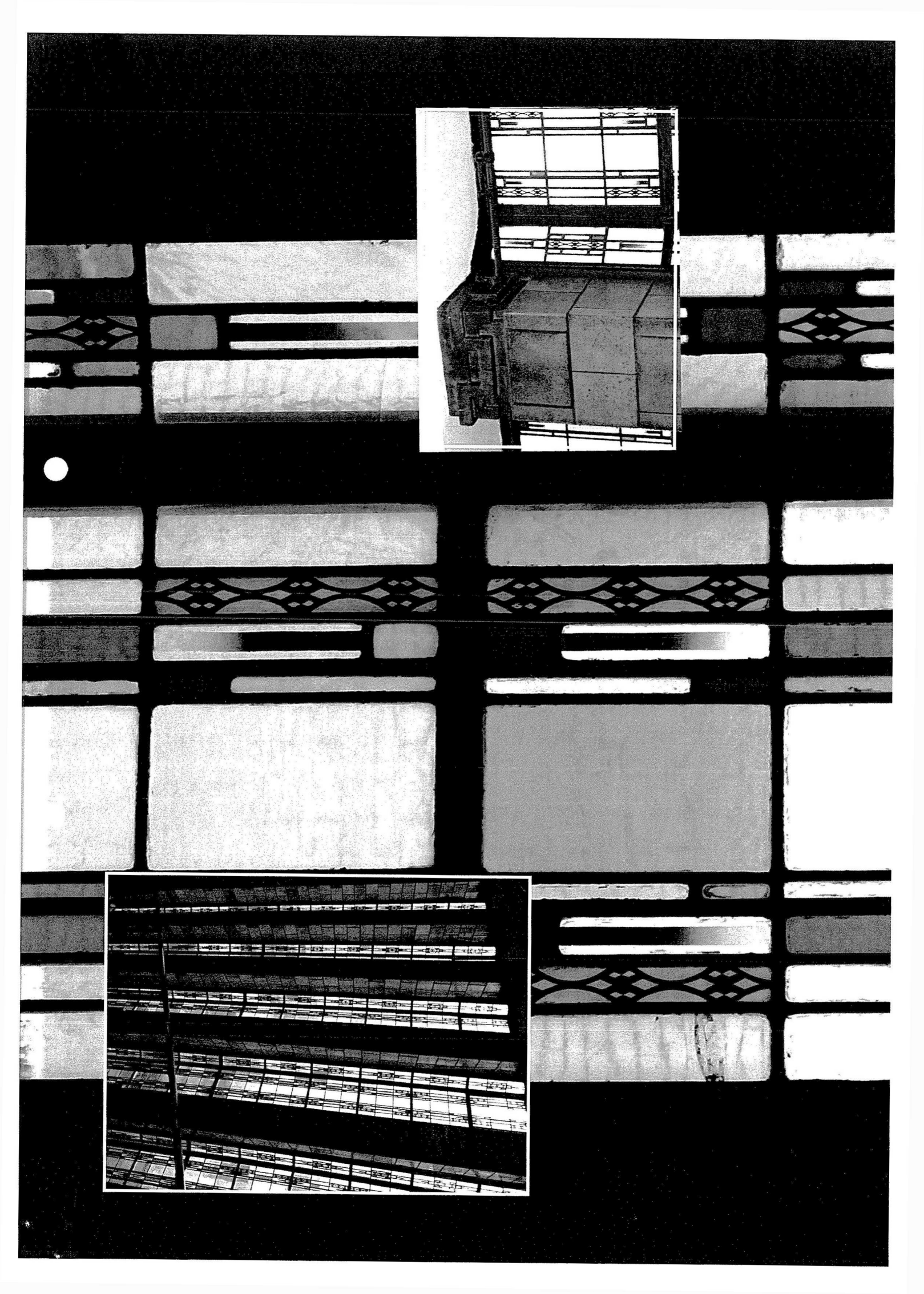

Mauro tegel

Mauro tegels waren kostbare vloertegels met een ornamenteel decor. Mauro tegels werden door architecten binnen de Amsterdamse school veelvuldig toegepast voor representatieve en intensieve ruimten. De tegels maakten onderdeel uit van het *'Gesamtkunstwerk'* wat binnen deze bouwstijl een uitgangspunt was. De centrale hal in het Bungehuis is een voorbeeld van een dergelijke representatieve ruimte als onderdeel van een totaal ontwerp. Mauro vloertegels werden meestal toegepast in diverse, vaak kleurige varianten. De toegepaste tegels in het Bungehuis zijn terughoudender in kleurgebruik en vormgeving.

De Mauro tegel was een product van de Porceleyne Fles, de merknaam van de Delftsch Aardewerk Fabriek NV A.H. de Lint te Delft. De tegel werd ontwikkeld in 1922 waarbij de naam Mauro een samenvoeging is van H.W. Mauser, directeur van de Porcelyne Fles en architect en vormgever H. de Rouw. In opzet was de Mauro tegel uitgevoerd in diverse formaten waarbij de tegels op verschillende manieren in elkaar pasten. Hierdoor konden verschillende geometrische patronen worden gevormd. Hiervan afgeleid werden vierkante tegels ontwikkeld met een onderverdeling in patronen. Door de variëteit is vrijwel elke Mauro vloer uniek en afzonderlijk ontworpen. De overgang met geglazuurde wandtegels werd veelal verkregen door een bies of plint van vlakke vloertegels.
Mauro tegels werden op hoge temperatuur gebakken waardoor de tegels hard en slijtvast zijn. De kleuren werden aangebracht met tinglazuur en liggen verdiept in het tegeloppervlak. De opstaande randen van de patronen vormen een bakvorm voor het glazuur, dit wordt de cloisonné techniek genoemd. Doordat de randen van de tegels afsluiten wordt een levendig effect bereikt en zijn de tegels slipvast. De tegels hebben een afmeting van 105 x 105 mm met een dikte van 13 mm.

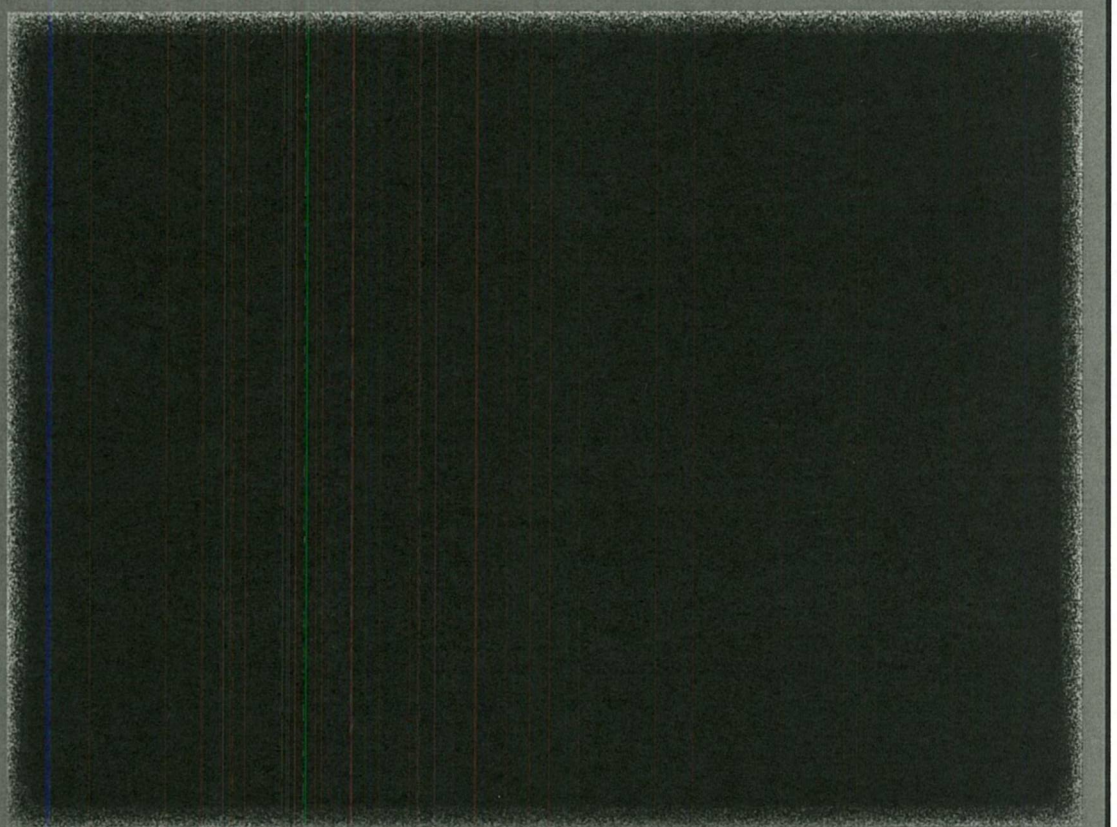

Ontwerptekening vloerpatroon
(Tekening: HNi)

Diensttrappenhuizen

De beide diensttrappenhuizen fungeren momenteel als noodtrappenhuizen. De betonnen trappen lopen rond een ruim schalmgat en zijn voorzien van tussenbordessen. De trappen van diensttrappenhuis één zijn uitgevoerd als rechte steektrappen met tussen bordessen. Het kleinere tweede trappenhuis is uitgevoerd als Engels trappenhuis; halfrond.
De trappen zijn bekleed met natuursteen treden en stootborden van stroken zwart keramiek De harpstukken langs de trapopgangen en plinten op de bordessen en tussenvloeren zijn eveneens van zwart keramiek. Langs de binnenzijde van de trapopgangen lopen eenvoudige traphekken bestaande uit stripstalen dorpels en vierkante metalen balusters. Over de hekken loopt een ronde bronzen handleuning. De muurzijde van de trapopgangen is afgewerkt met een lambrisering van vierkante wandtegels met een zwarte strip.
In het souterrain zijn de trappen voorzien van een ruim doorstekende bloktrede waarop de traphekken in een boog zijn beëindigd.

In de binnenwanden van het eerste diensttrappenhuis zijn glasopeningen aangebracht ten behoeve van lichttoetreding naar de tussenverdieping en sanitaire ruimten. Deze openingen zijn deels dichtgezet met glazen bouwstenen.

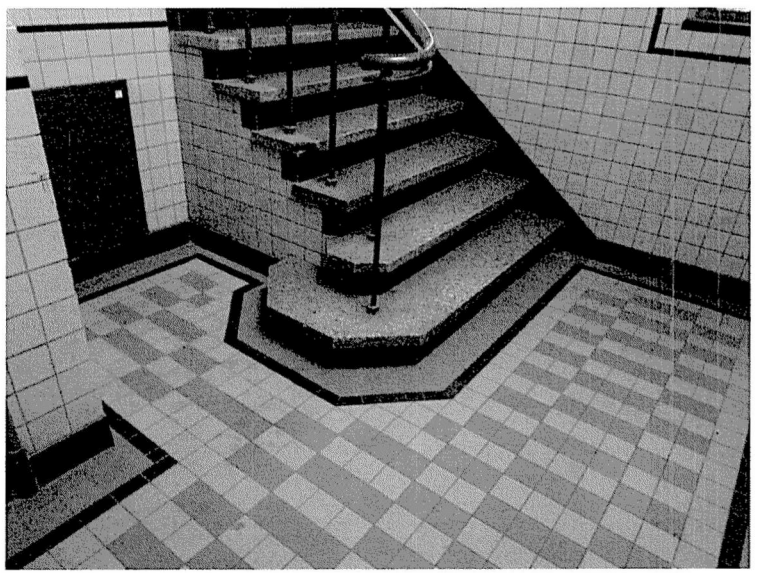

Diensttrappenhuis soutterrain

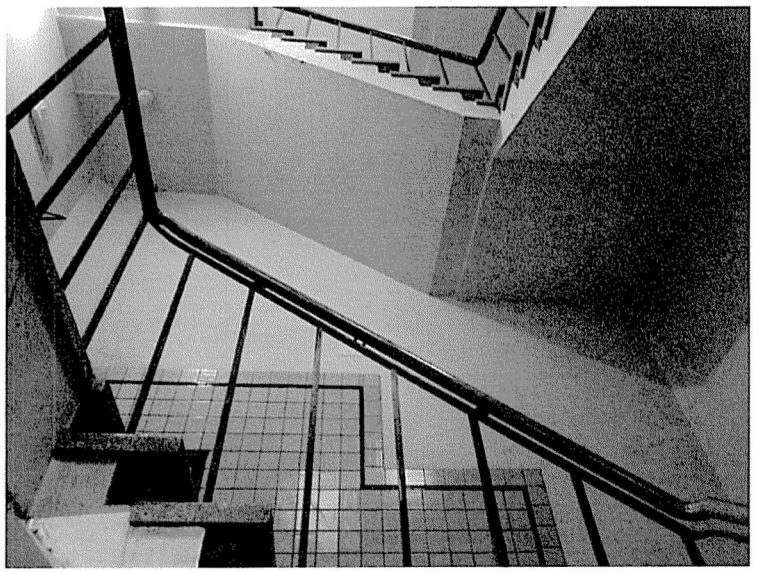

Diensttrappenhuis

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119I

Gemeente Amsterdam Centrum

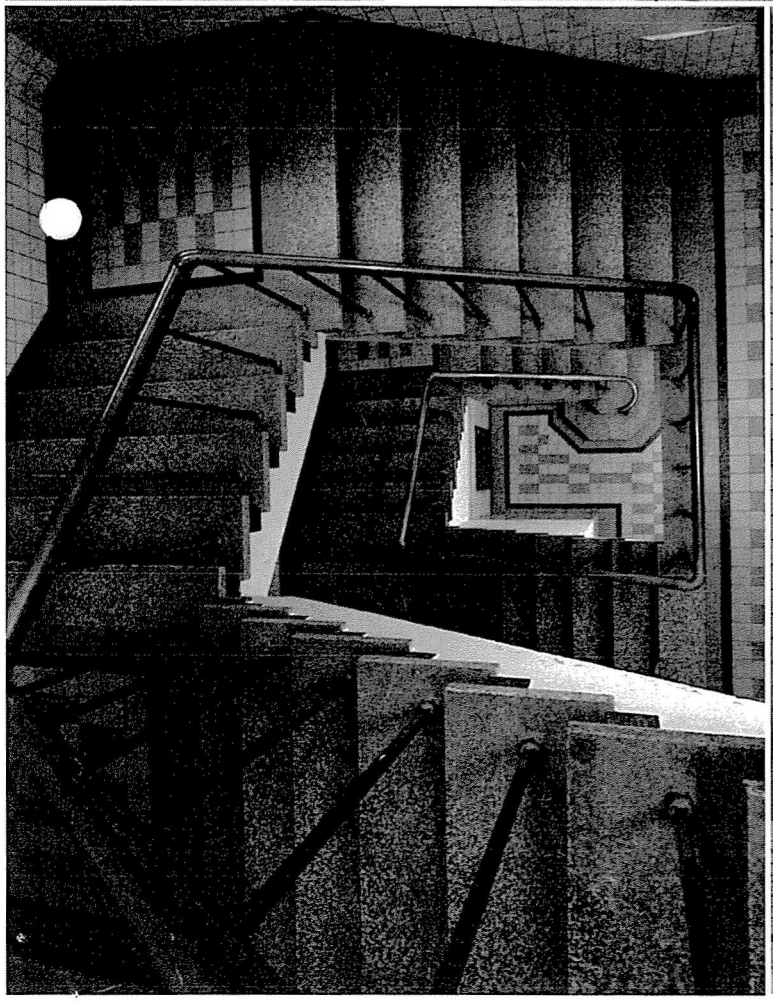

In het schalmgat van het rondlopende kleine diensttrappenhuis zijn kanalen van de luchtbehandelinginstallatie geplaatst. De vensters in de buitengevels zijn uitgevoerd als stalen ramen met gefigureerd glas. De toegangsdeuren naar het kleine diensttrappenhuis zijn oorspronkelijk en uitgevoerd met zogenaamde ladderramen, horizontale roeden in een verticale glasopening. De geprofileerde omlijsting met halfronde koplatten is doorgezet in de neutstukken.

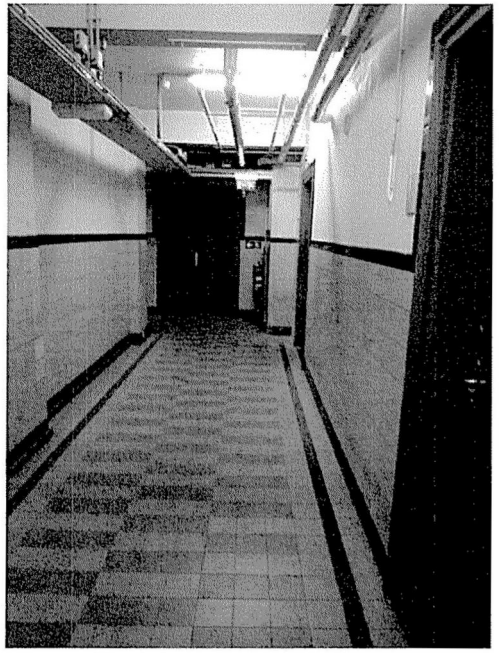

Verbindingsgang met deuren diensttrappenhuis

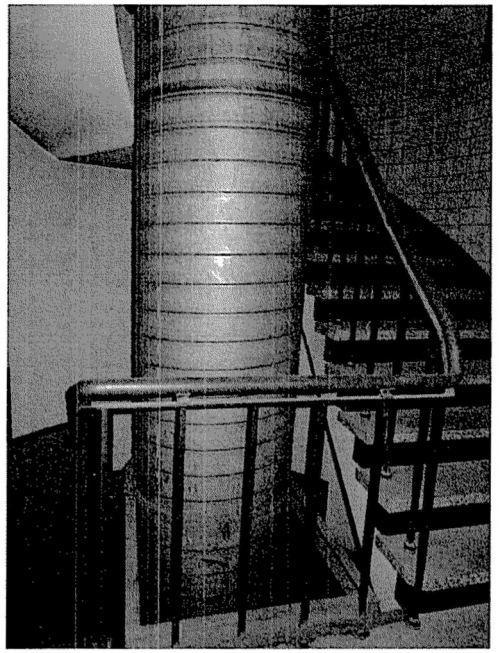

Diensttrappenhuis met ventilatiekanalen

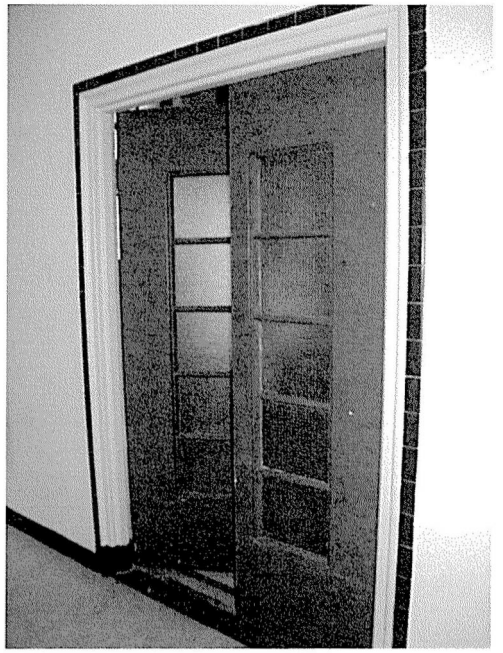

Toegangsdeuren diensttrappenhuis derde verdieping

Deurkozijn met geprofileerde omlijsting en neutstrukken

Souterrain

Het souterrain is toegankelijk via de dienstingang aan de Spuistraat. Achter de entreedeuren is een hellingbaar aanwezig ten behoeve van parkeren in de voormalige fietsenkelder. Links van de entree bevinden zich de traforuimte, installatiekasten en diensttrappenhuis één. Oorspronkelijk was dit de ingang voor het personeel van het kantoorpand. Tegenover de entree was een portiersruimte, op bouwtekening een controlekamer genoemd. De liftinstallatie is niet meer aanwezig, de liftschacht wordt momenteel als werkruimte gebruik.
Van de oorspronkelijke indeling resteren naast de diensttrappenhuizen, de kluisruimte als kern van deze bouwlaag en de verbindingsgang tussen dienstentree en stookruimte aan de zijde van het Singel. De overige indelingen bestaan voornamelijk uit de in 1961 gerealiseerde parkeerkelder en de in 1977 aangebrachte lesruimten die zijn gerealiseerd met gemetselde scheidingswanden.

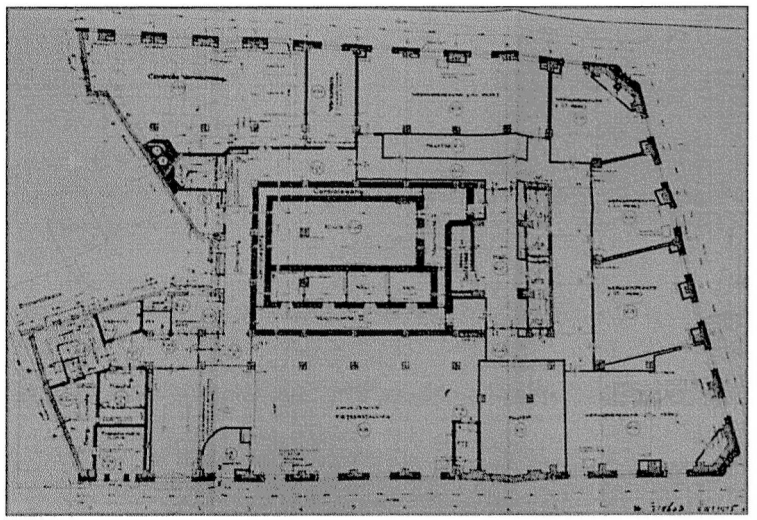

*Plattegrond **souterrain** Bungehuis, anno 1977*
(Afbeelding: BMA, Bouwdossier 1977)

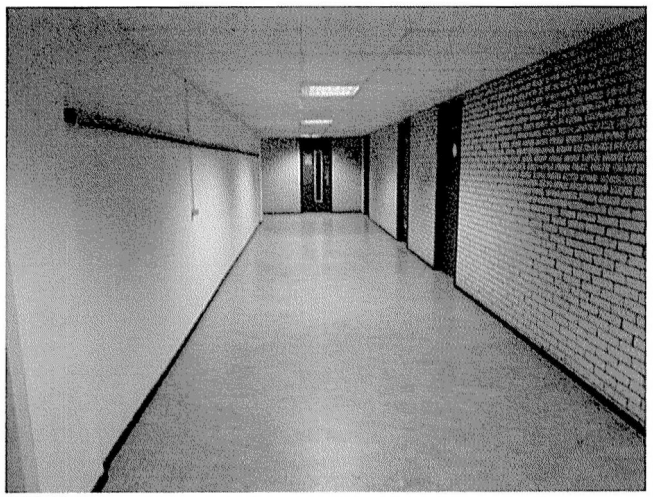

Gangen langs lesruimten souterrain

Lesruimten, in 1977 gerealiseerd

Verbindingsgang

De wanden van de oorspronkelijke verbindingsgang zijn afgewerkt met een lambrisering van vierkante geel geglazuurde wandtegels, afmetingen 150 x 150 mm. De lambrisering is aan de onder- en bovenzijde voorzien van een zwarte tegelbies, breed 75 mm. De originele houten deurkozijnen staan op natuursteen neuten en dorpels en zijn voorzien van halfronde koplijsten. Rond de originele deurkozijnen loopt de zwart geglazuurde bies van de lambrisering door en volgt de sparing in de wand. De vloer van de oorspronkelijke gangen is voorzien van dubbel hardgebakken vloertegels in licht- en donkergrijs. Langs de wanden loopt een bies waarin een strip van zwarte vloertegels opgenomen. De vloeren in de studieruimten zijn voorzien van marmoleum.
Ter plaatse van de voormalige dienstentree en trappen naar de fietsenkelder aan de Spuistraat en van de bijbehorende portiersruimte bestaat de tegelafwerking op de wanden uit afwisselend geel en zwarte tegelbanden. In de vloerafwerking zijn met zwarte tegels kaders aangebracht.

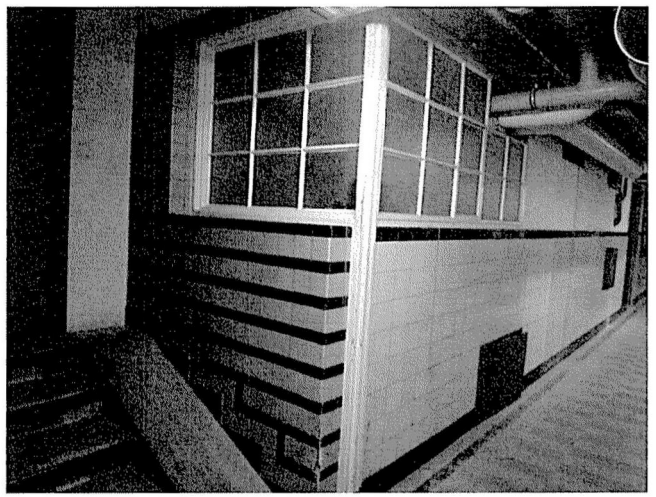

Voormalige portiesruimte souterrain

Hal souterrain voor lift en diensttrappenhuis

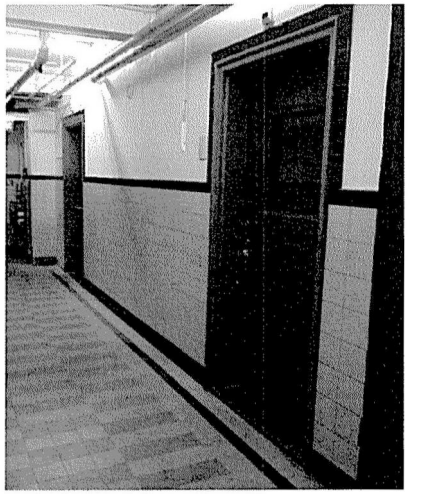

Lambrisering gangen souterrain

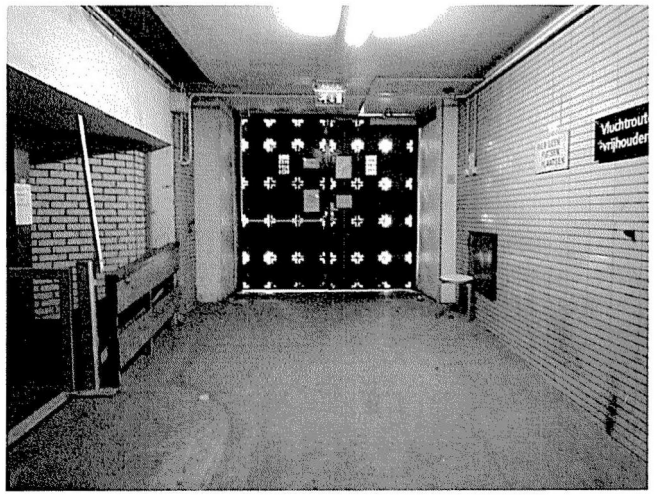

Hellingbaan souterrain

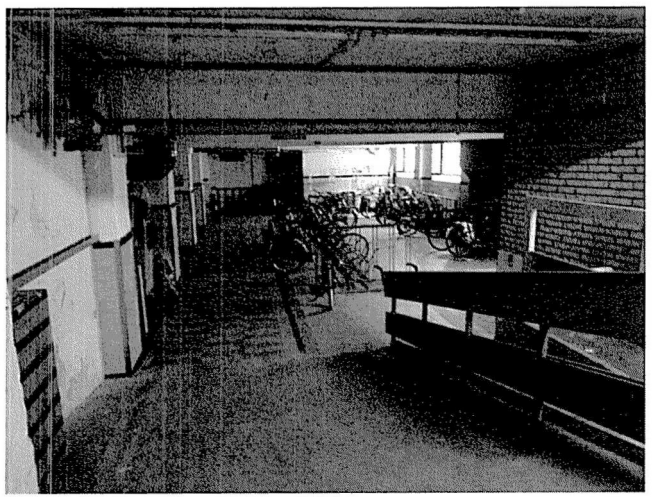

Fietsenkelder souterrain

Kluisruimte

De kluisruimte bestaat uit een grote kluis met eigen toegang en een aantal kleinere geschakelde kluizen via een gezamenlijke toegang. De grote kluis was in opzet voor de firma Bunge, de overige kluizen konden worden verhuurd. Rond de kluizen loopt een smalle controlegang, afgesloten met traliehekken. In de kluizen zijn de kluisdeuren, fabrikaat Lips, nog aanwezig, evenals de ijzeren traliedeuren in de kluizen. De vloeren zijn afgewerkt met dubbel hard gebakken tegels in drie kleuren met eenvoudige kaders.
De kluisruimten zijn toegankelijk via de hal voor de liften. Oorspronkelijk waren de kluisruimten via een afgesloten voorruimte bereikbaar. De buitenste liften van de vier liftschachten gaven direct toegang tot deze voorruimten. De middelste twee liften waren op deze bouwlaag geblokkeerd. In 1977 is de hal aan twee zijden verlengd om aan te sluiten op de gangen rond de kluisruimte. De kluisdeur van de voormalige Bungekluis is in geopende stand geblokkeerd door de nieuwe gemetselde scheidingswand met moderne toegangsdeur.

Moderne toegang naar kluisruimte

Vloerpatroon grote kluisruimte

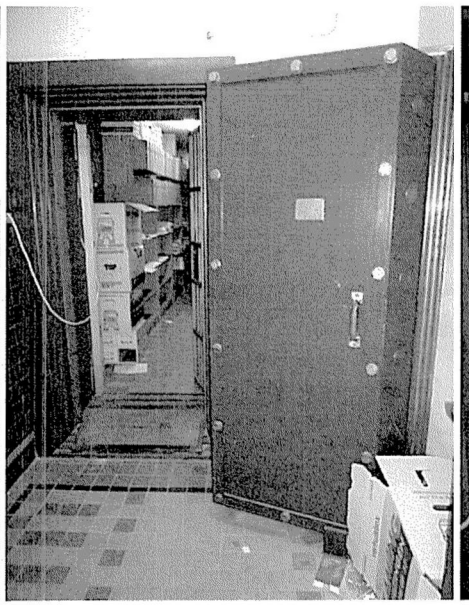

Kluisdeur fabrikaat Lips

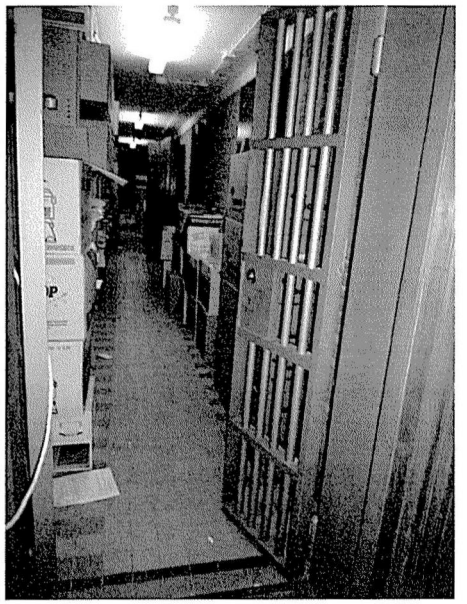

Voorruimte kleine kluizen

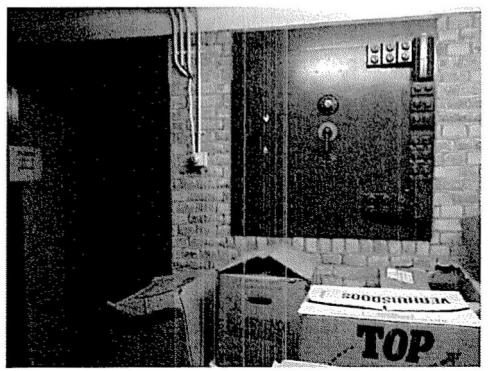

Kluisdeur voor loketmogelijkheid in grote kluis

Overige ruimten

De buitengevels en de binnenwanden van de technische ruimten zijn voorzien van een lambrisering van horizontale lichtgeel geglazuurde wandtegels, afmetingen 75 x 150 mm, met een zwarte plint en bies aan de bovenzijde. De vloerafwerking bestaat uit vlak beton of dubbel hard gebakken grijze tegels.
De bouwmuur ter plaatse van de hellingbaan achter de entreedeuren is afgewerkt met witgrijze horizontale striptegels.

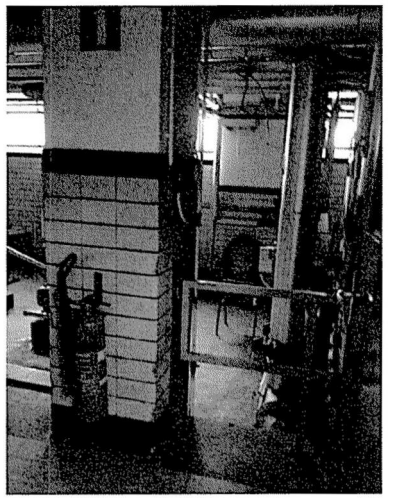

Lambrisering van tegelwerk in technische ruimten

Bel-etage

De bel-etage is toegankelijk via de hoofdentree aan de Spuistraat. Via de entree wordt de centrale hal voor het trappenhuis en de liften bereikt. De kern wordt gevormd door de overdekte lichthof waarin een grote kantineruimte met keuken. Aan twee zijden van de kern zijn gangen gecreëerd die aansluiten op de centrale hal die eerder is beschreven bij het hoofdtrappenhuis. Langs de gangen zijn divers lesruimten gerealiseerd. Op de hoek van de Paleisstraat en het Singel bevindt zich de voormalige kamer van de hoofdboekhouder. Bij deze kamer behoort een kleine hal die aansluit op de centrale hal. Deze ruimte was in opzet voor de firma Bunge bedoeld werd als privé hal aangeduid.

Hoofdentree

Via de dubbele bronzen schuifdeuren in de gevel is de vestibule van de hoofdentree bereikbaar. De vestibule is ingedeeld in een lager gelegen vloerveld, een rechte trap naar het niveau bel-etage waarop de doorgangen naar de daarachter gelegen hal en centrale hal.
Het voorste vloerveld wordt begrensd door een balustrade van gepolijst zwart marmer waarop een hekwerk dat is samengesteld van ronde bronzen buizen. De balustrade loopt door tot op de natuursteen bloktreden van de trapopgang. Langs de trapopgang zijn zware ronde muurleuningen aangebracht van verchroomd staal, rond 60 mm.

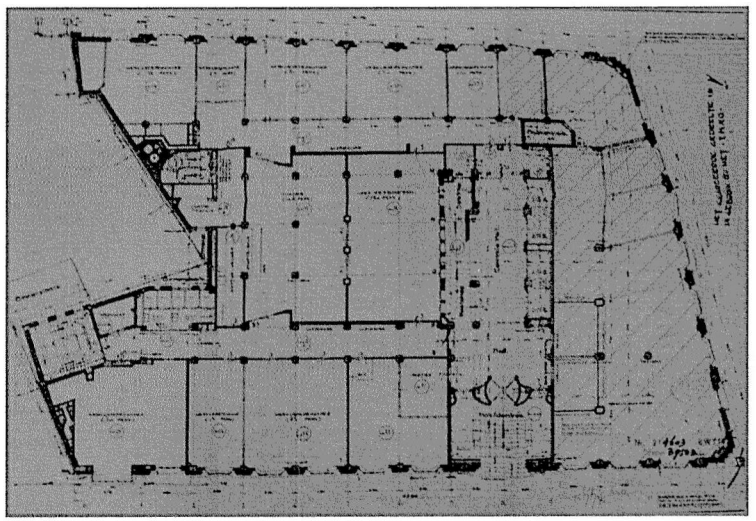

*Plattegrond **bel-etage** Bungehuis, anno 1977*
(Afbeelding: BMA, Bouwdossier 1977)

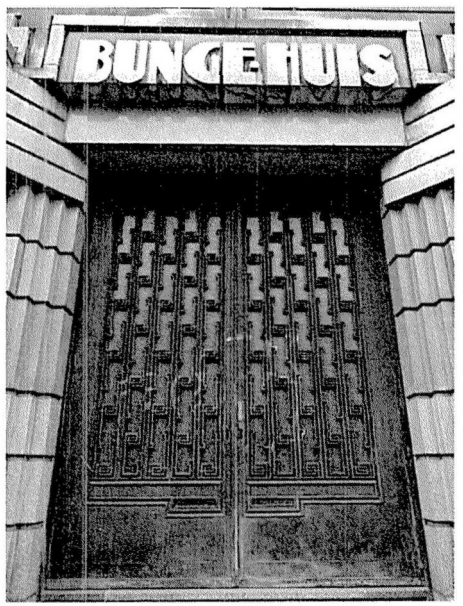

Bronzen chuifdeuren hoofdentree zijde Spuistraat

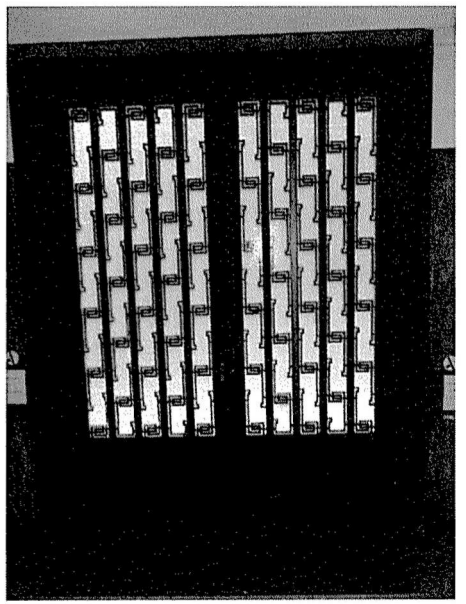

Schuifdeuren binnenzijde

Behoort bij ontwerpbesluit
BWT 1903953
Gemerkt 119J

Gemeente Amsterdam
Centrum

De doorgang van de vestibule naar de centrale hal bestaat uit twee enkele tochtdeuren en een tourniquet. Alle deuren zijn uitgevoerd in brons met een kleine roedenverdeling.
De bronzen tourniquet staat in een rondgaande natuursteen omlijsting van bruin marmer met zwarte marmeren spekbanden en blokken. De aansluiting van de deze omlijsting tegen het wit gepleisterde plafond wordt gevormd door een verchroomde sierlijst.

De wanden van de vestibule zijn voorzien van natuursteen lambriseringen in bruingroen marmer. De lambrisering is opgebouwd in verticale panelen uit één stuk, onderling verbonden door verchroomde sierstrips.
De vloeren van de vestibule zijn belegd met kleine geglazuurde mozaïektegels in blauw, wit en groengrijs. Langs de wanden is een brede bies aangebracht van zwart marmer die aansluit op de zwart marmeren plint tegen de wanden.

Tegen de wanden zijn radiatoromkastingen aangebracht van gegolfd verchroomd stripstaal. Deze omkastingen sluiten aan op een bronzen omlijsting met wandarmaturen.
Het plafond is gepleisterd met een verdiept middenvak en eenvoudig versierde perklijsten. Tegen het plafond zijn een aantal speciaal vormgegeven verlichtings-armaturen aanwezig die zijn opgenomen in de sierlijsten van het stucplafond.

Via de deuren en tourniquet is de hal bereikbaar die doorloopt in de centrale hal van het trappenhuis en de liften. Aan de binnenzijde is de overgang van de tourniquet op de rondgaande keramische lambriseringen vloeiend uitgevoerd. Aan de hal bevinden zich de oorspronkelijke bronzen deurkozijnen naar de loket-ten van de kas- en boekhouding. In de hal staat een niet oorspronkelijk driehoekig blok met postvakken met een zwart marmeren dekplaat.

Doorgang vestibule naar centrale hal met een tourniquet en tochtdeuren

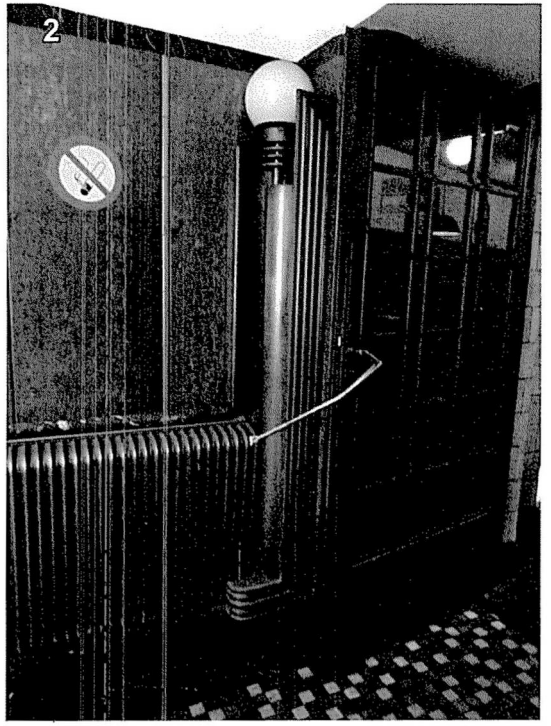

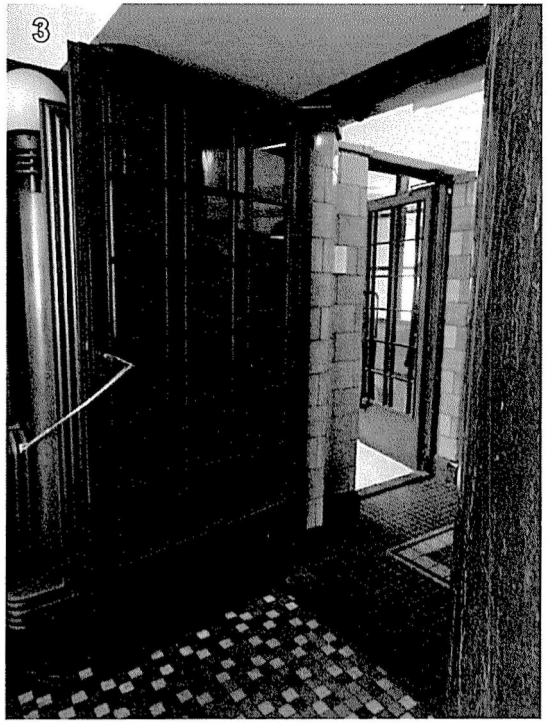

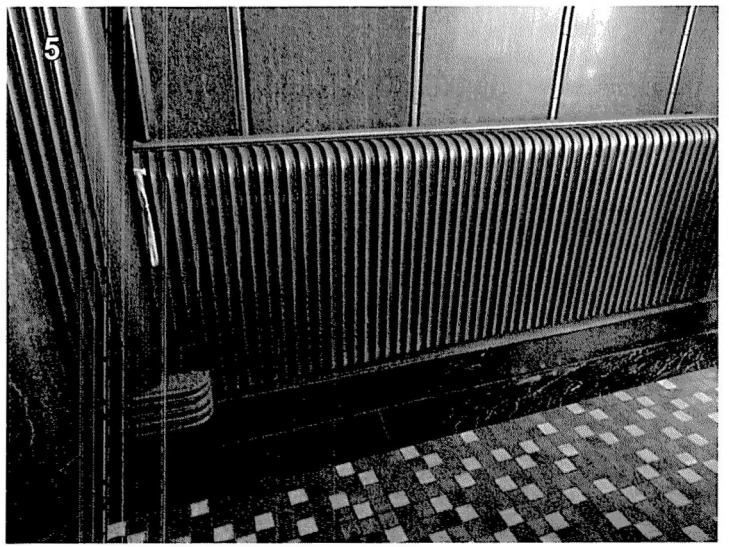

Afbeeldingen pagina 58 en 59:

1. *Overzicht vestibule Bungehuis*
2. *Linker tochtdeur naar centrale hal*
3. *Linker tochtdeur naar centrale hal*
4. *Zijaanzicht tourniquet*
5. *Radiatoromkasting van gegolft verchroomd stripstaal*
6. *Detail balustrade*
7. *Balustrade*

6

beschrijving

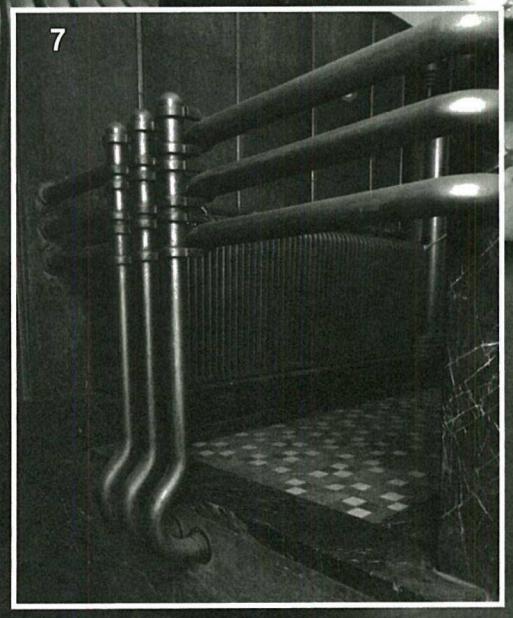

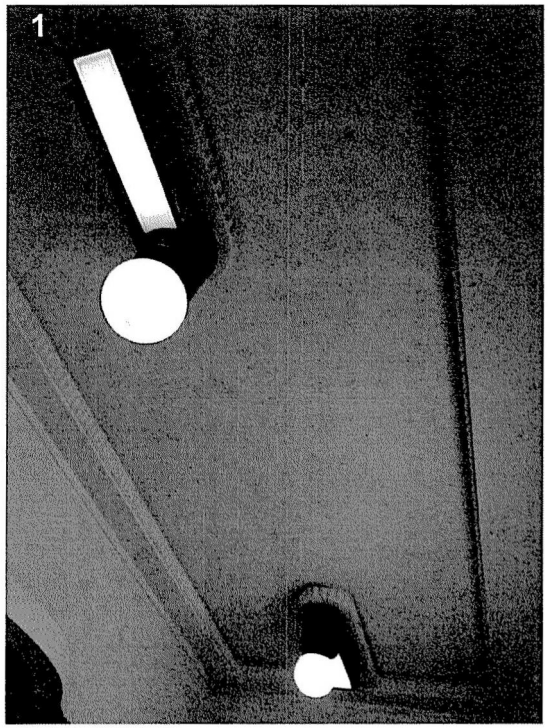

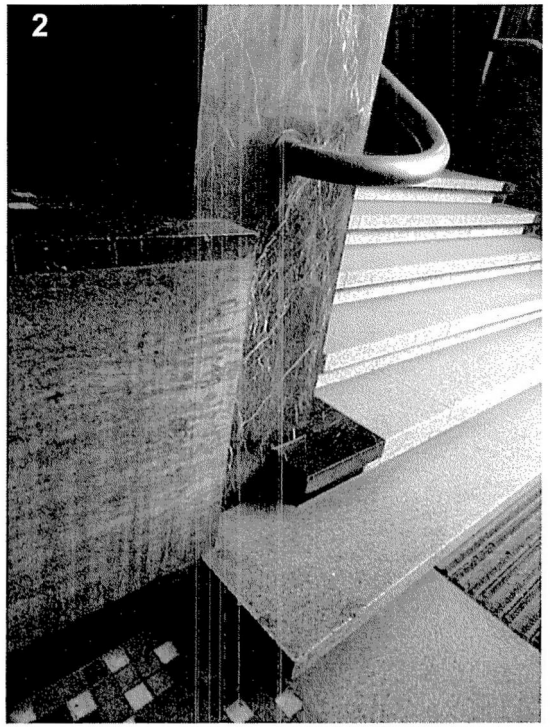

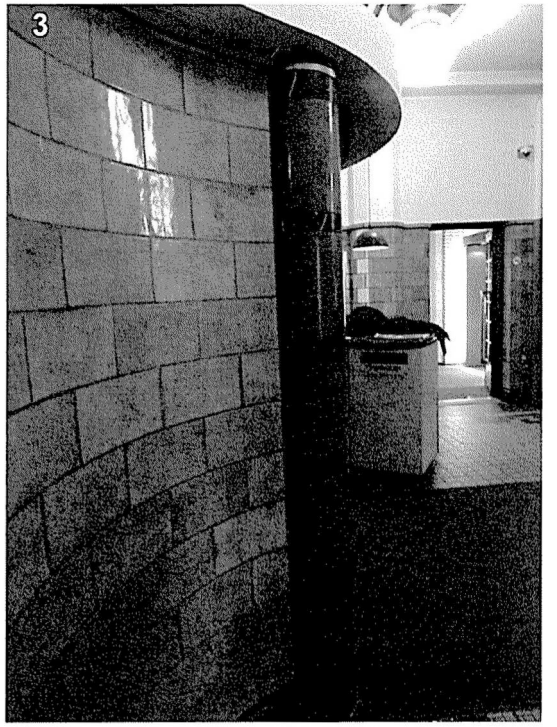

Afbeeldingen pagina 60:

1. *Plafond vestibule*
2. *Natuursteen vestibule*
3. *Bouwkeramiek rond tourniquet*
4. *Centrale hal richting vestibule*
5. *Centrale hal richting Paleisstraat*

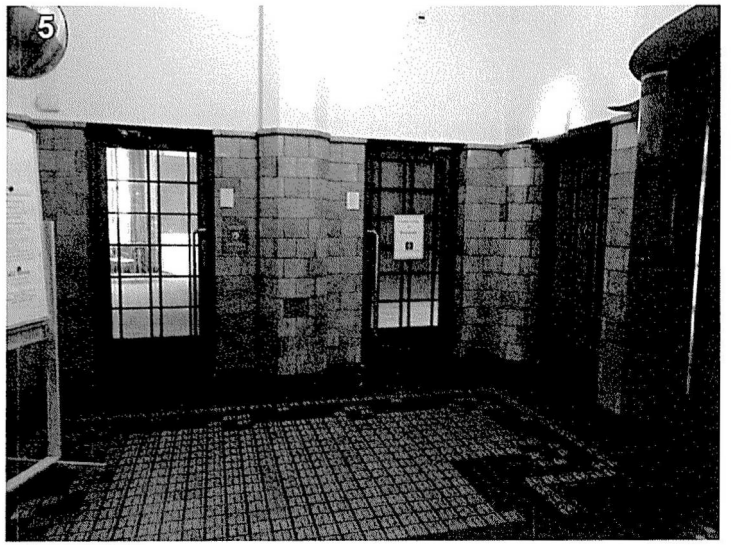

Kantine

Boven de bel-etage is de lichthof dicht gelegd met kunststof dakplaten. Hieronder bevindt zich de huidige kantine met zicht op de oorspronkelijke legramen van de lichthof. Of de oorspronkelijke dakconstructie boven de legramen nog aanwezig is, is onbekend. De kantine was volgens het bouwplan bedoeld als personeelsruimte die doorliep tot aan de gevel van de Spuistraat. Door het realiseren van een gang en het aanbrengen van een keuken aan de zuidzijde is de ruimte verkleind tot de huidige omvang.

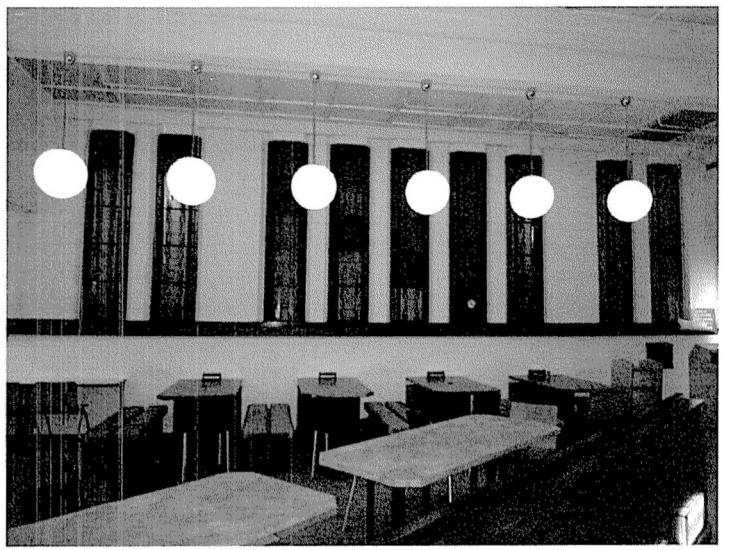

Links: Kantine
(Afbeelding: ARE)

Rechts: Kantine richting trappenhuis
(Afbeelding: ARE)

Lichthof
(Afbeelding: ARE)

Detail legramen lichthof

Lesruimten

De in 1977 gerealiseerde gangwanden langs de lesruimten zijn aangebracht tussen de bestaande kolommen. Deze kolommen zijn rondom bekleed met geglazuurde wandtegels met een zwarte plint en bieslijsten. De scheidingswanden zijn uitgevoerd in schoon metselwerk.

In de verschillende lesruimten zijn delen van de oorspronkelijke wandafwerkingen zichtbaar. De afwerkingen bestaan uit lambriseringen van beige geglazuurde wandtegels met zwarte plint en bies. In de ruimten van de voormalige kas- en boekhouding die grenzen aan de hal, zijn nog de hoge lambriseringen van bouwkeramiek van de halafwerking aanwezig.

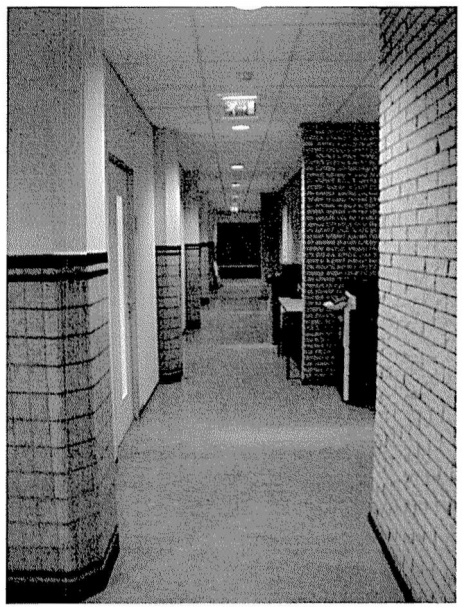

Gangwanden gesitueerd tussen bestaande kolommen

Lokaal met wandafwerking van bouwkeramiek en lambrisering van geglazuurde wandtegels

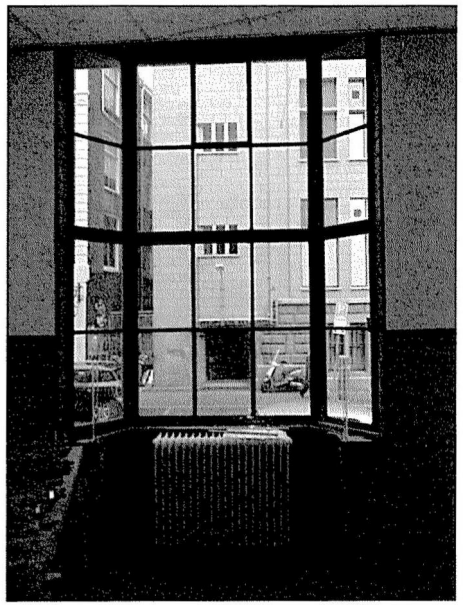

Bay-window

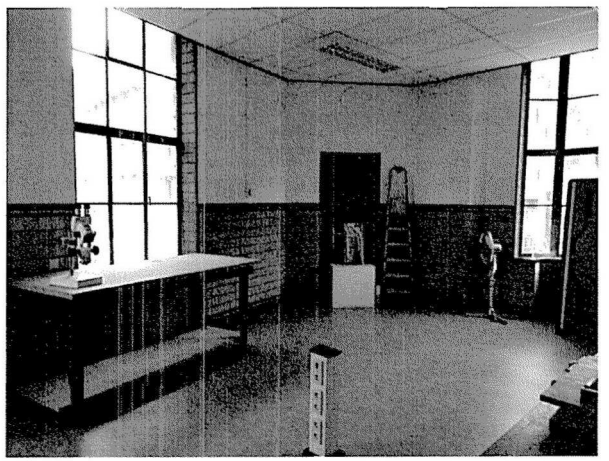

Lokaal richting hoek Paleisstraat - Spuistraat

Detail blauw geglazuurde wandtegels in erkers

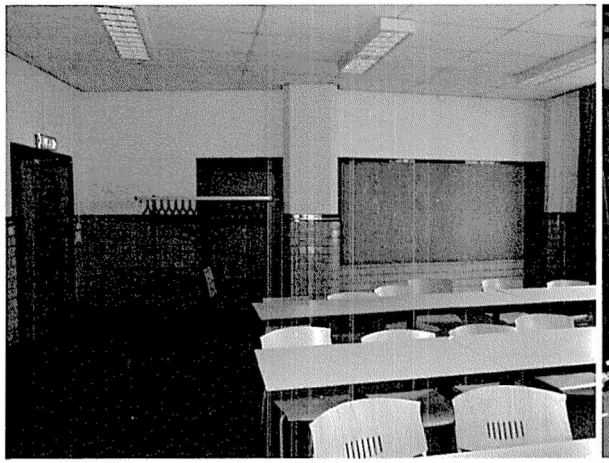

Leslokaal met tegellambrisering en oorspronkelijke deurkozijnen

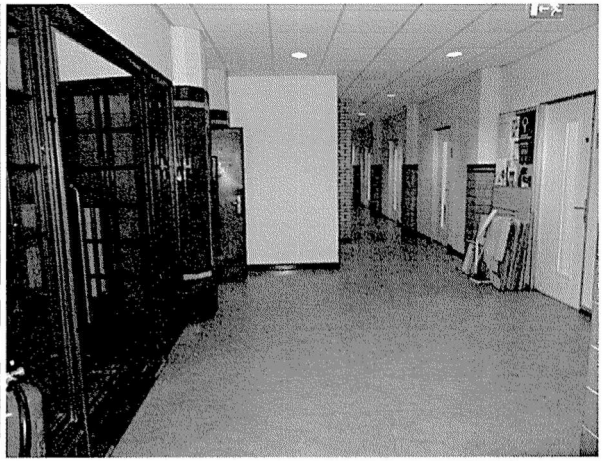

Gang bel-etage zijde Paleisstraat, links tochtdeuren centrale hal

Kamer boekhouder

De hoekkamer van de boekhouder is rondom voorzien van een lage houten lambrisering en houten schilderijlijst. Tegen de privé hal is een kluisruimte aanwezig. De oorspronkelijk kluisdeur is nog aanwezig maar de ruimte is bereikbaar via een moderne deuropening.

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119K

Gemeente Amsterdam Centrum

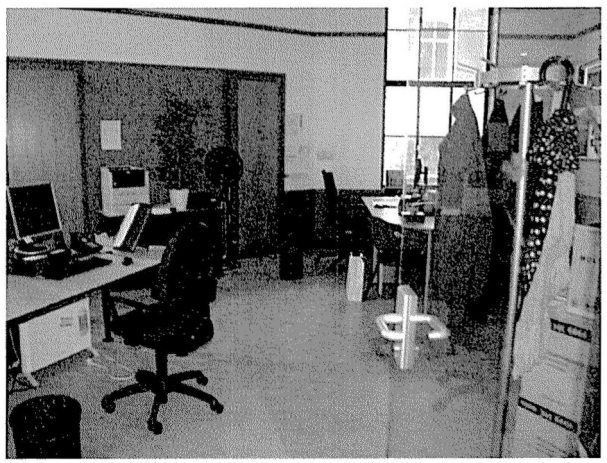

Kamer boekhouder met houten lambriseringen

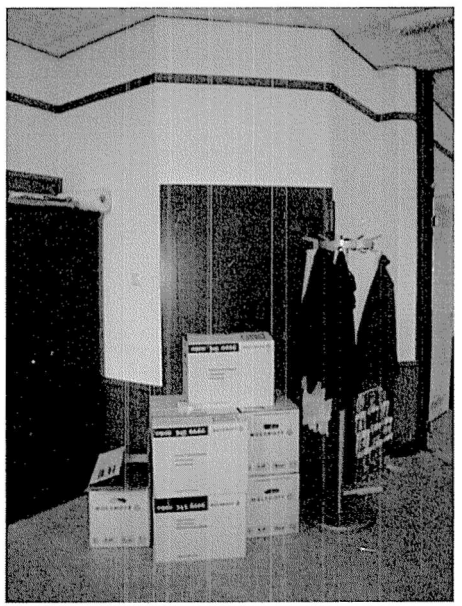

Kluisruimte kamer boekhouder

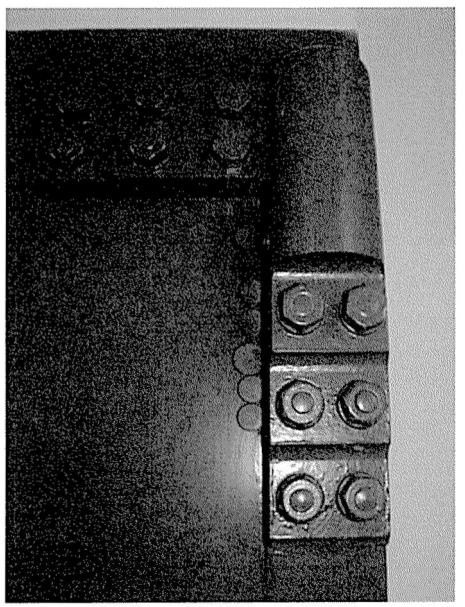

Detail kluisdeur

Privé hal

De wanden van de voormalige privé hal zijn afgewerkt met rode geglazuurde wandtegels met toepassing van zwarte plinttegels en een bies van zwarte en grijze striptegels. Deze afwerking komt overeen met de afwerking van de trap naar het souterrain. De bronzen deur naar dit trappenhuis is voorzien van een opening met ladderraam.

Gangwanden afgewerkt met rood geglazuurde wandtegels, zwarte plinttegels en een bies van zwart en grijze striptegels

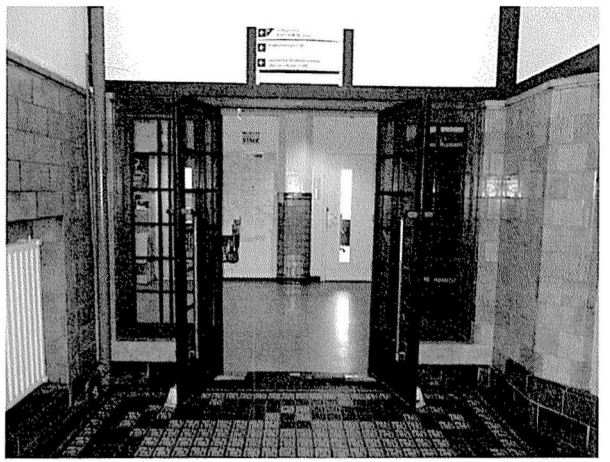

Doorgang centrale hal naar voormalige privé hal

Privé hal met bronzen deur naar trappenhuis souterrain

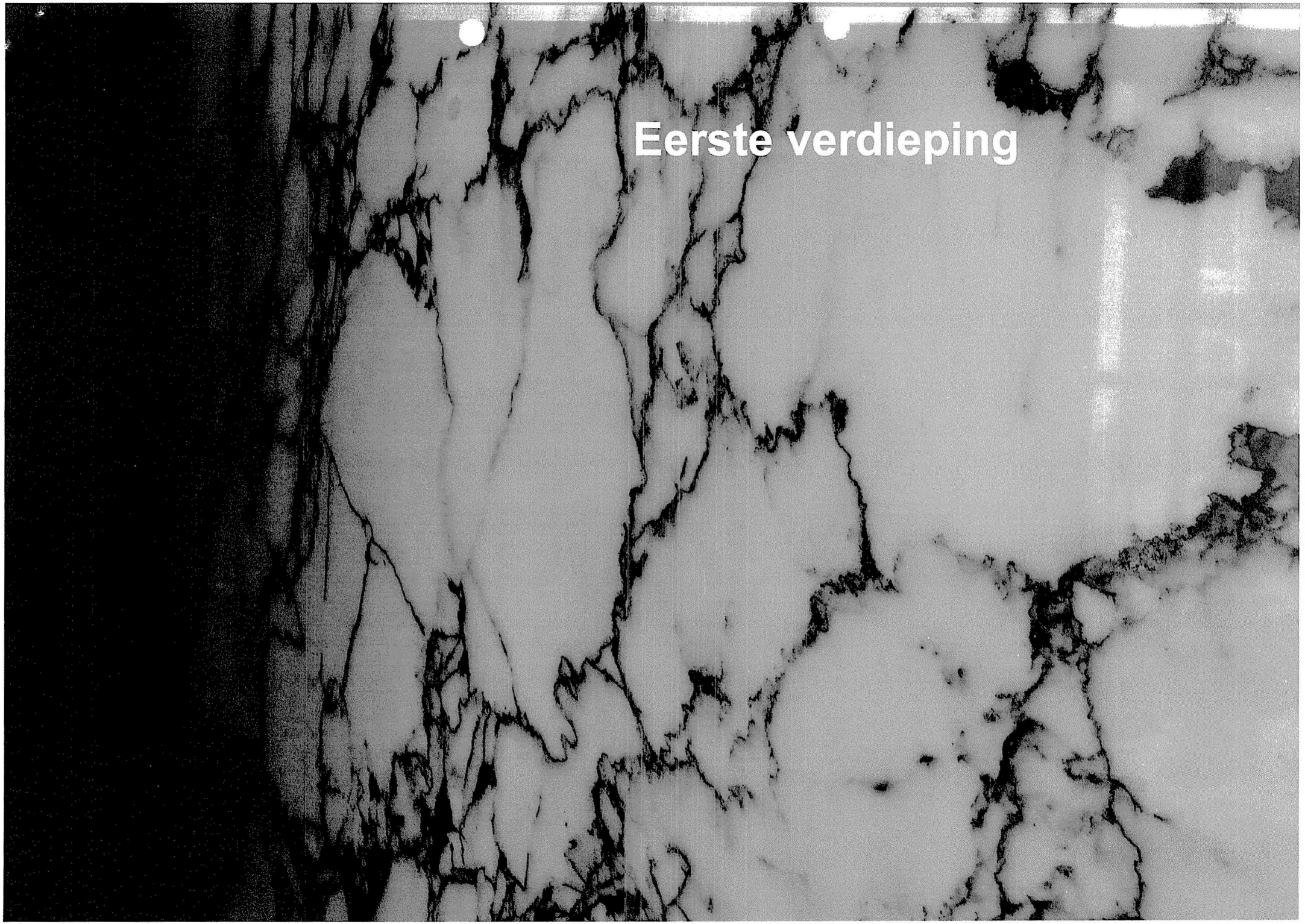
Eerste verdieping

Eerste verdieping

De plattegrond van de eerste verdieping is nog voor een groot deel overeenkomstig de oorspronkelijke indeling. Deze bouwlaag was voorzien van rijk afgewerkte (directie)vertrekken langs een monumentale gang. De kamers bevinden zich langs de gevel van het Singel en de Paleisstraat. De grote vergaderkamer ligt aan de zijde van de Spuistraat. De overige ruimten waren bedoeld als personeelsruimte en zijn momenteel ingedeeld met kantoren. Rond de lichthof zijn gangen en kantoren gerealiseerd die aansluiten op de oorspronkelijke gang langs de directiekamers en de centrale hal. De (directie)kamers worden beschreven met de klokrichting mee vanaf hoek Singel tot en met hoek Spuistraat inclusief vergaderzaal. De op tekening aangegeven toiletgroep naast de vergaderzaal bestaat in werkelijkheid uit twee rijk uitgevoerde directiekamers.

Van de verschillende gangen en vertrekken zijn ontwerpen gemaakt. Een groot deel van deze ontwerptekeningen bevindt zich in het Nieuwe Instituut te Rotterdam en zijn ter illustratie opgenomen bij de beschreven ruimten.

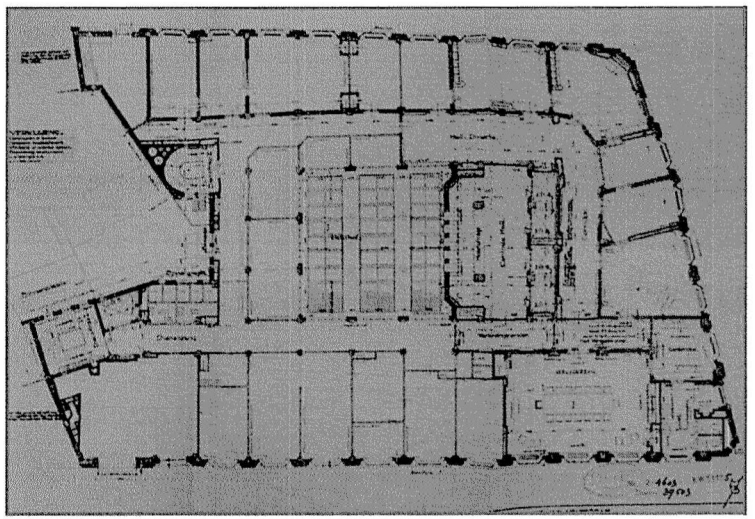

*Plattegrond **eerste verdieping** Bungehuis, anno 1977*
(Afbeelding: BMA, Bouwdossier 1977)

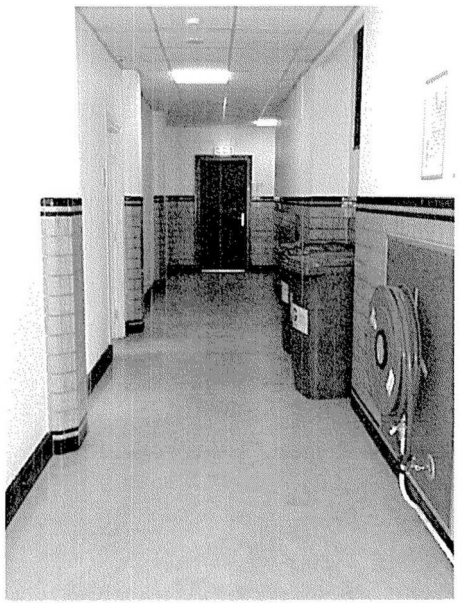

Gang eerste verdieping

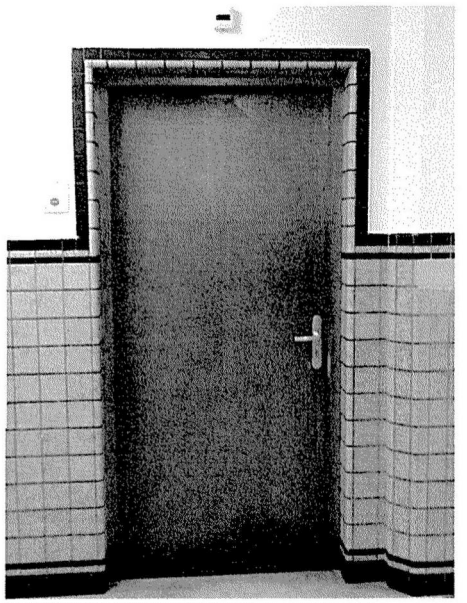

Tegellambrisering rond deurkozijnen in gangen

Gangen

Gangen algemeen

De niet oorspronkelijke gangmuren op de eerste verdieping zijn geplaatst tussen de bestaande kolommen en wanden. Dit is zichtbaar aan de nog aanwezige lambrisering van geglazuurde wandtegels. De lambriseringen bestaan uit beige tegels 105 x 105 mm met een zwart geglazuurde plint en biezen van zwarte striptegels. De lambrisering is doorgezet rond de oorspronkelijke toegangsdeurkozijnen, bij modernere toegangen ontbreekt dit detail. Aan de overgang naar afwijkend tegelwerk en tegelformaten is zichtbaar waar kantoren en een keukenruimte in de voormalige personeelsruimte zijn gerealiseerd. Deze ruimten zijn uitgevoerd met blanken houten kozijnen met roedenverdelingen in afwijking van de bestaande vormgeving.

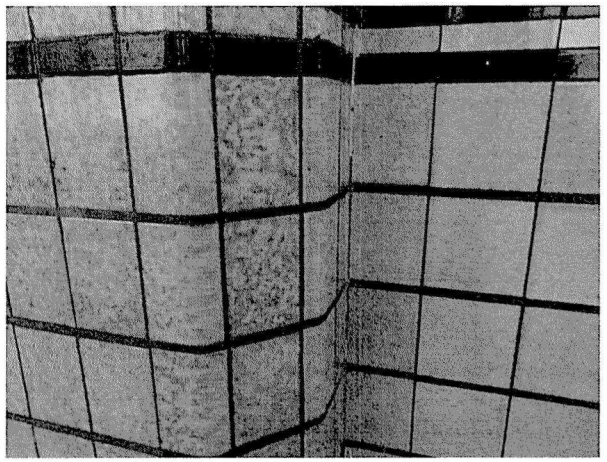

Verschillende soorten tegelwerk bij overgang bouwfasen

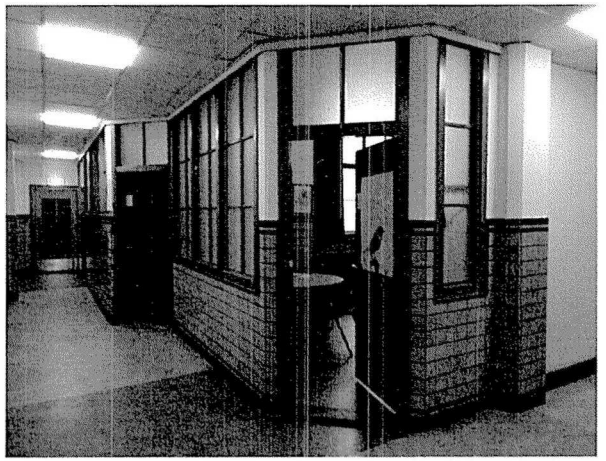

Uitbreiding kantoren in gang eerste verdieping

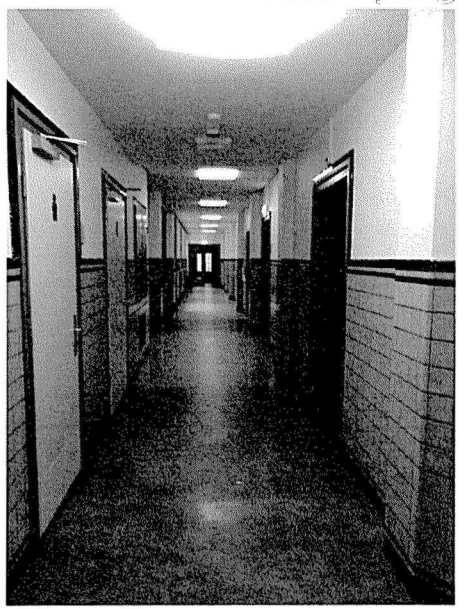

Gangstructuur eerste verdieping

Gang directiekamers

Langs de directiekamers loopt een brede gang. De gang sluit aan de zijde van het Singel aan op de centrale hal in de vorm van een brede hal annex wachtruimte. De gang loopt achter de liftschachten door in een gebogen vorm tot aan de corridor tussen centrale hal en de vergaderzaal.
De wanden van de gang zijn afgewerkt met een hoge lambrisering van bruin gepolijst travertin in platen van 500 x 700 mm. De panelen staan op een plint van zwart natuursteen. Aan de bovenzijde is de lambrisering afgewerkt met een uitkragende bronzen lijst. Ter plaatse van de wachtruimte is de binnenplaatsgevel afgewerkt met groen geglazuurde wandtegels 50 x 50 mm. De aanwezige toegangsdeuren zijn gehout en sluiten in kleur aan op de natuursteen van de lambrisering. De kozijnen staan op zwarte natuursteen neuten en neutstukken onder de geprofileerde koplijsten.

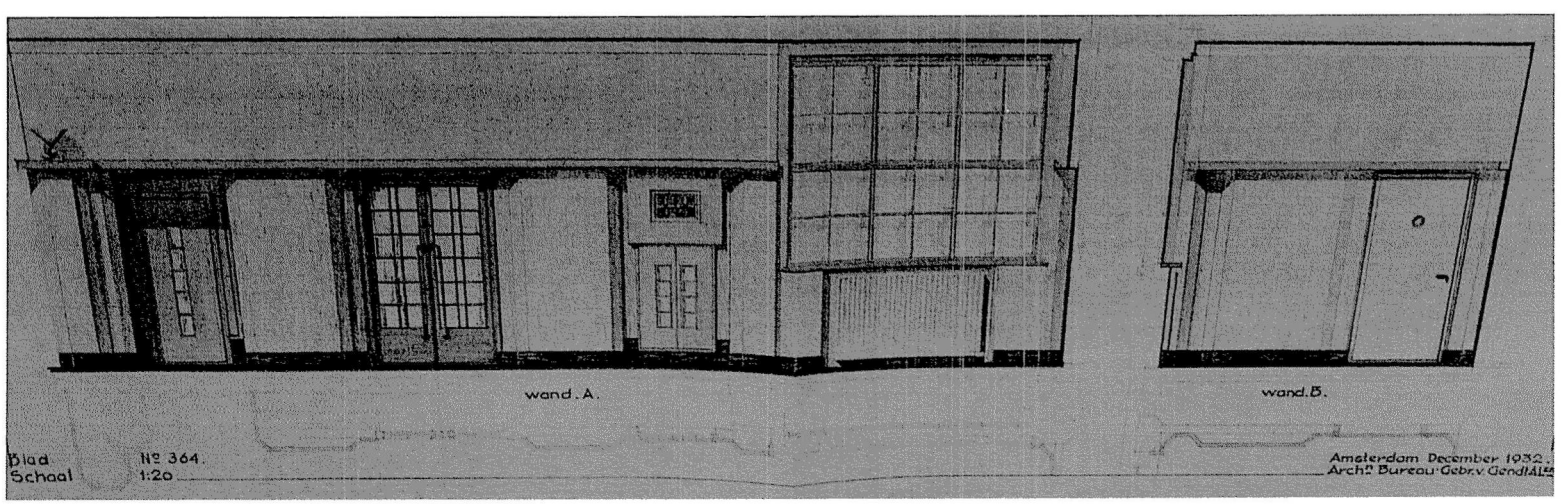

Ontwerptekening hal directievleugel eerste verdieping (Afbeelding: HNi)

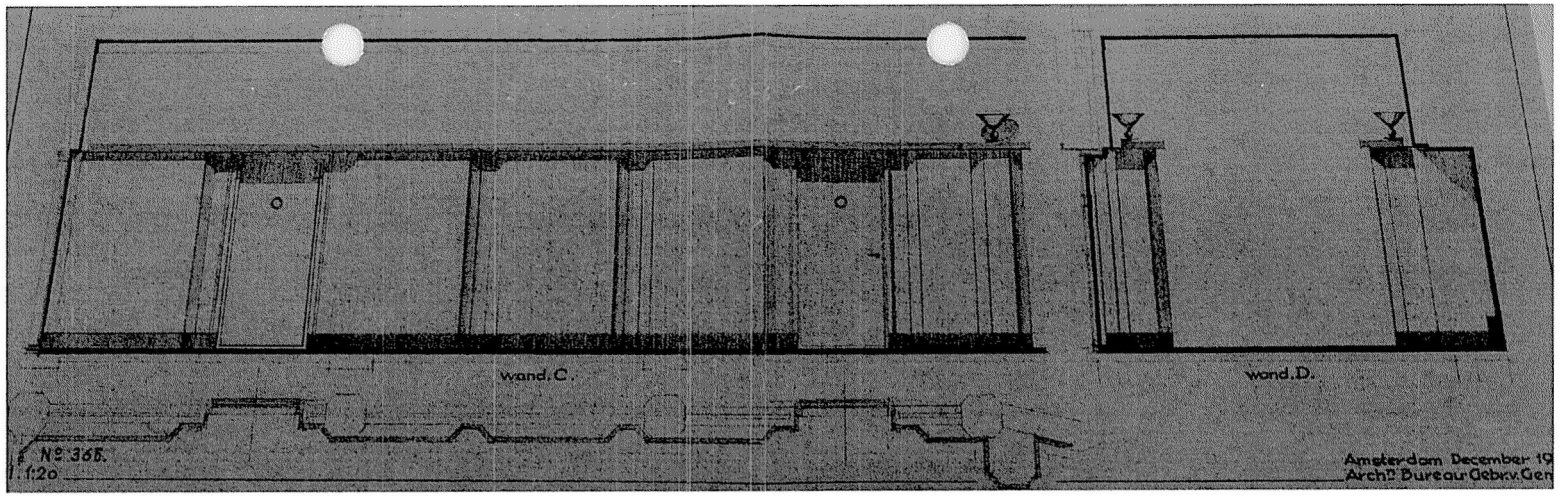

Ontwerptekening gang directiekamers (Afbeelding: HNi)

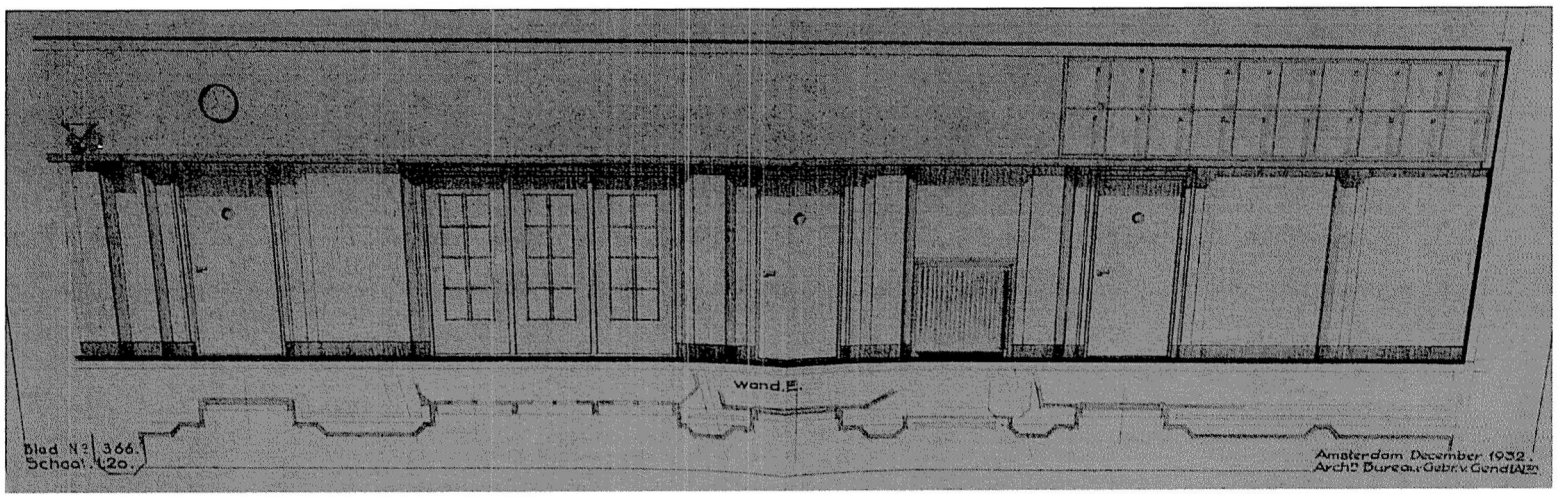

Ontwerptekening gang directiekamers (Afbeelding: HNi)

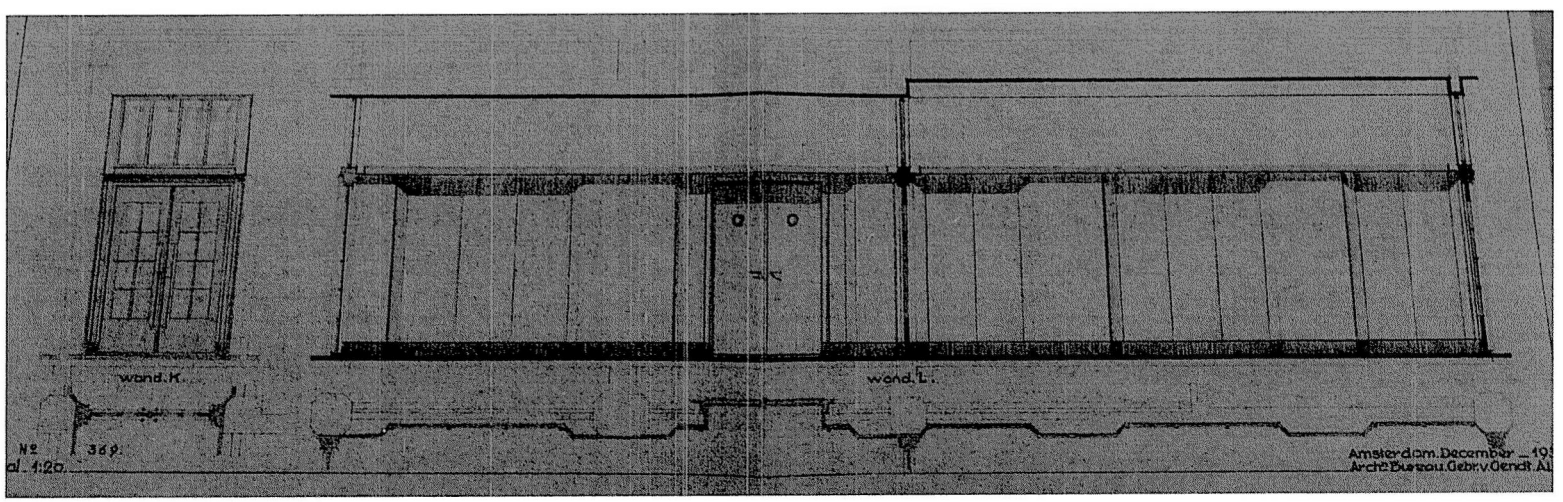

Ontwerptekening gang directiekamers (Afbeelding: HNi)

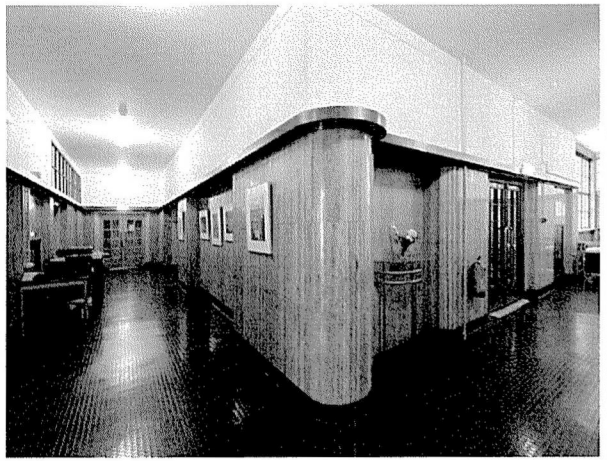

Gangen directievleugel
(Afbeelding: ARE)

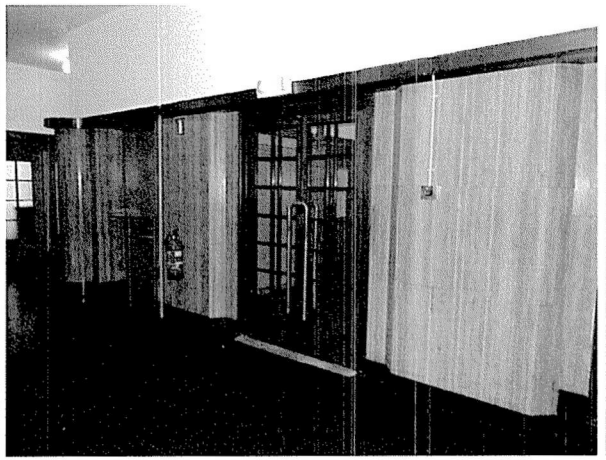

Entree hal directiekamers

Gang directiekamers

Gang directiekamers

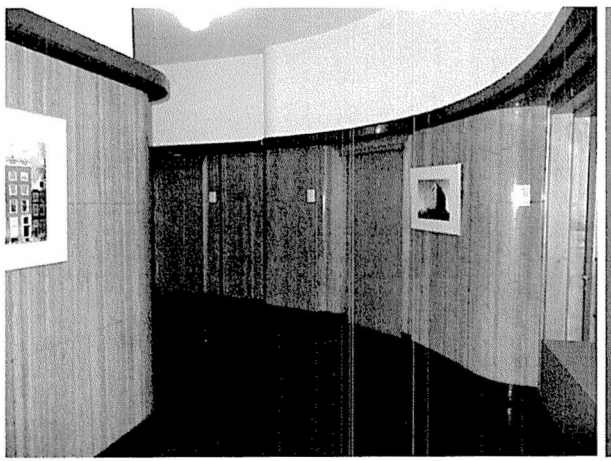

Gang directiekamers

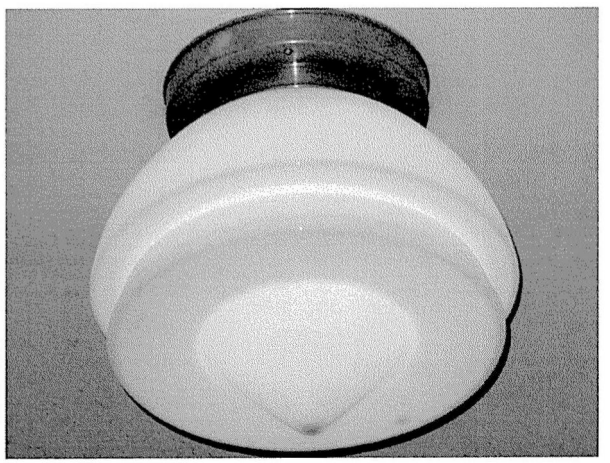

Lichtarmatuur eerste verdieping

Kamers algemeen

De beschreven vertrekken behoren bij de oorspronkelijke (directie) kamers van Bunge's Handelsmaatschappij. De raamvensters op deze bouwlaag zijn voorzien van dubbele beglazing. In de bronzen ramen zijn met bronzen glaslatten de dubbele glaspanelen geplaatst. In de bovenlichten is glas-in-lood beglazing aanwezig met eenvoudige vormen. Op veel vensters is het originele hang- en sluitwerk nog aanwezig, zowel in brons als verchroomd.
Boven de vensters zijn gebogen koperen of bronzen gordijnrails aanwezig met metalen gordijnkoorden. Onder de vensters zijn lambriseringen aanwezig van blauw geglazuurd tegelwerk, afmetingen 50 x 50 mm, en natuursteen vensterbanken.
De kamers zijn voorzien van (hoge) houten lambriseringen en schilderijlijsten. De toegangsdeuren zijn uitgevoerd met dubbele panelen, 70 mm dik. De meeste kamers zijn voorzien van houten radiatoromkastingen met gaasstalen panelen en gesneden roeden in de omlijste ventilatiesparing aan de bovenzijde.

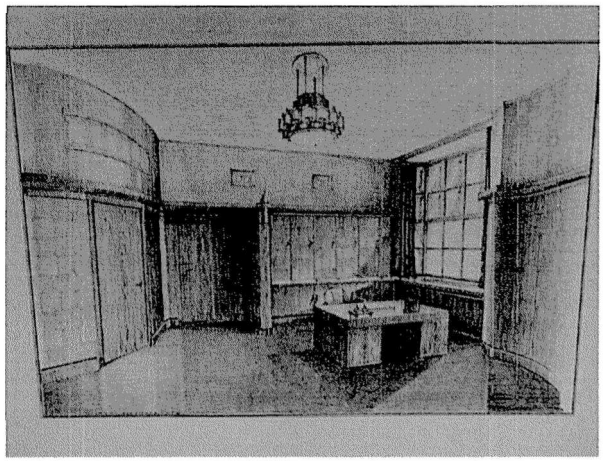

Ontwerptekening interieur directiekamer
(Afbeelding: HNi)

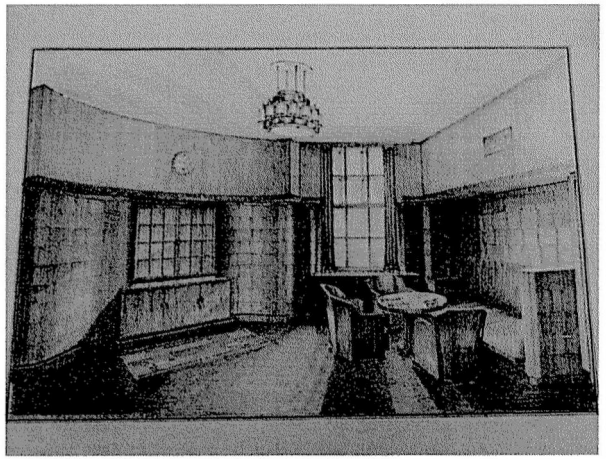

Ontwerptekening interieur directiekamer
(Afbeelding: HNi)

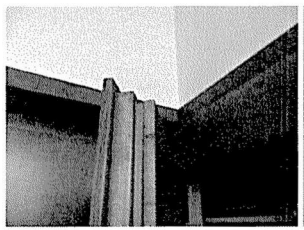

Details dubbele deur directiekamers

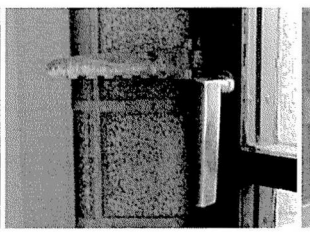

Origineel raamboompje

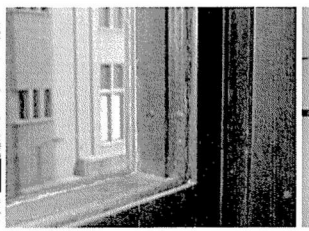

Details dubbele beglazing vensters directiekamers

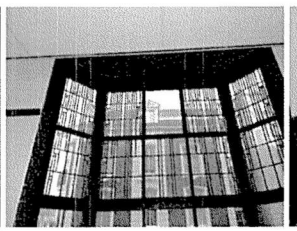

Glas-in-lood beglazing Bay window

Houten lambrisering directiekamers

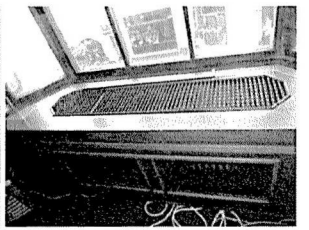

Radiatoromkasting

A: Voormalige toiletgroep

Ter plaatse van de voormalige toiletgroep voor managers zijn kantoren gerealiseerd. Aan de toegangsdeuren en bovenlichten en nog aanwezige tegelafwerking is zichtbaar wat de oorspronkelijke functie was.

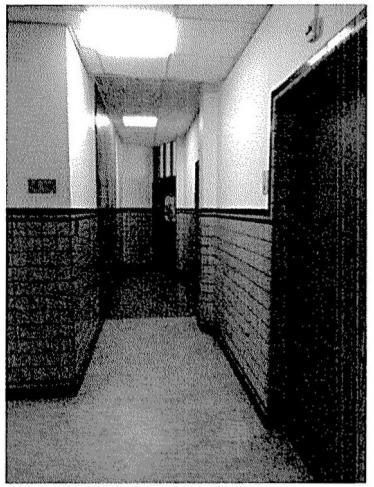

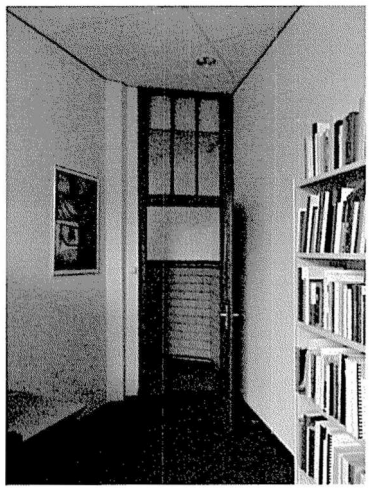

Kantoorruimte in voormalige sanitaire groep.

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119L

Gemeente
Amsterdam
Centrum

B: Kamers managers

De vertrekken voor managers zijn deels opgedeeld in kleinere kantoren. De oorspronkelijke scheidingswanden van de vertrekken zijn voorzien van houten lambriseringen, kasten en voormalige loketten. In de gangwand is aan het ontbrekende tegelwerk rond de kozijnen zichtbaar op welke posities nieuwe toegangen zijn gerealiseerd.

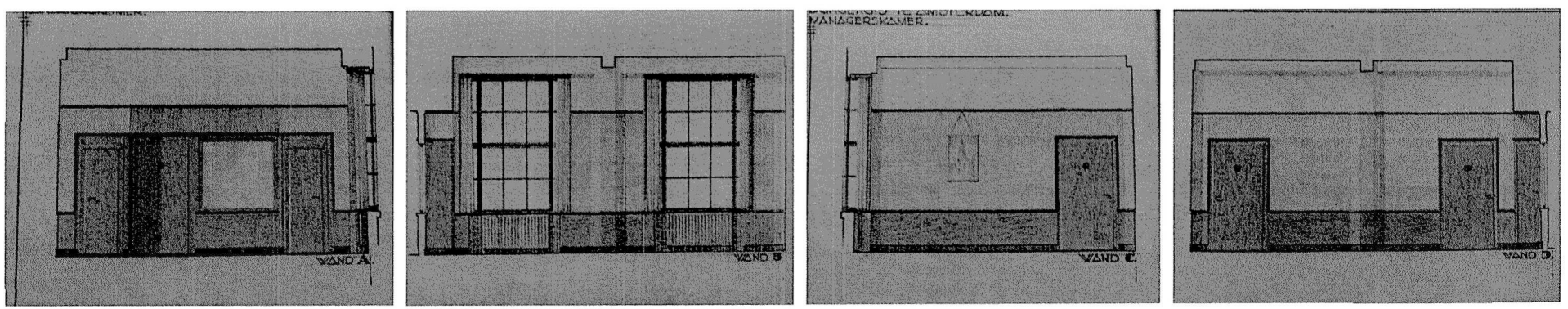

Ontwerptekeningen interieur kamers managers
(Afbeelding: HNi)

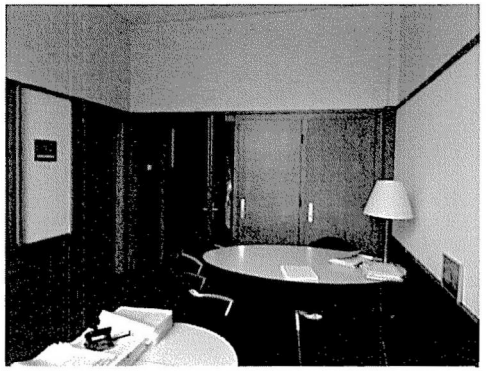

Kantoor met hoge houten lambrisering

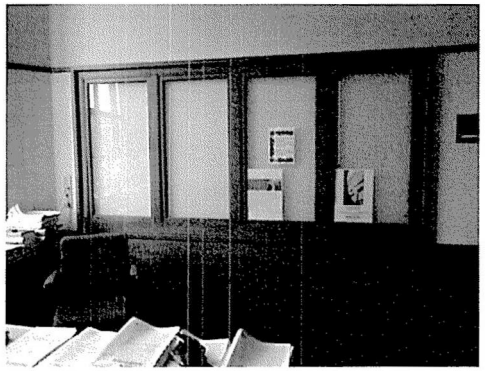

Kantoor met dichtgezet houten loket

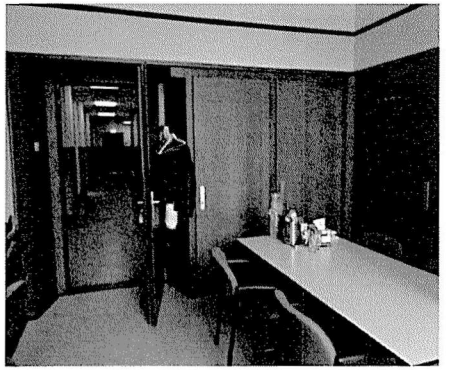

Kantoor met hoge houten lambrisering

C: Directiekamers 1 en 2

Tussen directiekamer 1 en 2 zijn aan beide zijden houten kasten aangebracht en een enkele doorgang. Kasten en doorgang zijn opgenomen in de hoge houten lambrisering. In de kasten is zichtbaar dat het marmoleum in deze ruimte oorspronkelijk doorliep. In directiekamer 2 zijn door middel van glazen scheidingswanden nieuwe indelingen gerealiseerd.

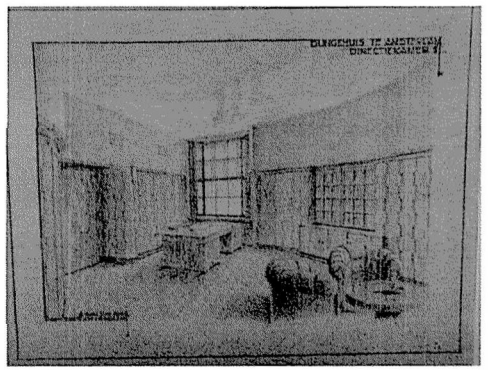

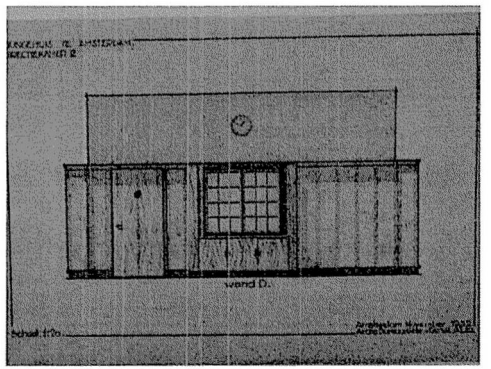

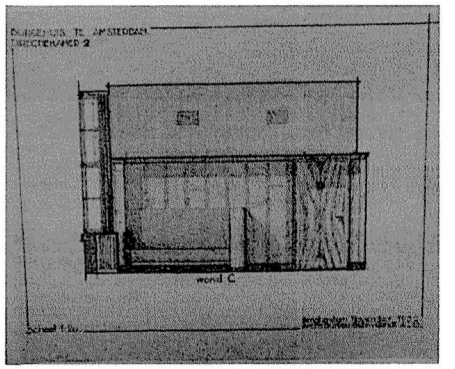

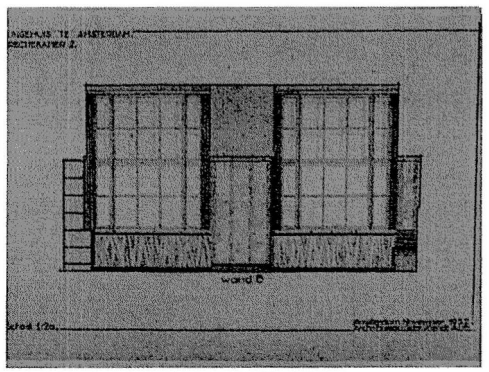

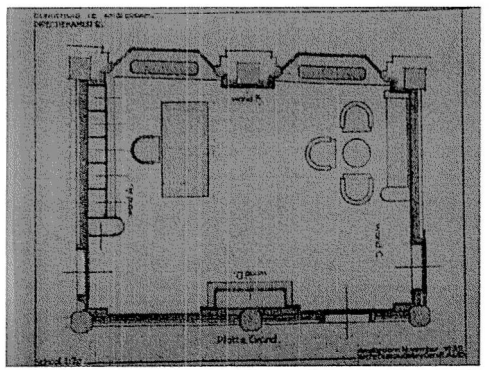

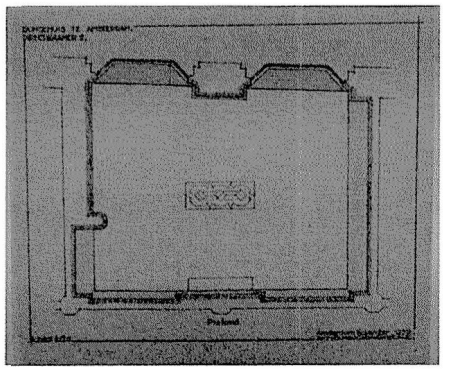

Ontwerptekeningen Directiekamers 1 en 2; wanden, interieur, plattegrond en plafond (Tekeningen: HNi)

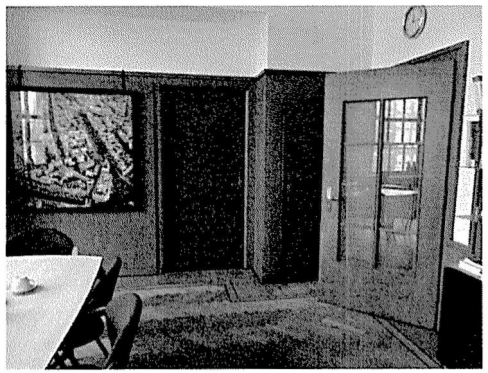

Directiekamer 1 met houten lambrisering

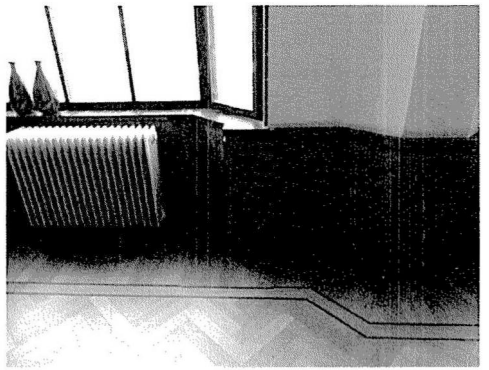

Aansluiting lambrisering op tegelwerk onder vensters

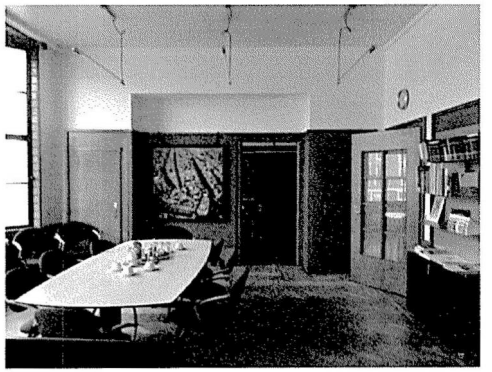

Directiekamer 2

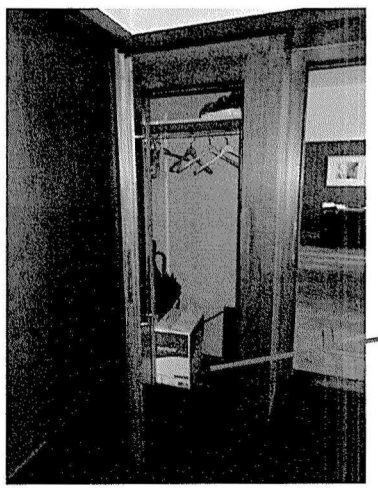

Houten kasten - voormalige doorgang directiekamers

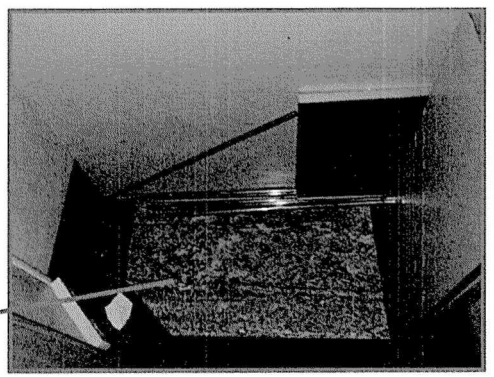

Originele marmoleum vloerafwerking in kasten

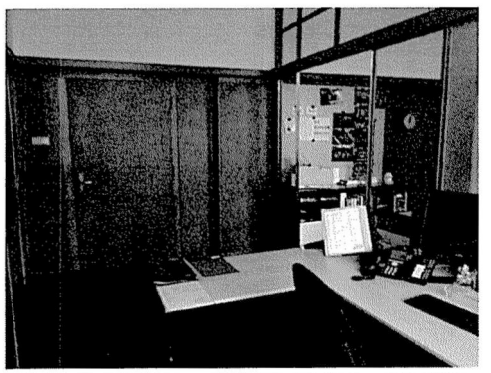

Voormalige directiekamer met moderne scheidingswand

D: Spreekkamer 2

Deze kamer is rijk afgewerkt met hoge houten lambriseringen met ingelegde verschillende houtsoorten. De architraaflijsten zijn uitgevoerd met snijwerk wat is doorgezet in de ornamenten en bies op deuren en kasten. In de kamer is een vaste kastenwand aanwezig en een in stijl getimmerde gebogen kastenwand tegen de uitwendige hoek van het gebouw. De kastomlijsting sluit aan op de bronzen gordijnrails. Tussen spreekkamer 2 en spreekkamer 3 is een doorgang aanwezig van dubbele deuren, bekleed met geluiddempend materiaal.

Spreekkamer 2, anno 2015 (Afbeelding: foto aangeleverd door ARE)

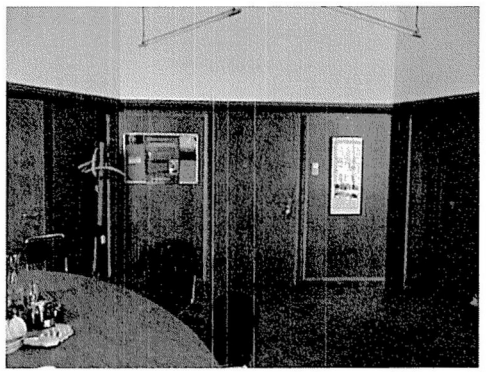

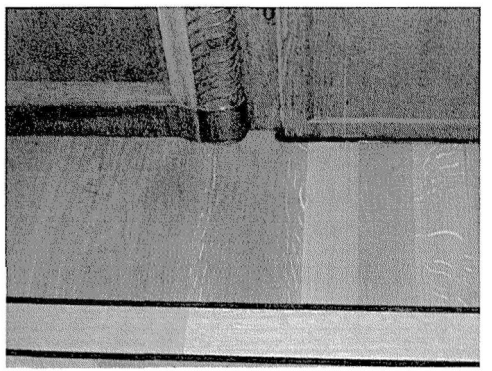

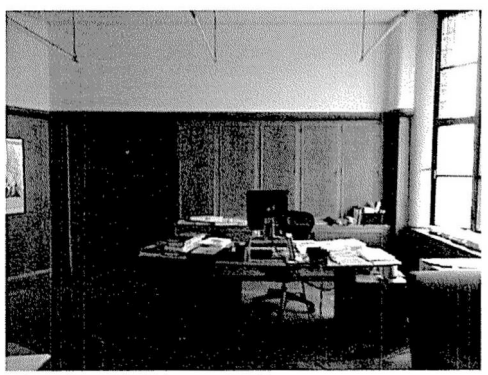

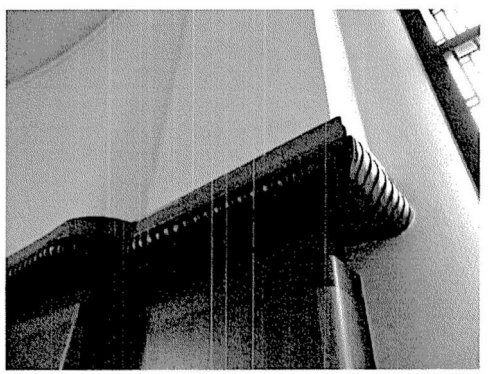

Impressie spreekkamer 2

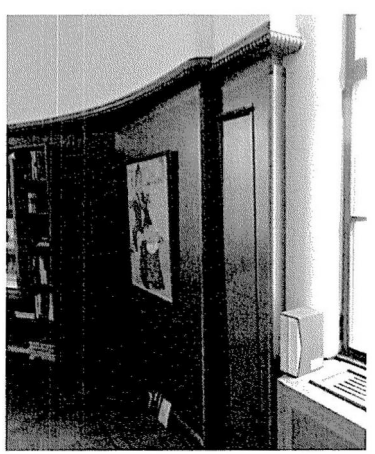

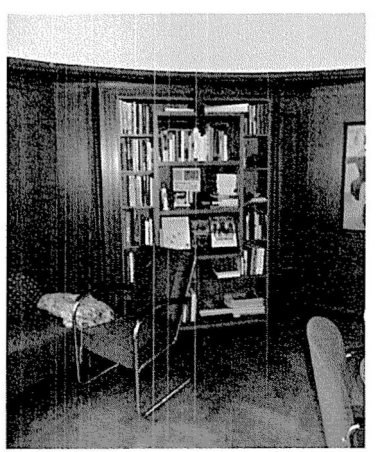

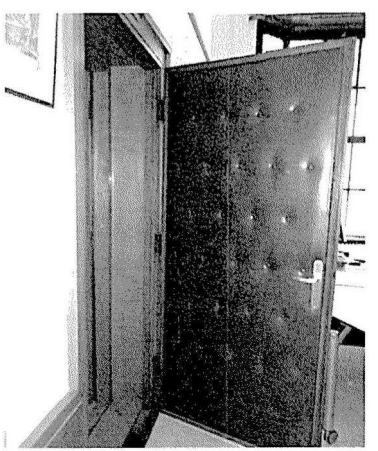

E: Spreekkamer 4, toilet en garderobe

Deze ruimten zijn niet uitgevoerd conform de bouwplannen en ingericht als kantoren. De garderoberuimte is uitgevoerd als conferentiekamer. De ontworpen kast en lambriseringen zijn nog aanwezig.
De ruimte bedoeld als garderobe is rondom voorzien van hoge houten lambrisering. Aan de zijde van de gang is boven de lambrisering een bovenlicht aanwezig met roedenverdeling en glas-in-lood beglazing met geometrische figuren. Op de bouwtekening wordt dit een raamfries genoemd.

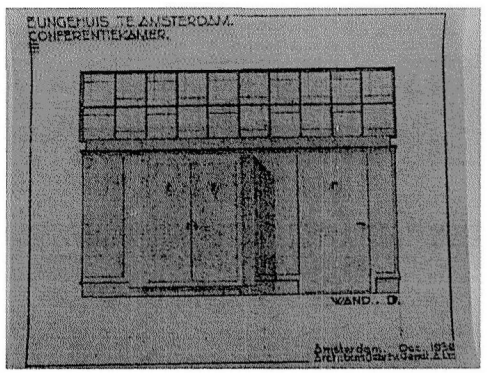

Ontwerptekening voormalige conferentiekamer (Afbeelding: HNi)

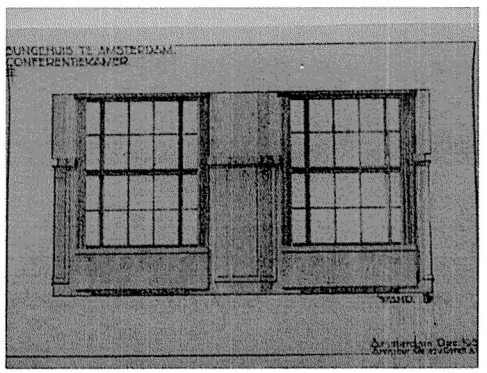

Ontwerptekening voormalige conferentiekamer (Afbeelding: HNi)

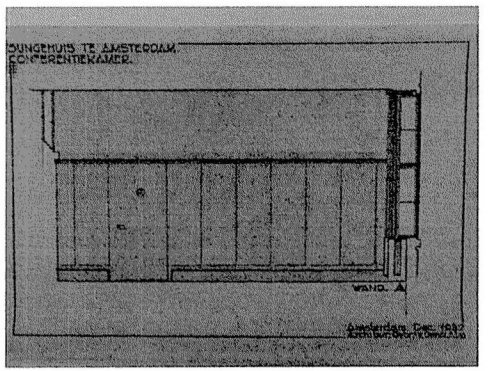

Ontwerptekening voormalige conferentiekamer (Afbeelding: HNi)

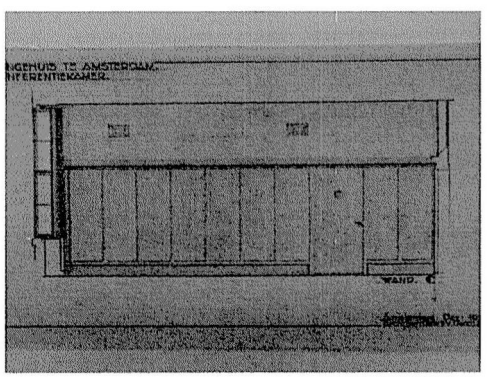

Ontwerptekening voormalige conferentiekamer (Afbeelding: HNi)

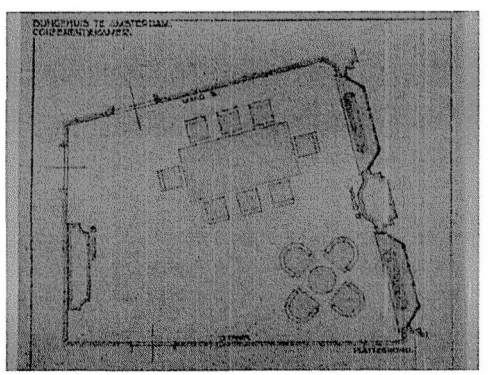

Plattegrond voormalige conferentiekamer (Afbeelding: HNi)

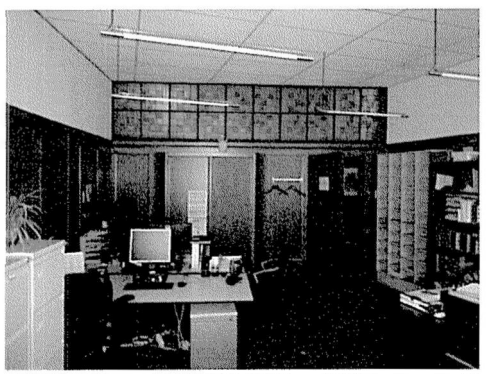

Boven en onder: kantoren anno 2015

Detail afwerking lambrisering

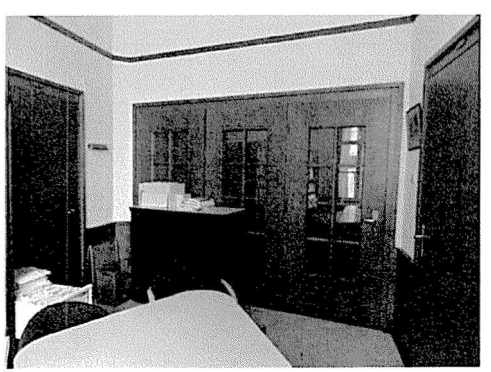

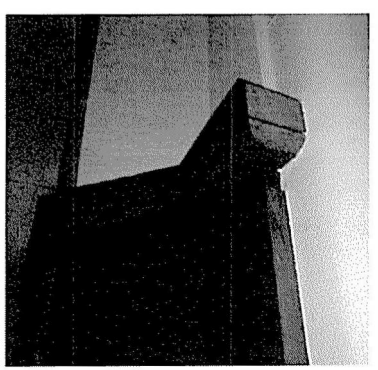

F: Directiekamers

Op de laatst gewijzigde bouwtekeningen staat op de hoek van de Paleisstraat en Spuistraat een toiletruimte getekend. In werkelijkheid zijn dit twee directiekamers. De wanden van de vertrekken zijn tot 2130 mm hoogte afgewerkt met een lambrisering van wit en zwart marmer. In de voormalige leidingschacht is zichtbaar dat de vloerafwerking bestond uit rood marmeren vloertegels 50 x 50 mm. De geschakelde kamers zijn toegankelijk via de corridor langs de vergaderzaal. Een voormalige doorgang naar de vergaderzaal is dichtgezet met een houten paneel.

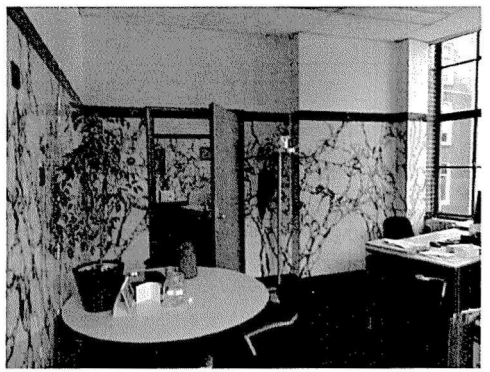

Directiekamers met marmeren lambrisering

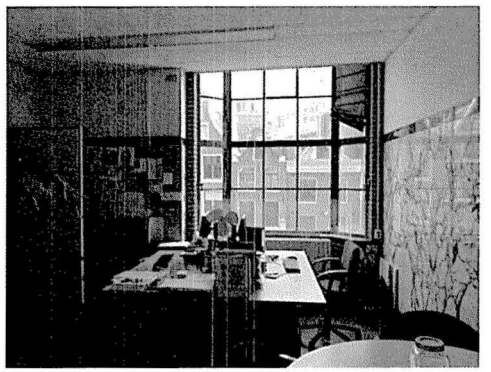

Directiekamers

Toegang directiekamer uit corridor en dichtgezette doorgang naar vergaderzaal

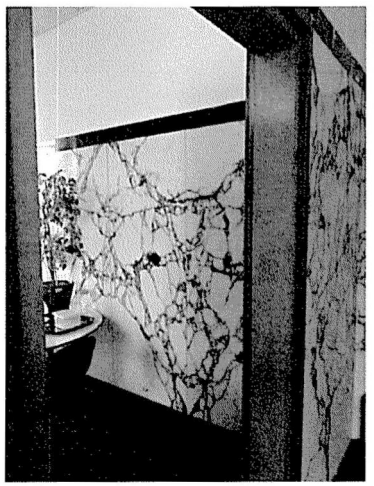

Directiekamer

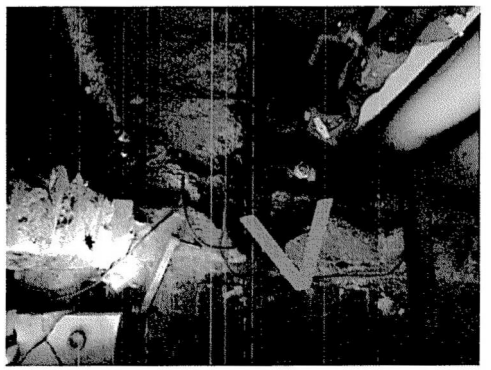

Originele vloerafwerking directiekamer zichtbaar in leidingschacht

G: Vergaderzaal

De vergaderzaal aan de zijde van de Spuistraat is een grote rechthoekige ruimte. De kamer is rondom voorzien van een lage houten lambrisering met afwisselend verdiepingshoge panelen waartussen grote lege vakken bekleed met behang. Op de houten panelen zijn meanderende motieven aangebracht in tropisch houtfineer. De deuren zijn belegd met twee soorten houtfineer.
De kopse zijden van de zaal zijn voorzien van speciaal ontworpen houten kasten met weerszijden deurkozijnen. Het linkerkozijn naar de directiekamer is dichtgezet. De overige deurkozijnen staan voor kasten en zijn vooral aangebracht vanwege de symmetrie van de ruimte.
Het plafond van de zaal bestaat uit de ompleisterde betonbalken van de verdiepingsvloer waartussen verdiepte perklijsten en verder verdiept middenvak.

De raamvensters zijn voorzien van glas-in-lood beglazing met handelsmotieven, de graanproductie en het zaaien en oogsten, motieven die verwijzen naar de activiteiten van Bunge's handelsmaatschappij.
Voor invulling van de grote wandvlakken in de vergaderzaal zijn door kunstenaar Max Nauta decoraties ontworpen. Nauta (1896-1957) was schilder en glazenier en werkte in artistieke geometrie. In de ontwerpen voor het Bungehuis is het vooraf uitgezette lijnenspel nog goed afleesbaar. De motieven van de ontwerpen waren het *'zaaien en oogsten'*, de graanhandel en een afbeelding met heden, verleden en toekomst. De personen op de afbeeldingen symboliseren ondermeer vertrouwen, verwachting en hoop. In een uitgebreide toelichting beschrijft Nauta de achtergronden en bedoelingen. Vermoedelijk zijn de panelen nooit aangebracht, aangezien ze momenteel niet aanwezig zijn en er geen literatuurverwijzingen naar zijn.

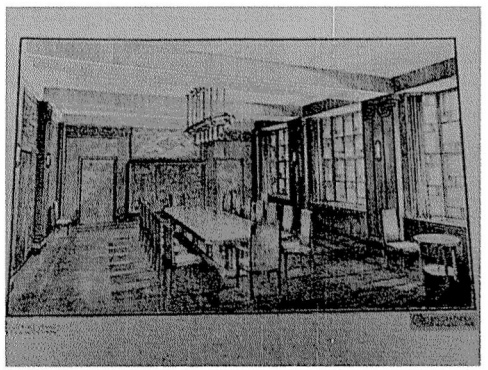

Ontwerptekening vergaderzaal
(Afbeelding: HNi)

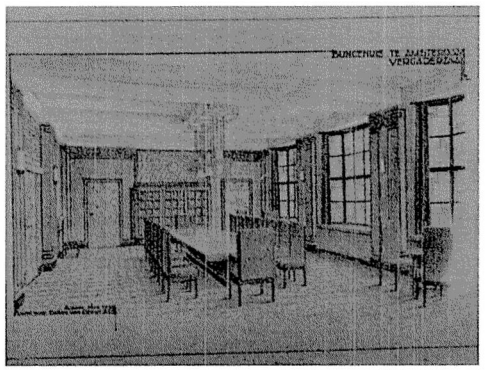

Ontwerptekening vergaderzaal
(Afbeelding: HNi)

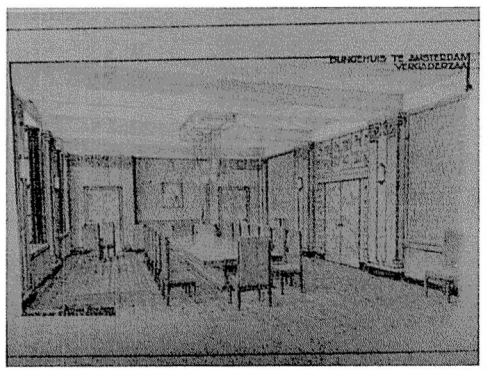

Ontwerptekening vergaderzaal
(Afbeelding: HNi)

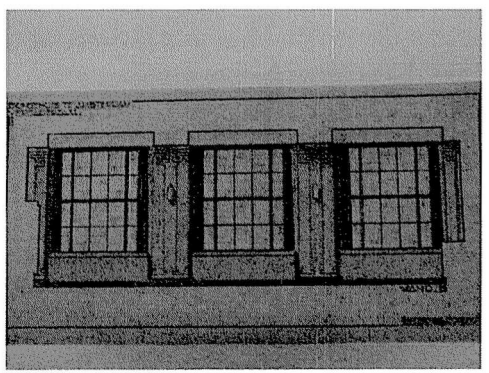

Ontwerptekening wanden vergaderzaal
(Afbeelding: HNi)

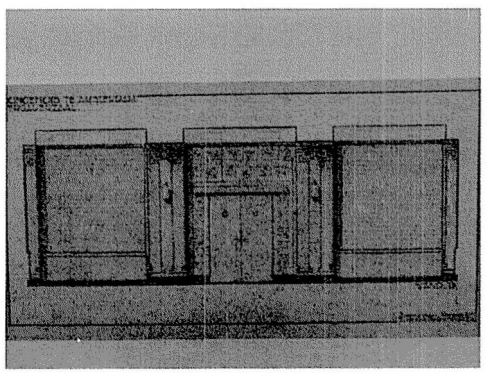

Ontwerptekening wanden vergaderzaal
(Afbeelding: HNi)

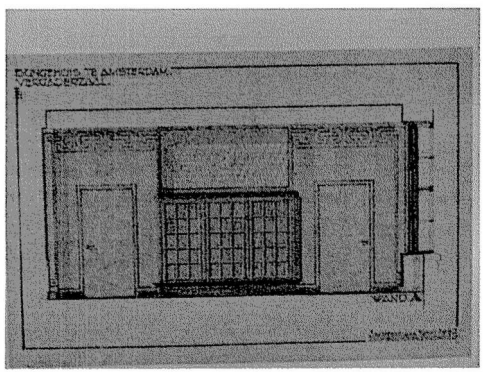

Ontwerptekening wanden vergaderzaal
(Afbeelding: HNi)

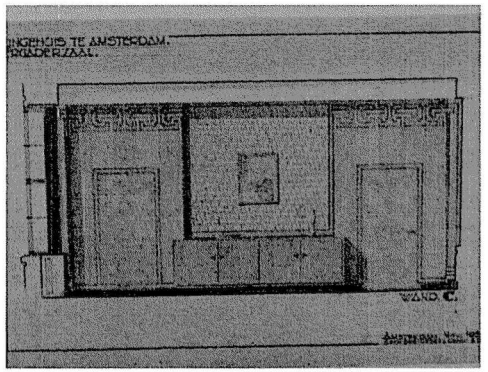

Ontwerptekening wand vergaderzaal
(Afbeelding: HNi)

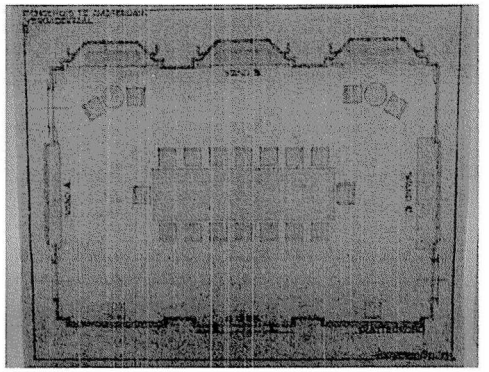

Plattegrond vergaderzaal
(Afbeelding: HNi)

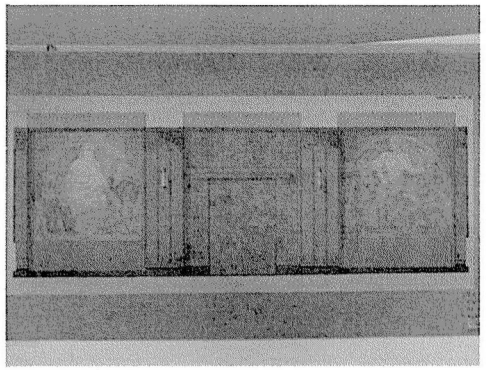

Ontwerptekening wandkunst vergaderzaal, door Max Nauta
(Afbeelding: HNi)

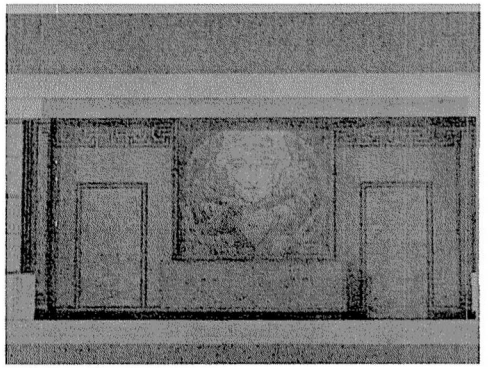

Ontwerptekening wandkunst vergaderzaal, door Max Nauta
(Afbeelding: HNi)

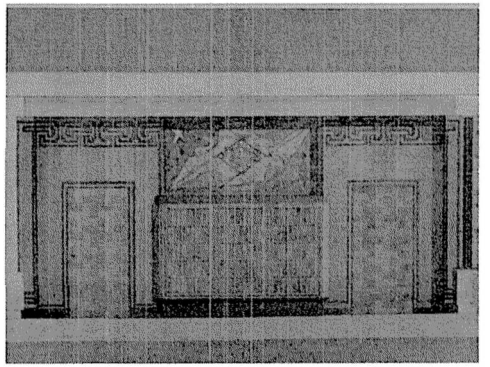

Ontwerptekening wandkunst vergaderzaal, door Max Nauta
(Afbeelding: HNi)

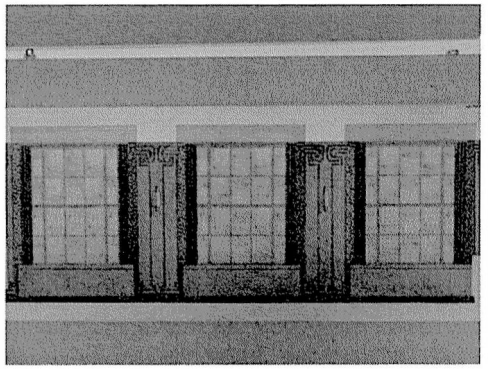

Ontwerptekening wandkunst vergaderzaal, door Max Nauta
(Afbeelding: HNi)

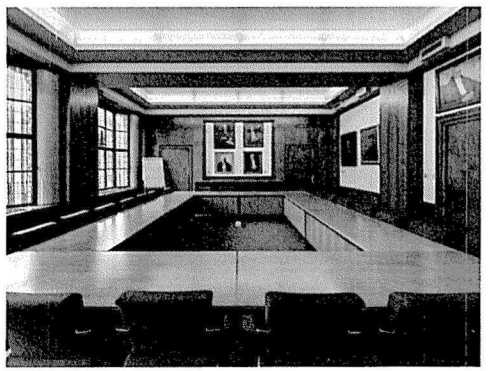

Vergaderzaal, anno 2015
(Afbeelding: ARE)

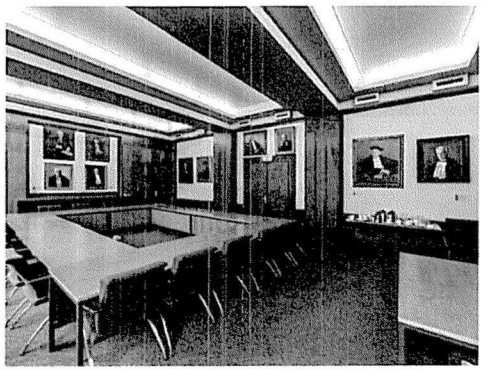

Vergaderzaal, anno 2015
(Afbeelding: ARE)

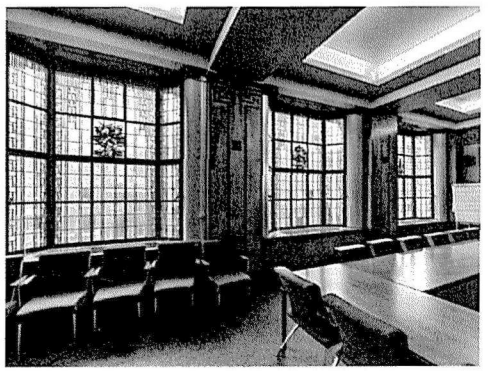

Vergaderzaal, anno 2015
(Afbeelding: ARE)

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119M

Gemeente
Amsterdam
Centrum

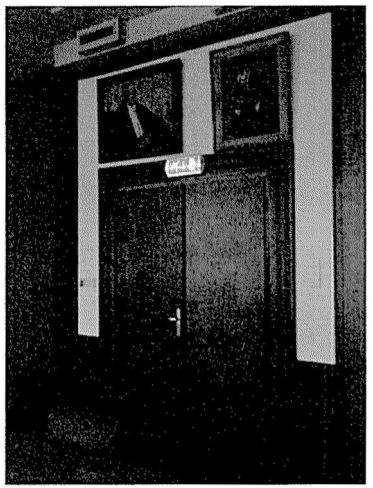

Toegangsdeuren vergaderzaal

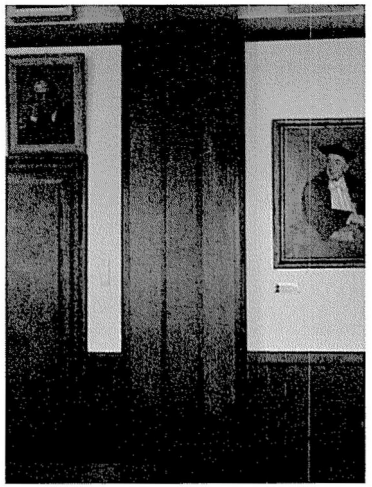

Decoratieve wandafwerking

noordzijde vergaderzaal

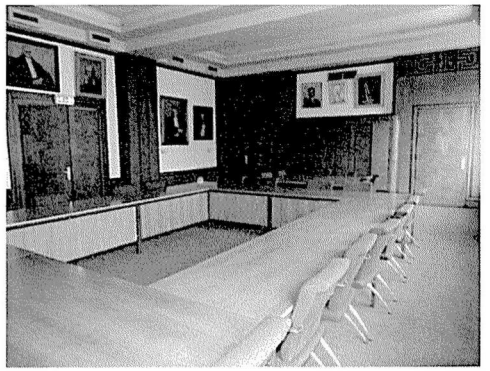

Vergaderzaal, anno 2015

Dichtgezette deur naar directiekamer

Glas-in-lood vensters met handelsmotieven, zie ook afbeeldingen rechts

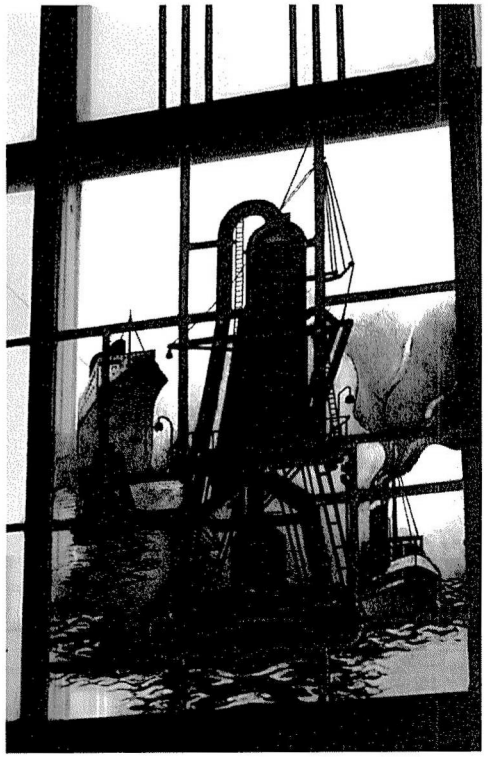

bouwhistorische opname

Tweede verdieping

De tweede verdieping is geheel in gebruik als bibliotheek inclusief de in 1949 gerealiseerde aanbouw in de lichthof. De bestaande gevels, kolommen en wanden zijn vlak gepleisterd. Nieuwe wanden zijn uitgevoerd met witte breuksteen. De hele verdieping is voorzien van verlaagde systeemplafonds. Ter plaatse van de tussenverdieping zijn een moderne trap en hellingbanen aangebracht. Rond en onder de vensters zijn de betegelde lambriseringen en neggen en de natuursteen vensterbanken nog aanwezig. De toegangen naar de centrale hal zijn voorzien van modern vormgegeven tochtsluizen.

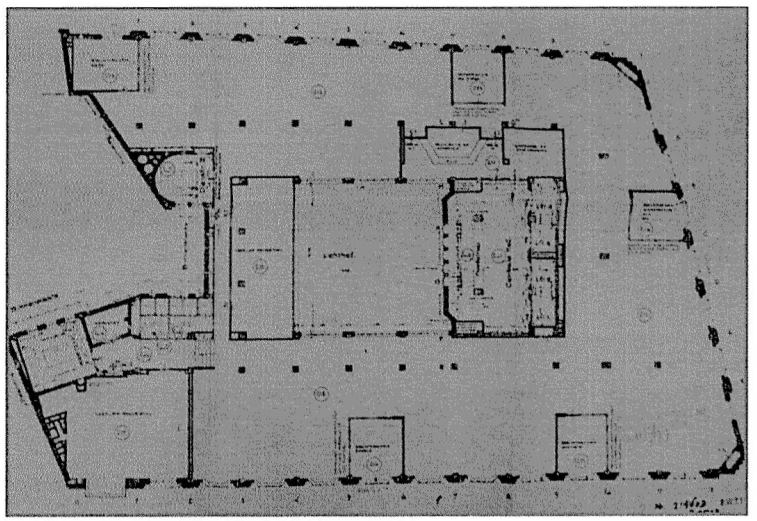

*Plattegrond **tweede verdieping** Bungehuis, anno 1977*
(Afbeelding: BMA, Bouwdossier 1977)

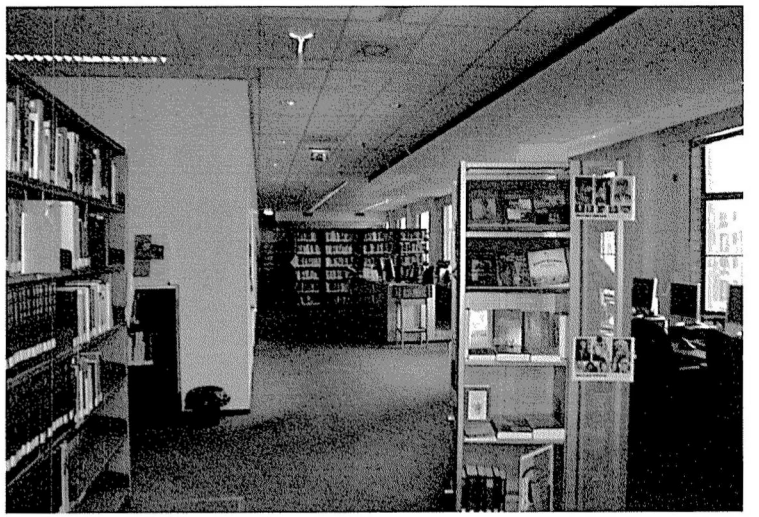

Tweede verdieping Bungehuis in gebruik als bibliotheek

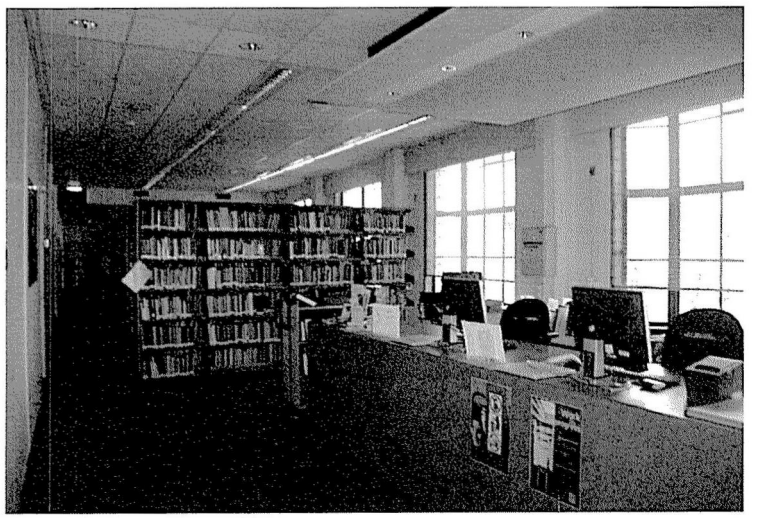

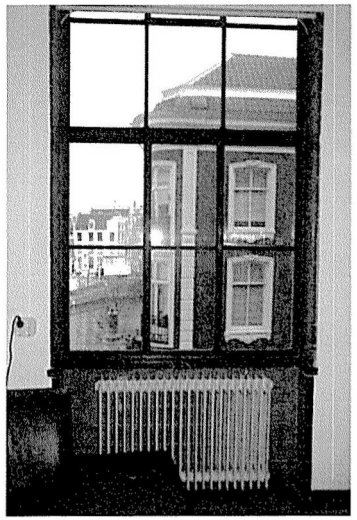

Tegellambrisering en bekleding vensterneggen

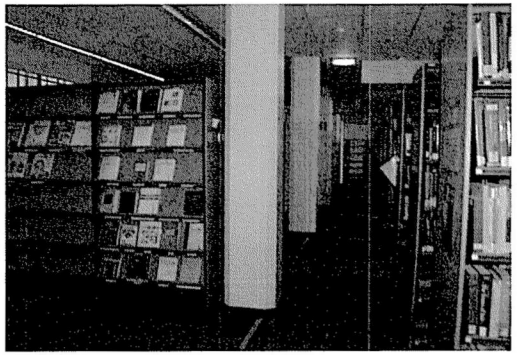

Kolomstructuur duidelijk zichtbaar

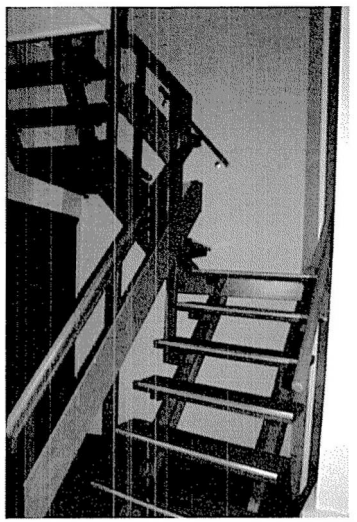

Trap naar tussenverdieping;
de voormalige congiërgewoning

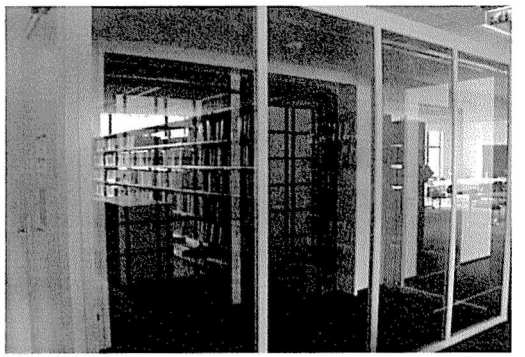

Moderne tochtsluis voor centrale hal

Tussenverdieping

Tussen de tweede en derde verdieping was in opzet een conciërgewoning gebouwd. Deze woning is verbouwd en bij de bibliotheekruimte van de tweede verdieping getrokken. In de achtergevel is de voormalige loggia - veranda dichtgezet. De binnenwanden en deurkozijnen zijn modern uitgevoerd.

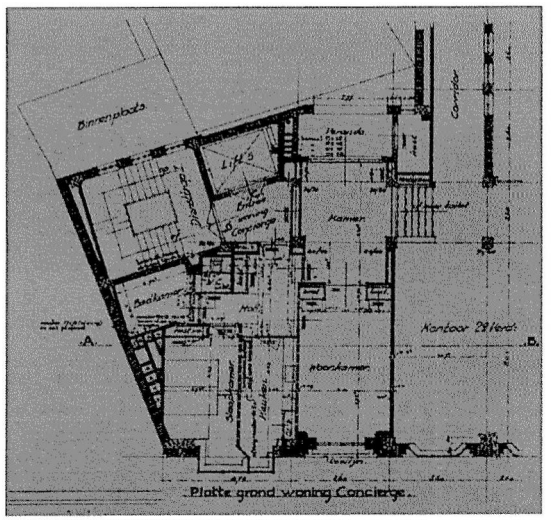

*Plattegrond **tussenverdieping, conciërgewoning**, anno 1977*
(Afbeelding: HNi)

Derde verdieping

De derde verdieping is ingedeeld met smalle gangen en meerdere kleinere kantoren. Alle kantoren hebben één of meer vensters. Alle vensters zijn nog voorzien van de oorspronkelijke tegelafwerking met blauw geglazuurde tegels 50 x 50 mm als lambrisering en tegen de neggenkanten. De doorlopende vensterbanken zijn uitgevoerd in zwart marmer, dik 30mm. De taatsramen in de bronzen vensters zijn nog grotendeels voorzien van oorspronkelijk raamboompjes en uitzet-ijzers.

De binnenplaatsgevel langs de oorspronkelijke verbindingsgang tussen de vleugel aan het Singel en Spuistraat is onder de vensters voorzien van geglazuurd wandtegelwerk in drie kleuren; geel, zwart en blauw. Het hoogteverschil tussen de derde verdiepingsvloer en het deel naar het eerste diensttrappenhuis is omijst met opgaand tegelwerk in verticale zwarte wandtegels. Het verhoogde deel gaf oorspronkelijk toegang tot de wasruimten, toiletten en dienstlift. Deze vertrekken zijn heringericht. De gangwanden zijn voorzien van een lambrisering van tegelwerk met toepassing van een plint en biezen in zwarte geglazuurde tegels.

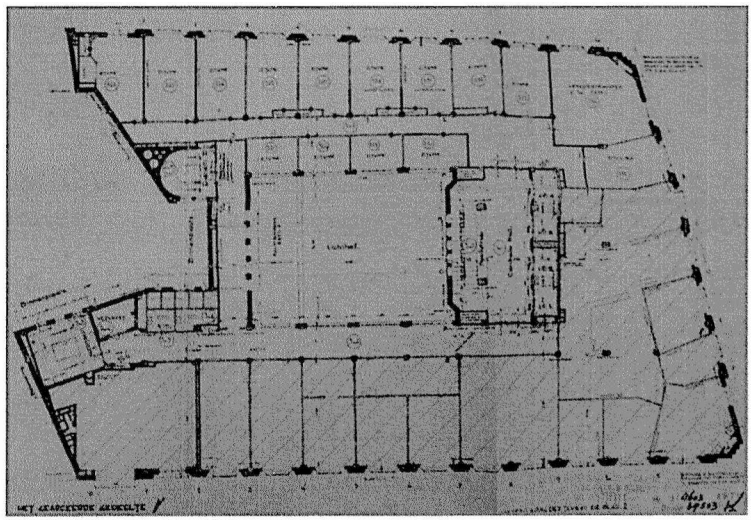

*Plattegrond **derde verdieping** Bungehuis, anno 1977*
(Afbeelding: BMA, Bouwdossier 1977)

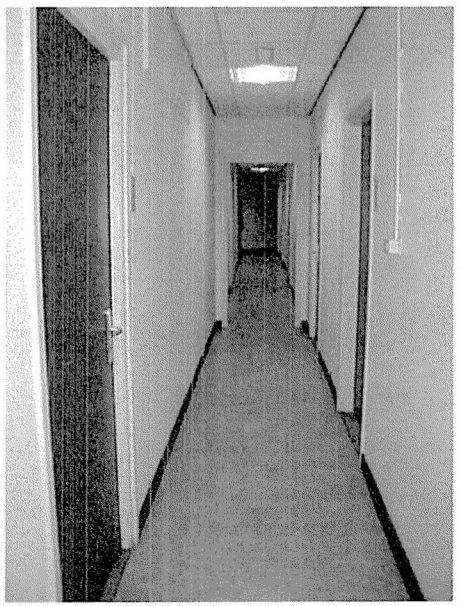

Gang derde verdieping

Bronzen vensters met taatsraam derde verdieping

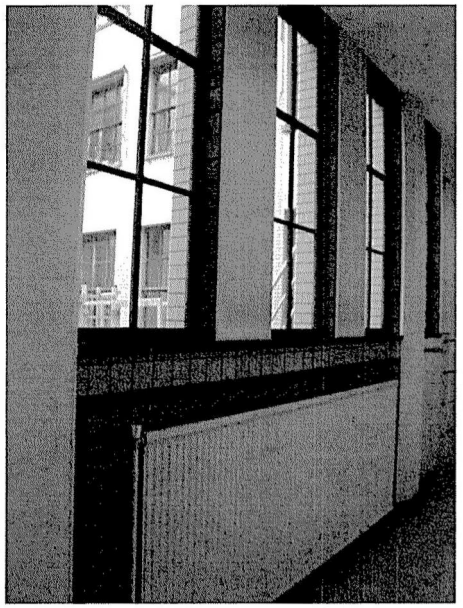

Gangwand derde verdieping met lambrisering van tegelwerk

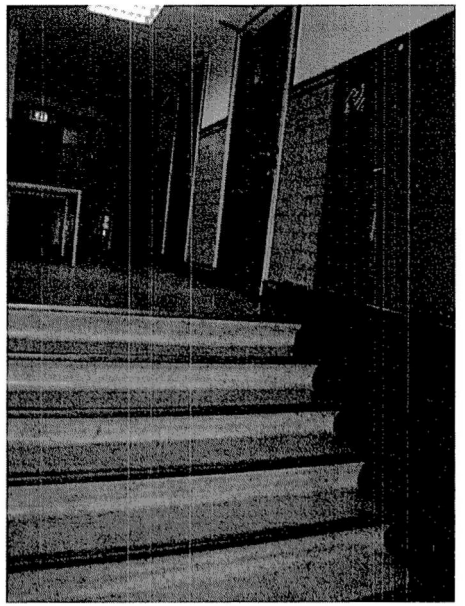

Hoogteverschil derde verdieping naar het eerste diensttrappenhuis

Afwerking tegellambrisering en zwartmarmeren vensterbanken

Vierde verdieping

De vierde verdieping is voorzien van moderne indelingen met smalle gangen en kleine kantoren. De verdieping heeft veel overeenkomsten met de derde verdieping, vensters, lambriseringen en afwerkingen zijn vrijwel identiek. Van de kleppende bovenlichten in de bronzen vensters is op enkele plekken de oorspronkelijke raambedieningen nog aanwezig en de bronzen gordijnrails boven de ramen.

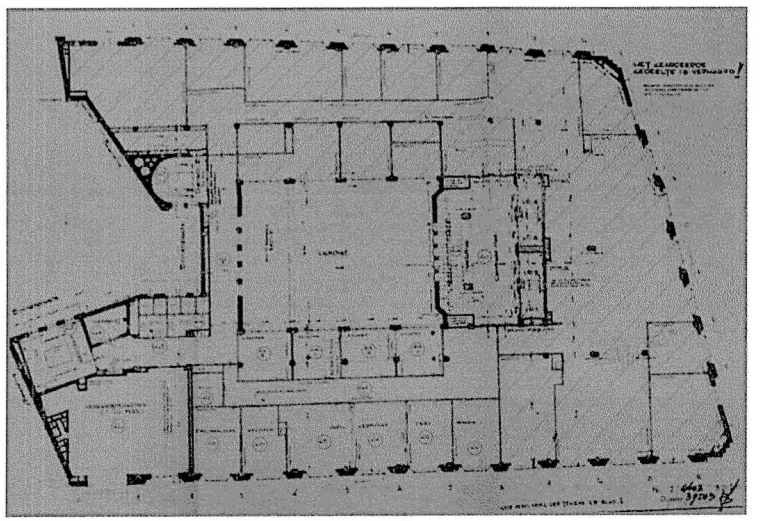

*Plattegrond **vierde verdieping** Bungehuis, anno 1977*
(Afbeelding: BMA, Bouwdossier 1977)

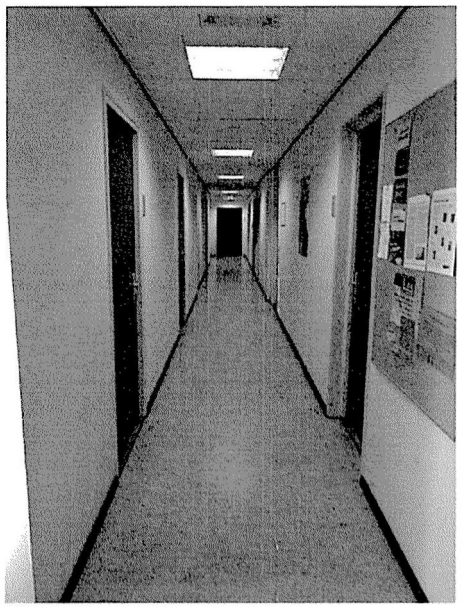

Gang derde verdieping

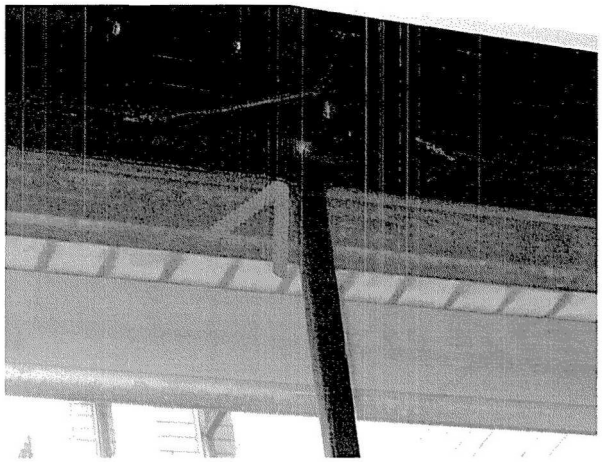

Detail bediening klepraam

Toegang naar diensttrappenhuis

Bronzen tochtdeuren naar centrale hal

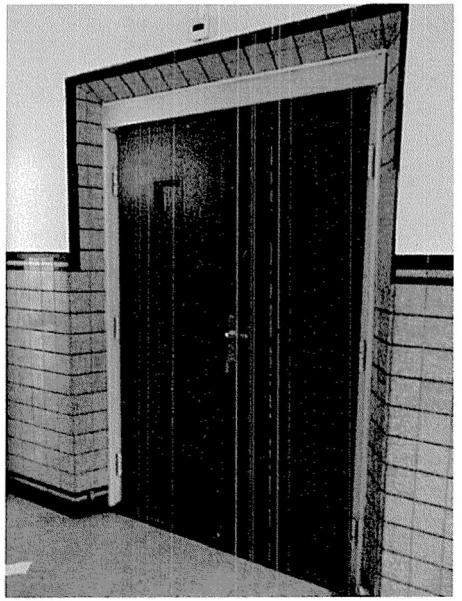

Voormalige toegang dienstlift

Originele bronzen gordijnrails boven de ramen

Vijfde verdieping

Evenals de derde en vierde verdieping zijn op deze bouwlaag meerdere kantoorruimten gerealiseerd, verbonden met smalle gangen. Het gangdeel tussen de diensttrappenhuizen is voorzien van een lambrisering van geelbeige tegels 105 x 105 mm met biezen van zwart geglazuurde stiptegels.
Via het eerste diensttrappenhuis is een trapopgang naar de torenkamer en platte dak aanwezig. Naast de liftschachten en de centrale hal is een smalle trapopgang naar de liftcabinekamer en het platte dak aanwezig.

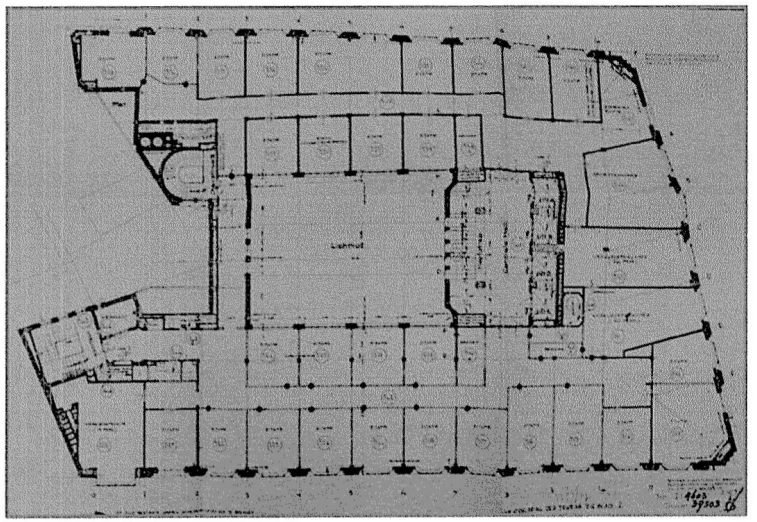

*Plattegrond **vijfde verdieping** Bungehuis, anno 1977*
(Afbeelding: BMA, Bouwdossier 1977)

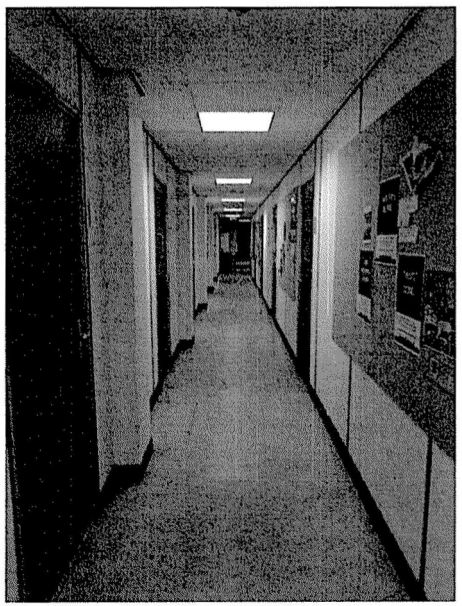

Gang vijfde verdieping

Vijfde verdieping met zicht op lichthof

Bay window vijfde verdieping

Detail vensterbank venster

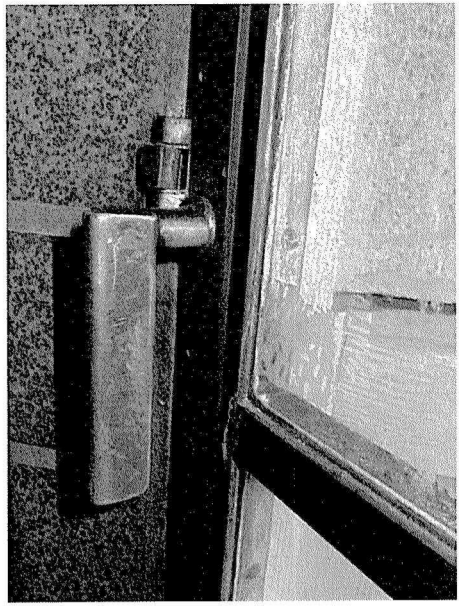

Detail bronze raamgreep

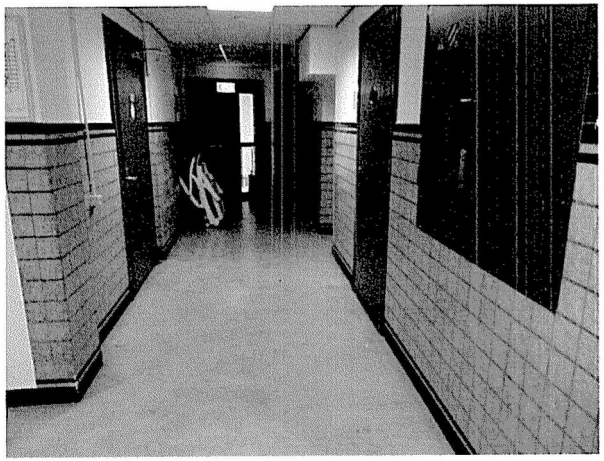

Gang naar diensttrappenhuis in geelbeige tegels met zwarte bies

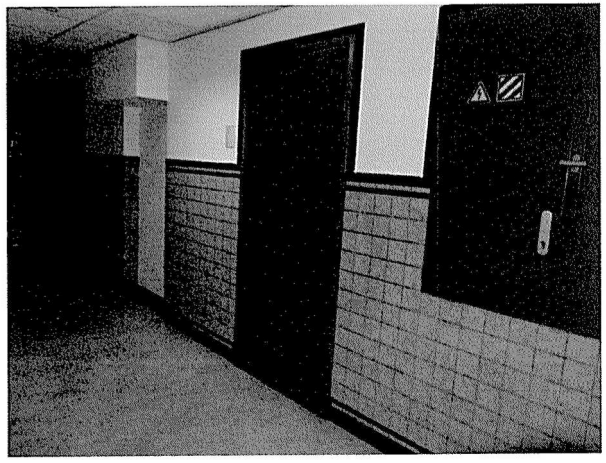

Gang naar diensttrappenhuis in geelbeige tegels met zwarte bies

Trappenhuis naar torenkamer

Torenkamer

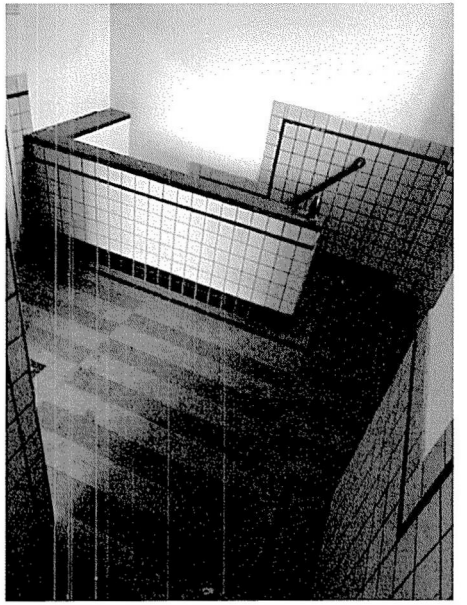

Torenkamer met trappenhuis

4.0 Monumentenwaardering en Advies

De monumentenwaardering van het **Bungehuis** is beoordeeld op authenticiteit en zeldzaamheid met betrekking tot *'cultuurhistorie', 'architectuur- en bouwhistorie'* en *'ensemble en stedenbouw'*. De waardering van monumenten wordt uitgedrukt in monumentenwaarde.

De monumentenwaarde is onderverdeeld in drie categorieën: hoog, positief en indifferent.

- Hoge monumentenwaarde geldt voor onderdelen die bepalend zijn voor het monumentale karakter en indien mogelijk ongewijzigd dienen te blijven.
- Positieve monumentenwaarde geldt voor onderdelen die bescherming verdienen omdat ze het object zijn monumentaliteit verlenen maar op zichzelf niet uniek of heel bijzonder zijn.
- Indifferente monumentenwaarde geldt voor alle overige onderdelen waar geen waarde aan wordt toegekend.

De monumentenwaardering staat weergegeven in bijgaande waarderingsplattegronden en onderstaande toelichting.

Cultuurhistorisch

Het Bungehuis is een representant van speciaal voor het doel gebouwde kantoorpanden uit de eerste helft van de twintigste eeuw. Hierbij behoorde een monumentale uitstraling en toepassing van kwalitatief duurzame materialen in het exterieur en interieur. De opzet van de directievleugel op de eerste verdieping past binnen de typologische indeling van dergelijke vertrekken bij grote kantoorgebouwen. Het pand heeft daarom cultuurhistorisch gezien hoge monumentenwaarde.

Stedenbouwkundig

Stedenbouwkundig heeft het pand hoge ensemblewaarde. De locatie op de samenkomst van drie straten is bepalend voor de huidige stedenbouwkundige situatie en begrenzing van het bouwblok. Het gebouw wordt uit stedenbouwkundig oogpunt hoog gewaardeerd.

Architectuurhistorisch

De functionele architectuur van de gevels met Art-Deco invloeden past bij de architectuur van grote kantoorgebouwen na het eerste kwart van de 20e eeuw. De toepassing van *'bay windows'* in de gevels is kenmerkend voor de architectuur van A.D.N. van Gendt. Het gebruik van verschillende soorten natuursteen en brons voor vensters en deuren geven het pand een hoge monumentaliteit. De architectuur van het gebouw met de bijbehorende vormgeving en detailleringen wordt hoog gewaardeerd.

Bouwhistorische waardering

Bouwmassa

De bouwmassa bestaat uit een groot bouwvolume dat door de lichthof is verdeeld in verschillende gebouwvleugels. Door de eenduidige opzet met rondgaande gevels en de gevelaccenten als overgangen naar de belendingen, vormt de bouwmassa een geheel en wordt hoog gewaardeerd.

Exterieur

Van de buitengevels zijn de venstertraveeën en gevelopbouw bepalend voor de architectuur en uitstraling van het pand, deze elementen worden hoog gewaardeerd met uitzondering van een deel van de zuidgevel. Delen van deze gevel sluiten aan op de ingesloten binnenplaats en belending en zijn niet bepalend voor architectuur en bouwmassa, deze geveldelen worden positief gewaardeerd.

De buitengevels verkeren grotendeels in oorspronkelijke toestand met toepassing van bronzen vensters en verschillende soorten natuursteen gevelafwerking. Deze onderdelen worden hoog gewaardeerd. De hoofdentree is beeldbepalend en heeft in zijn geheel hoge monumentenwaarde. De gewijzigde dienstingang wordt positief gewaardeerd vanwege eenvoudige vormgeving. De granieten plint van het gebouw is bruin geschilderd, dit heeft een negatieve uitstraling, de afwerking wordt indifferent gewaardeerd, het materiaal heeft hoge monumentenwaarde. De zware smeedijzeren hekwerken behoren bij de robuuste uitstraling en hebben eveneens hoge monumentenwaarde.

De originele wit geglazuurde bakstenen met afgeronde hoeken en natuursteen vensterbanken van de binnenplaatsgevels worden hoog gewaardeerd. Voor de uitbreiding op de tweede verdieping is een afwijkende baksteen toegepast, dit deel wordt positief gewaardeerd. De recent aangebrachte rollagen boven de vensters in deze aanbouw wijken in kleur en materiaal zodanig af, dat ze indifferent worden gewaardeerd. De verticale vensters met glas-in-lood beglazing van het hoofdtrappenhuis worden in zijn geheel hoog gewaardeerd. Dit geldt ook voor de bronzen vensters in de gevels.

De natuursteen bekleding van de dakopbouw boven de vier liftschachten wordt vanwege de materiaaltoepassing hoog gewaardeerd. De overige opbouwen zijn vlak gepleisterd. Vanwege de bewust gekozen terughoudende materialisering wordt deze afwerking positief gewaardeerd. De loden dakbedekking op het eerste diensttrappenhuis wordt eveneens positief gewaardeerd.

Interieur

Structuur

Historisch gezien hebben buitengevels en draagconstructies hoge monumentenwaarde. Deze elementen zijn bepalend voor de structuur van een pand. Daarnaast wordt de structuur van het gebouw bepaald door de kern bestaande uit de (overdekte) lichthof en onderliggende kluizen, de drie trappenhuizen, de beide ingangen aan de Spuistraat en de monumentale gang langs de directievertrekken op de eerste verdieping. Genoemde elementen worden hoog gewaardeerd. De gang en traptreden die beide diensttrappenhuizen verbinden zijn niet bepalend voor de structuur maar logischerwijs ontstaan door de oorspronkelijke routing langs de lichthof. Deze gangstructuur wordt positief gewaardeerd met uitzondering van de eerste en tweede verdieping waar deze gang in opzet ontbrak.

Constructies

De gevels en het betonskelet van kolommen en vloerbalken maken onderdeel uit van de oorspronkelijke constructieve opzet en worden hoog gewaardeerd. De vloerconstructies bestaan uit vloervelden van gewapend beton en behoren bij de oorspronkelijke draagconstructies en worden eveneens hoog gewaardeerd. Latere indelingen met niet dragend metselwerk of lichte scheidingswanden hebben geen historisch constructieve monumentenwaarde.

Inrichting en afwerking

Indeling

Originele indelingen met structuurbepalende wanden worden hoog gewaardeerd. Wanden die wel oorspronkelijk zijn maar geen essentieel onderdeel zijn van de structuur, worden positief gewaardeerd. De wanden van de in 1949 gerealiseerde uitbreidingen worden indifferent gewaardeerd omdat ze in uitvoering afwijken en het kwaliteitsniveau missen van de bestaande wanden en afwerkingen. Recentere indelingen zoals de kantoren op de bovenste verdiepingen, bibliotheek en wijzigingen in het souterrain hebben om dezelfde reden als hiervoor indifferente waarde.
De kluisruimte wordt in zijn geheel hoog gewaardeerd als unieke element en representant van de gesplitste opzet van het kantoorgebouw; een grote kluis voor Bunge's Handelmaatschappij en kleinere kluizen voor de verhuur, allemaal afzonderlijk bereikbaar.

Afwerkingen

Voor de afwerking van het gebouw geldt in het algemeen dat de oorspronkelijke vormgeving en materiaalgebruik hoog worden gewaardeerd. De ontwerpen, vormen en materiaalkeuzes hangen samen met de gekozen uitstraling van het kantoorgebouw. Afzonderlijk vermelde voorbeelden van dergelijke elementen zijn de natuursteen trappen van hoofd- en diensttrappenhuizen, de vloer- en wandafwerkingen in deze trappenhuizen inclusief toepassing bouwkeramiek. Bij de centrale hal behoren de bronzen tochtdeuren, de verchroomde trapleuningen en verlichtingsarmaturen. De afwerking van de hoofdentree op de bel-etage wordt in zijn geheel hoog gewaardeerd. Van de gang, directiekamers en vergaderzaal op de eerste verdieping worden de zorgvuldig ontworpen natuursteen- en houten wandafwerkingen, de vensters, het meubilair en het materiaalgebruik hoog gewaardeerd.

Het interieur van het gehele gebouw is in opzet afgewerkt met vloer- en wandtegels. De algemene toepassing van deze tegelafwerkingen word hoog gewaardeerd. Individuele locaties worden vanwege het materiaalgebruik positief gewaardeerd, hierbij gaat het vooral om betegelde kolommen, omtegelde luiken en oorspronkelijke kastdeuren. De oorspronkelijke lambriseringen rond de deurkozijnen in de gangen worden eveneens hoog gewaardeerd.
Om onderscheid te duiden tussen de monumentale wandafwerkingen van de hoofdentree, hoofdtrappenhuis en centrale hal met de overige oorspronkelijke tegelafwerkingen in gangen, kolommen en buitengevels worden de eerst genoemde afwerkingen hoog gewaardeerd, de overige wandafwerkingen positief.

De betegelde lambriseringen onder de vensters in de buitengevels, en de afwerking van neggen rond deze vensters met toepassing van natuursteen vensterbanken hebben hoge monumentenwaarde. De originele raambedieningen van de bronzen vensters worden hoog gewaardeerd. De aanwezige gebogen bronzen gordijnrails worden als representant van de zorgvuldige vormgeving en afwerkingniveau positief gewaardeerd. De legramen van de lichthof op de begane grond worden hoog gewaardeerd, de erboven gelegen gebogen kunststof dakstraat indifferent. De huidige inrichting van de kantine en keuken worden in zijn geheel indifferent gewaardeerd.

Moderne afwerkingen en indelingen hebben indifferente monumentenwaarde.

Advies

Deze rapportage geeft informatie over de historie en de monumentale waarden van het Bungehuis. Bij het plannen en beoordelen van wijzigingsvoorstellen wordt geadviseerd deze informatie te gebruiken om tot een verantwoord bouwplan te komen.

De gevels, structuur en vormgeving zijn belangrijke elementen voor het karakter van het pand. Dit geldt ook voor de oorspronkelijke afwerkingen en vermelde inrichting. Deze onderdelen horen leidend te zijn bij het ontwerp en zoveel mogelijk behouden te blijven. Wijzigingen aan gevels en indelingen dienen ondergeschikt te blijven aan dit karakter of door hun hoge kwalitatieve vormgeving een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van het pand en de afleesbaarheid van de gebruiksgeschiedenis.

Bij demonteren van voorzetwanden, wandbetimmeringen en verlaagde plafonds kunnen oorspronkelijke afwerkingen zichtbaar komen die informatie geven over de kleurrijke uitstraling van het interieur. Belangrijk is deze afwerkingen te documenteren.

5.0 Monumentenwaarderingstekeningen - Structuur

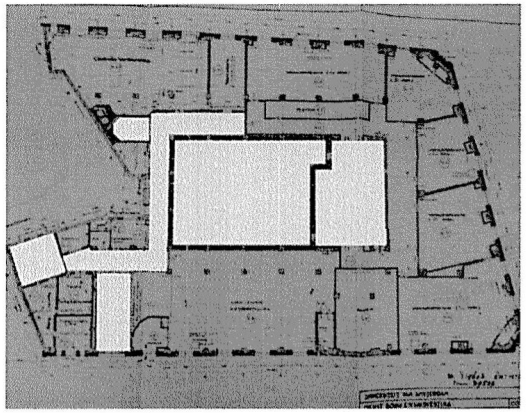

Souterrain

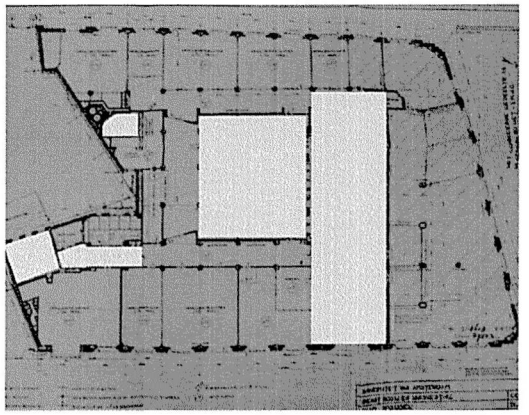

Bel-etage

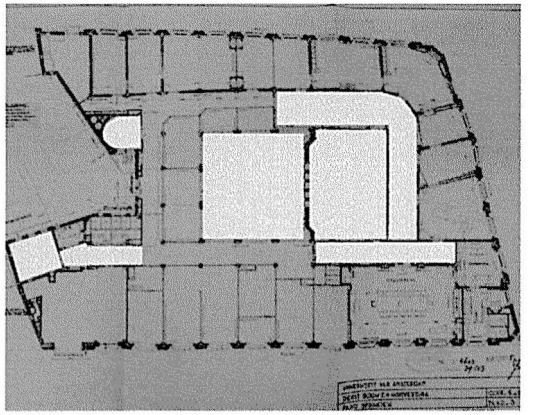

Eerste verdieping

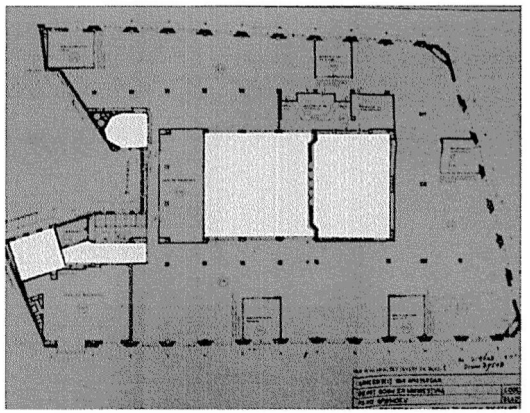

Tweede verdieping

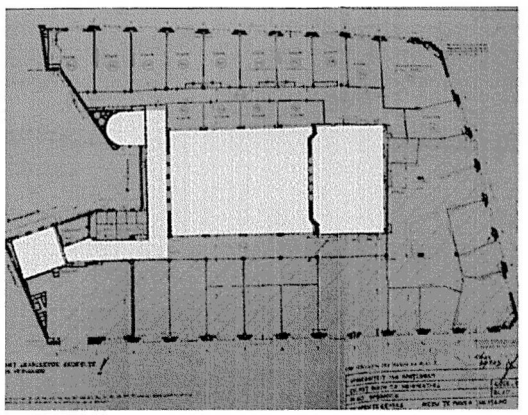

Derde verdieping

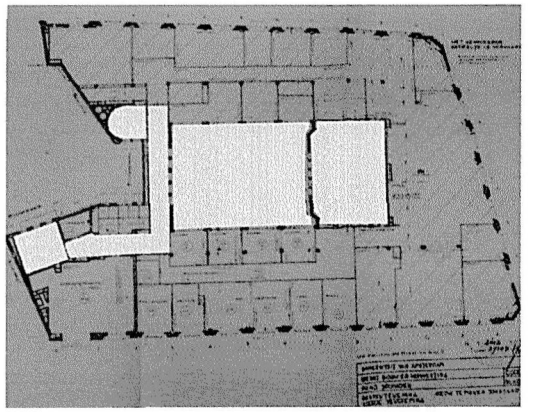

Vierde verdieping

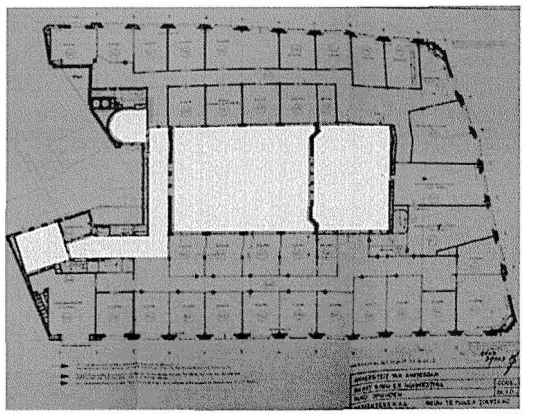

Vijfde verdieping

Behoort bij ontwerpbesluit

BWT 1903953
Gemerkt 119N

Gemeente Amsterdam
Centrum

Monumentenwaarderingstekeningen - Indeling

Schematisch weergegeven monumentenwaarderingen
op basis van vergunningstekeningen anno 1977

Hoge monumentenwaarde
Positieve monumentenwaarde
Indifferente monumentenwaarde

Plafondafwerking
Wandafwerking
Vloerafwerking

Souterrain

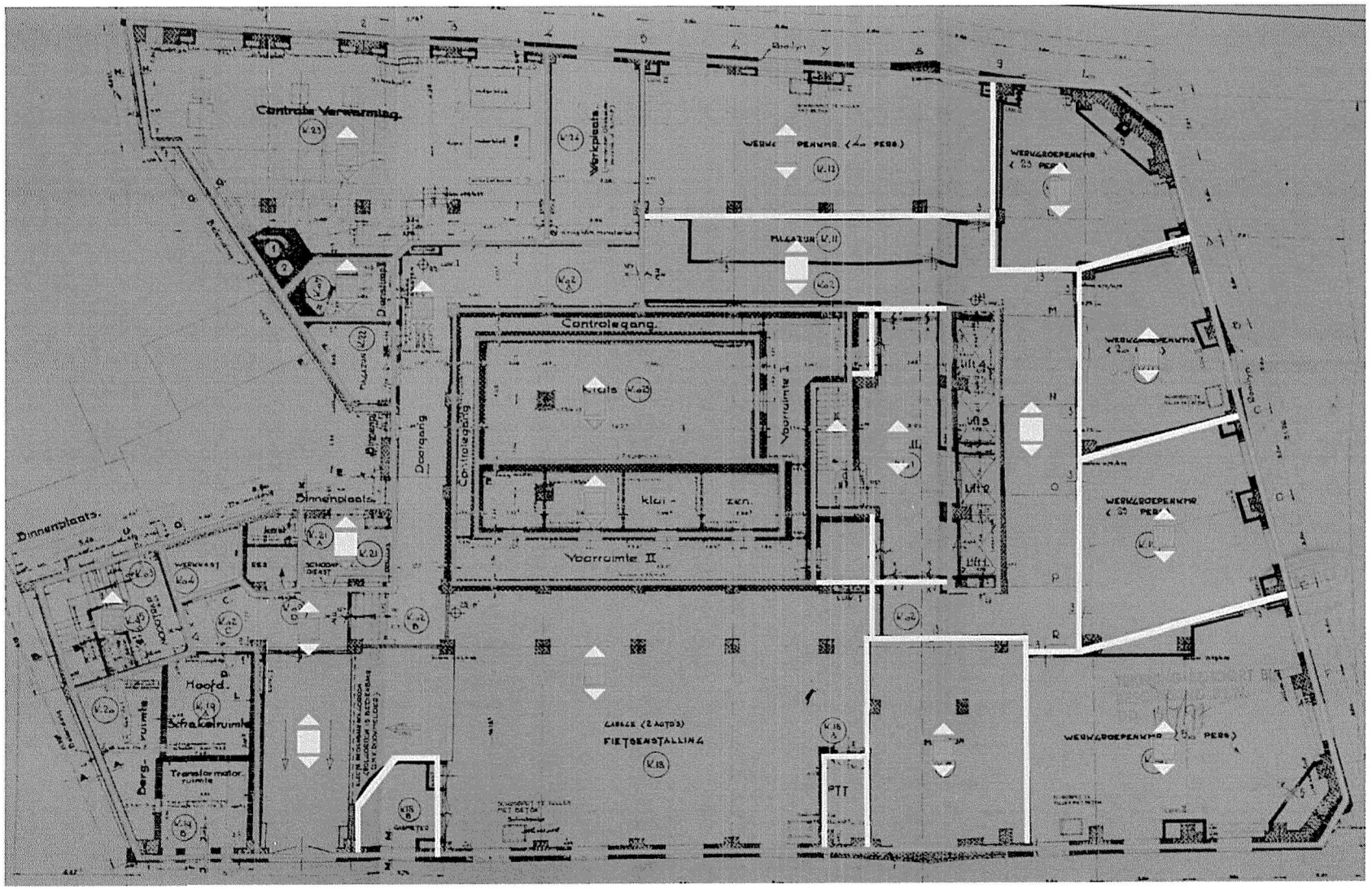

Schematisch weergegeven monumentenwaarderingen
op basis van vergunningstekeningen anno 1977

Hoge monumentenwaarde
Positieve monumentenwaarde
Indifferente monumentenwaarde

Plafondafwerking
Wandafwerking
Vloerafwerking

Bel-etage

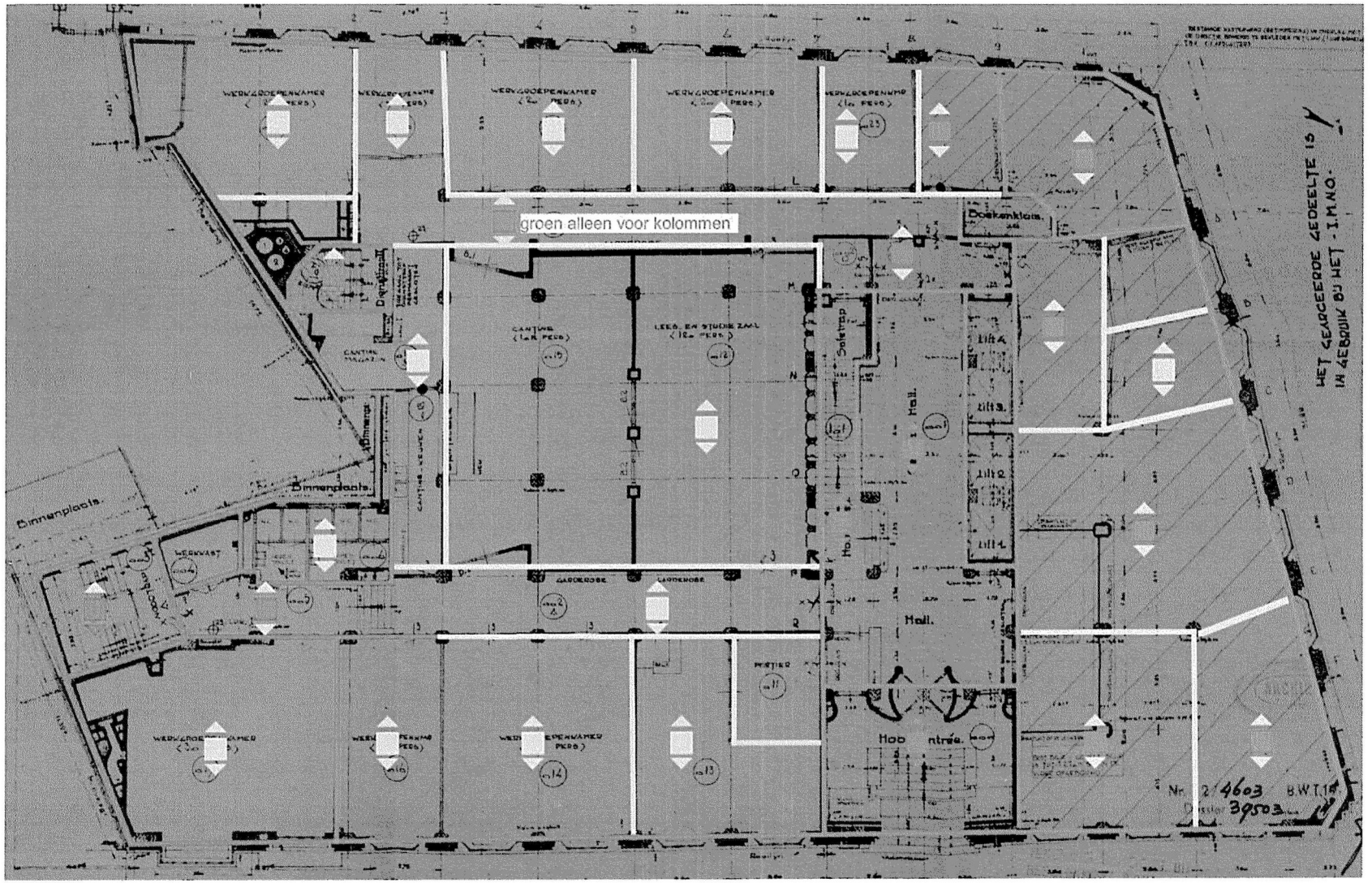

Hoge monumentenwaarde
Positieve monumentenwaarde
Indifferente monumentenwaarde

Plafondafwerking
Wandafwerking
Vloerafwerking

Eerste verdieping

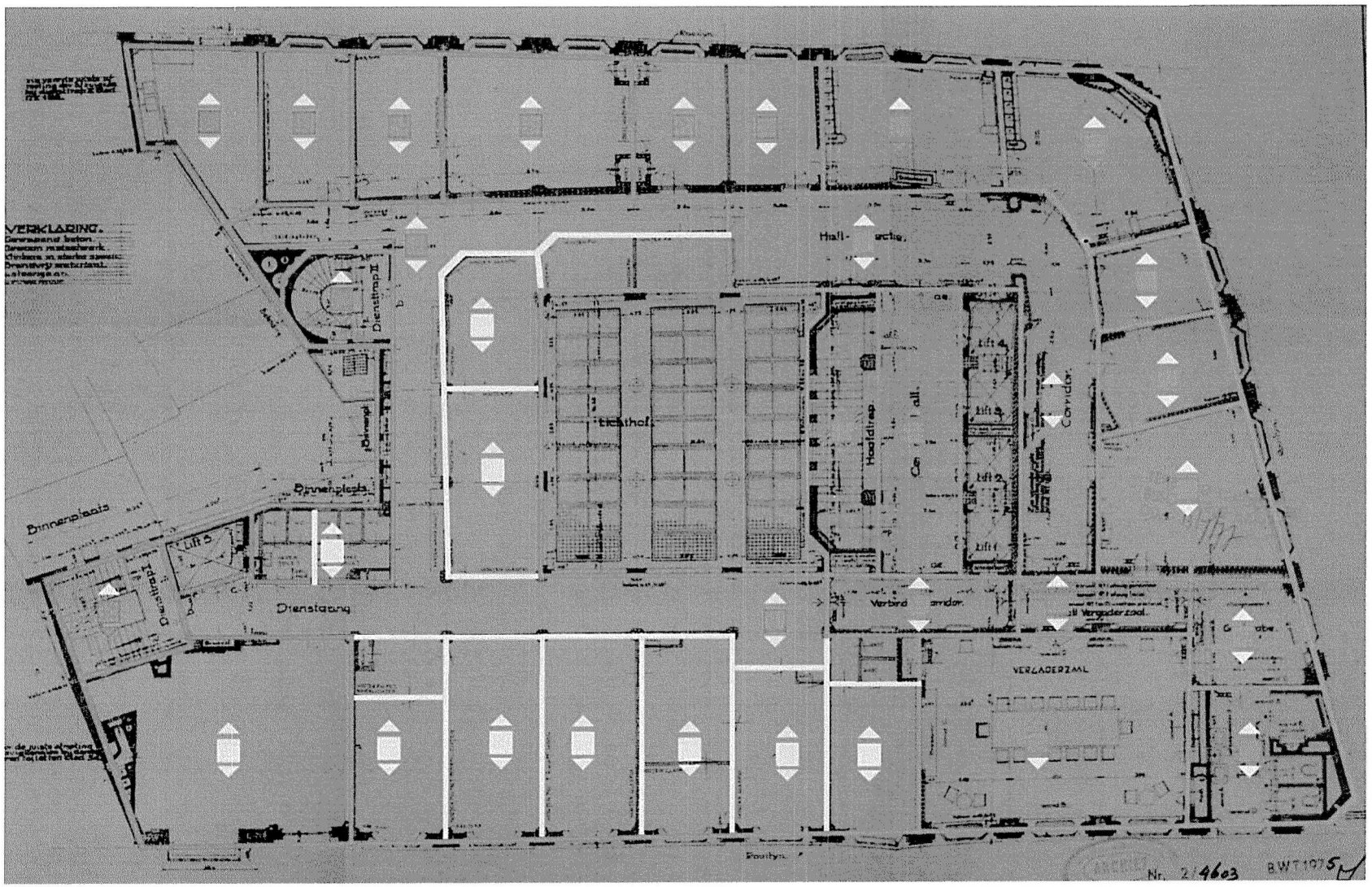

Schematisch weergegeven monumentenwaarderingen
op basis van vergunningstekeningen anno 1977

Hoge monumentenwaarde
Positieve monumentenwaarde
Indifferente monumentenwaarde

Plafondafwerking
Wandafwerking
Vloerafwerking

Tweede verdieping

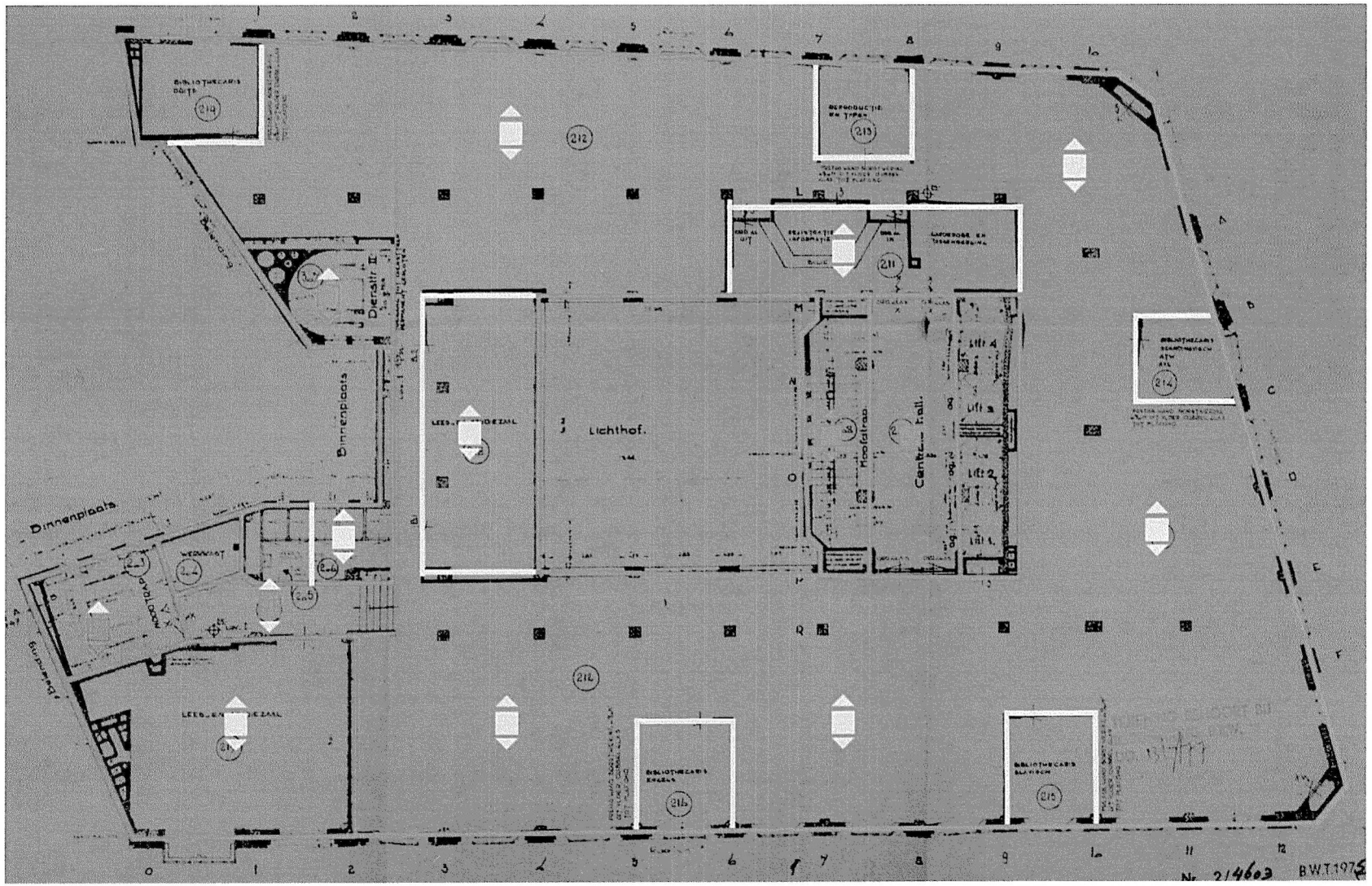

Hoge monumentenwaarde
Positieve monumentenwaarde
Indifferente monumentenwaarde

Plafondafwerking
Wandafwerking
Vloerafwerking

Tussen verdieping

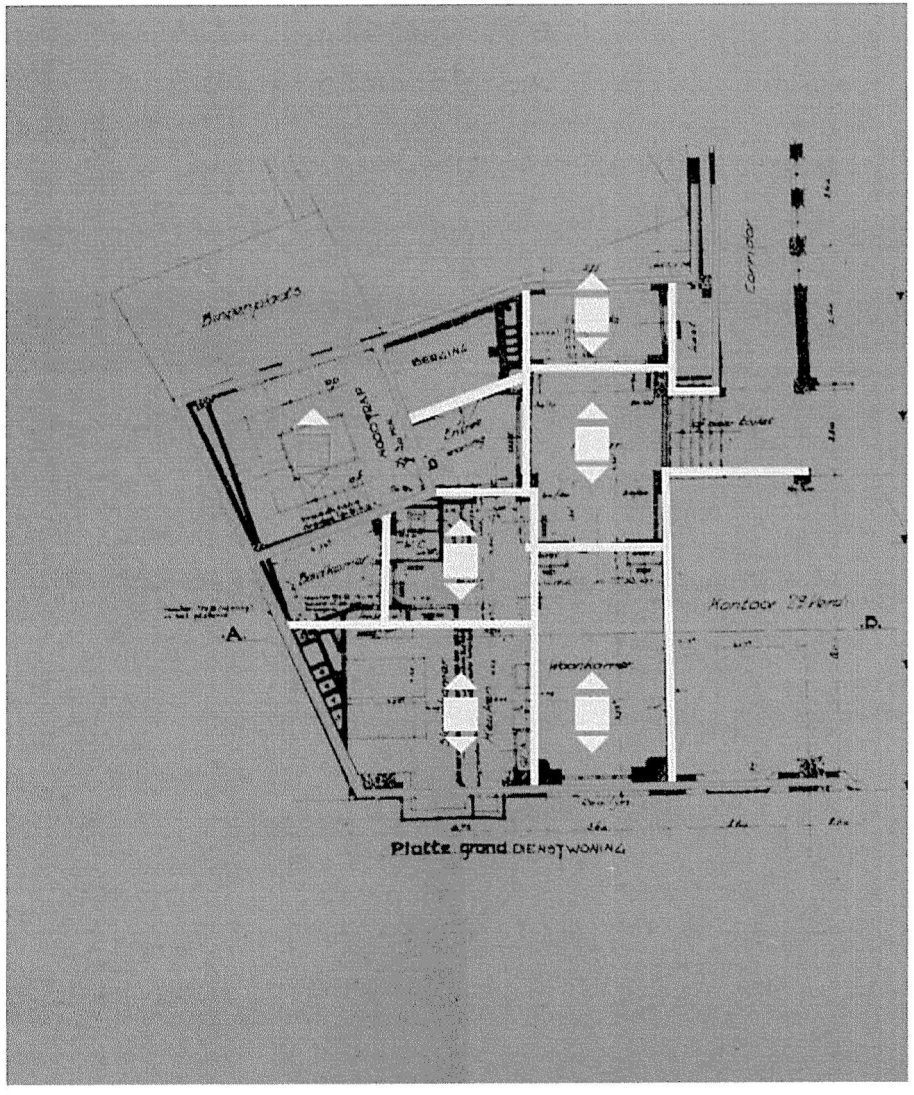

Schematisch weergegeven monumentenwaarderingen
op basis van vergunningstekeningen anno 1977

Hoge monumentenwaarde
Positieve monumentenwaarde
Indifferente monumentenwaarde

Plafondafwerking
Wandafwerking
Vloerafwerking

Derde verdieping

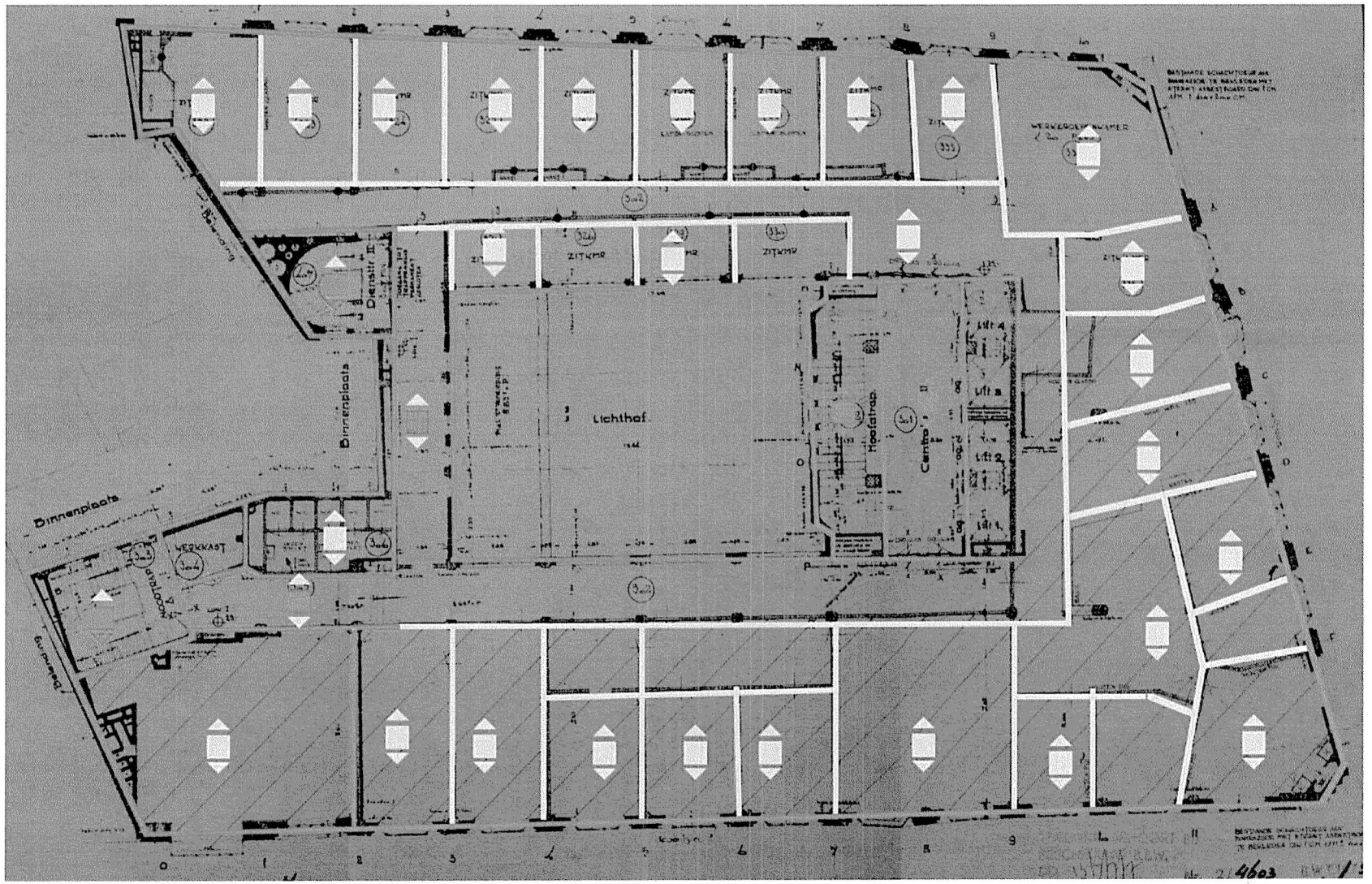

Hoge monumentenwaarde
Positieve monumentenwaarde
Indifferente monumentenwaarde

Plafondafwerking
Wandafwerking
Vloerafwerking

Vierde verdieping

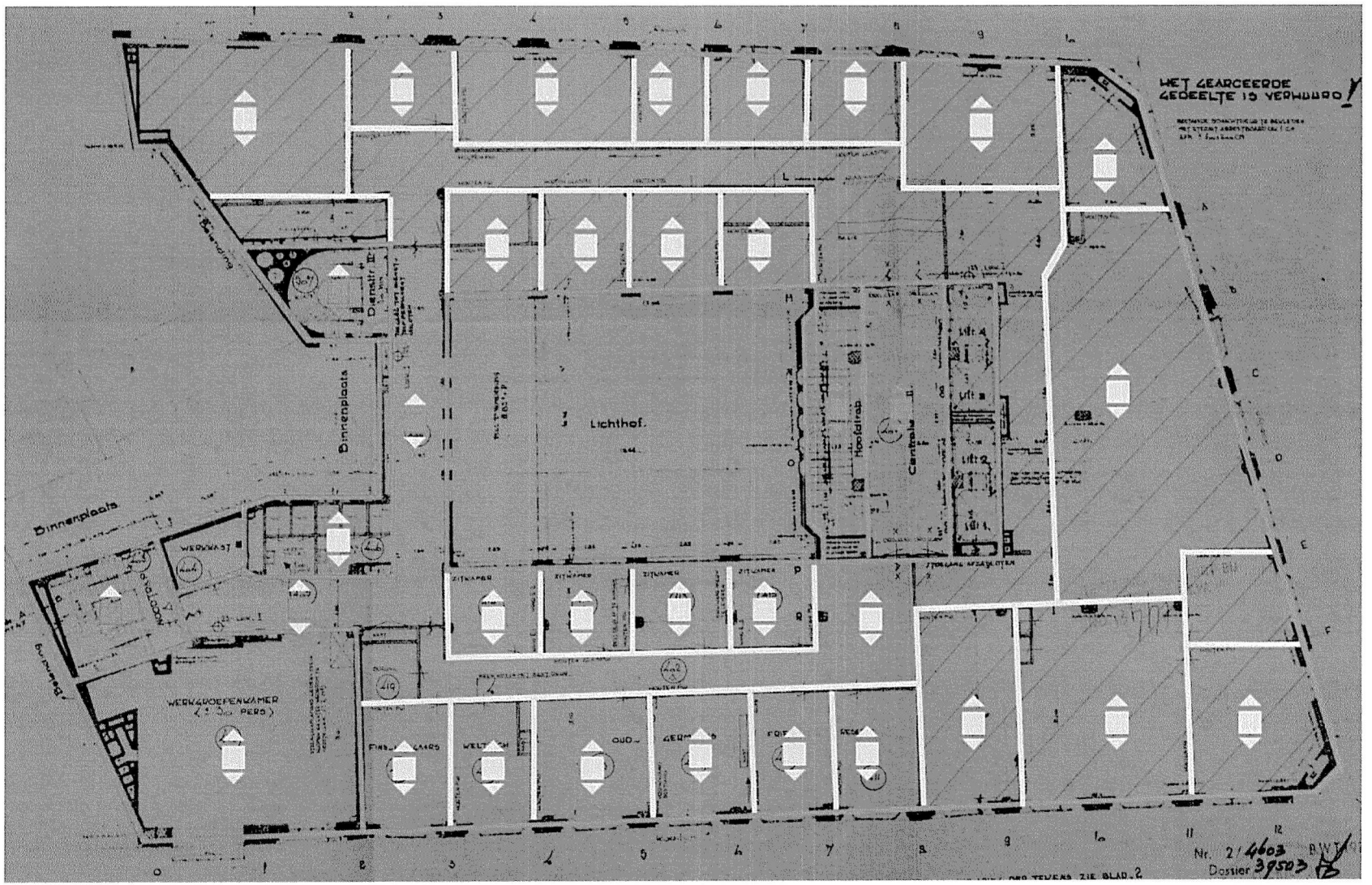

Schematisch weergegeven monumentenwaarderingen
op basis van vergunningstekeningen anno 1977

Hoge monumentenwaarde
Positieve monumentenwaarde
Indifferente monumentenwaarde

Plafondafwerking
Wandafwerking
Vloerafwerking

Vijfde verdieping

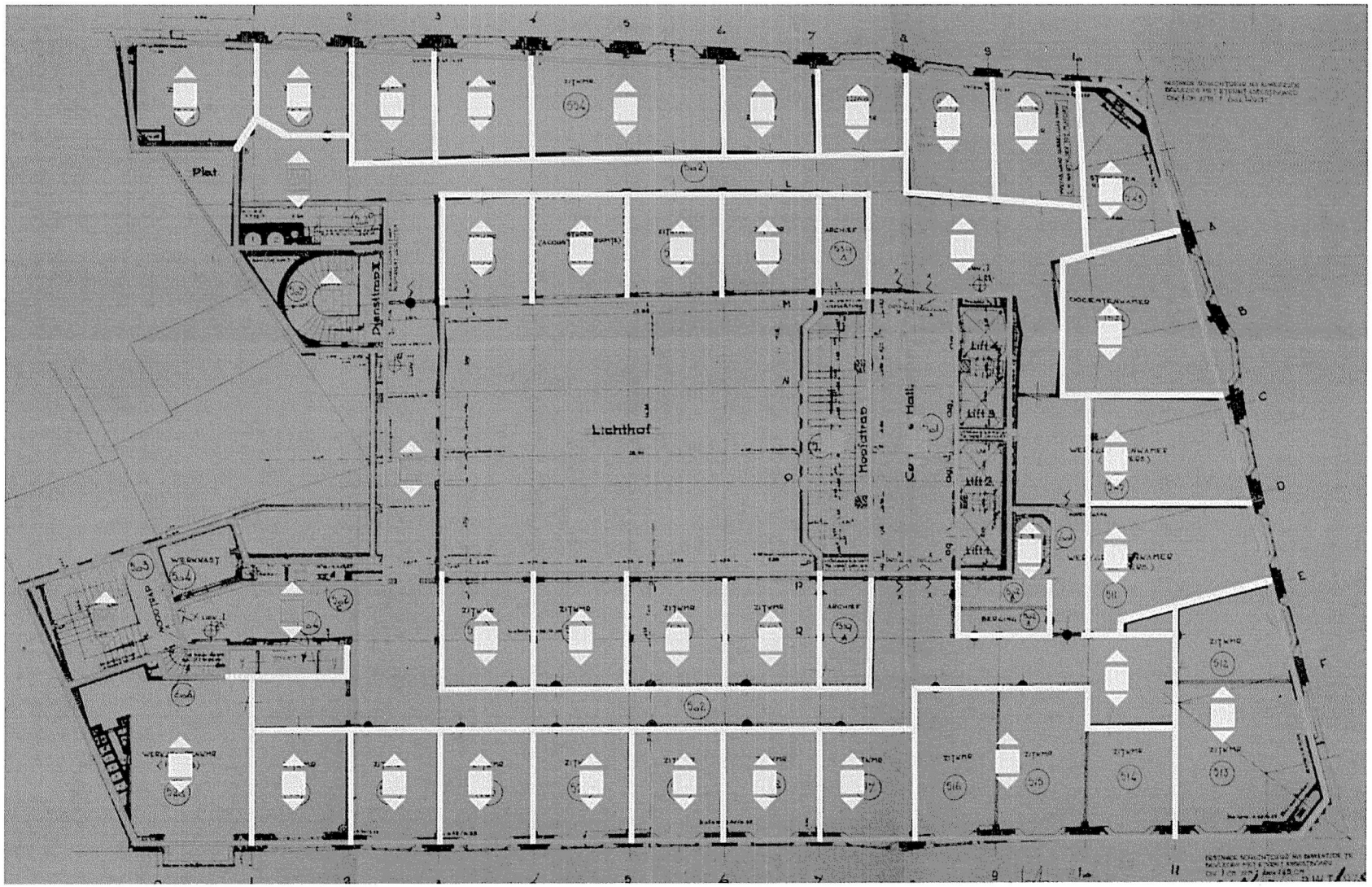

6.0 Korte Begrippenlijst

Arcade: een reeks bogen of openingen tussen verticale zuilen of pilar
Architraaf: onderste, dragende deel van een klassiek hoofdgestel, meest ect rustend op kapiteelen.
Baluster: spijl in een leuning, hek of balustrade, meestal vaasvorming.
Beletage: de hoofdverdieping met belangrijke ruimten van een aanzie overige verdiepingen, vaak gelegen boven een souterrain.
Biljoening: schuine kant aan houten of stenen element, geschaafd of ge
Cannalure: verticale groef in de schacht van een zuil of pilaster.
Dagkant: kant van een gevelopening.
Enfilade: een rij representatieve vertrekken waarvan de onderlinge d gen en doorkijk over meerdere vertrekken mogelijk maken.
Fries: bandvormig gedeelte tussen architraaf en kroonlijst.
Frijnslag: oppervlaktebewerking van gehouwen natuursteen met fijne evenwijdig
Getoogd: licht gebogen onderdeel.
Kapel: overgangsprofiel van een afschuining, meestal een biljoening, naar een echte hoek.
Kapiteel: decoratieve verbreding boven op zuil of pilaster ter vergroting van het draagvlak.
Kardoes: steun- of draagklamp / -klos voor doorstekende treden op keepbomen.
Lambrisering: betimmering of -bekleding tegen het onderste van de wand, tal bestaande uit panelen of tegelwerk.
Negge: dagkant, soms met profilering, van een deur- of vensteropen
Neut: stenen of houten onderstuk waarop een deurstijl- of lijst rust.
Paumelle: Scharnier met één knoop aan ieder lid. Op de onderste knoop is een pen bevestigd waarover de knoop van het andere lid valt.
Pilaster: weinig uitspringende, van basement, schacht en kapiteel voorziene muurpijler ter ondersteuning van hoofdgestel of boog.
Risaleren: uitspringen, een risaliet is een vooruitspringend onderdeel van een gevel.
Roedeverdeling: verdeling van een raam door verticale en horizontale latten (roeden) waarin de glasruiten zijn bevestigd.
Rozet: cirkel- of bladvormig versieringsmotief.
Sokkel: hoog voetstuk onder een zuil of standbeeld, plint als voetstuk van een gevel.
Steendag: zie dagkant.
Steek: recht gedeelte van een trap.
Travee: afstand tussen twee opvolgende steunpunten/gevelassen.
Waterslag / waterlijst: horizontale, enigszins uitstekende lijst langs een gevel, bed va muurwerk af te houden.

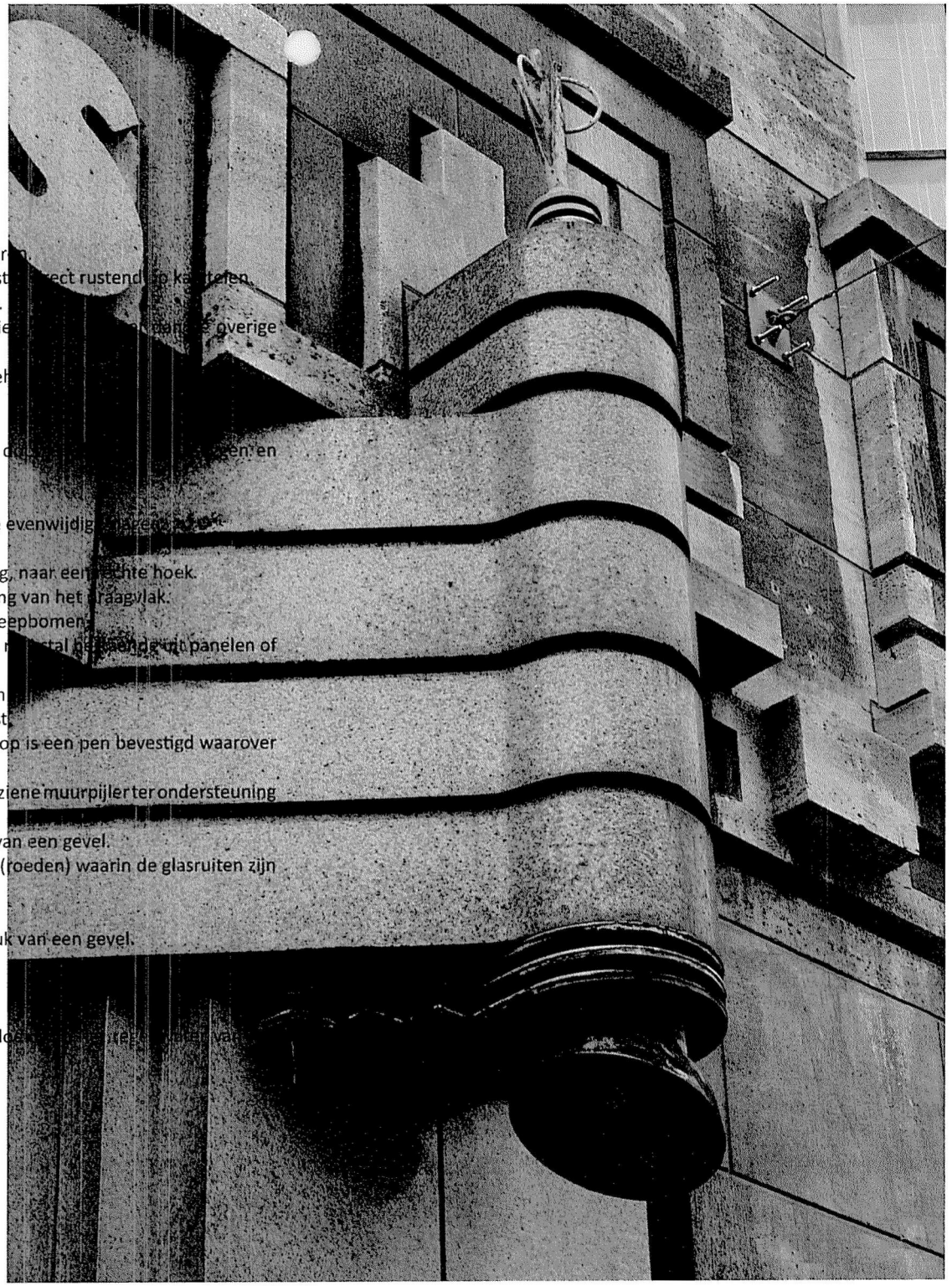

7.0 Colofon en Noten

Mei 2015, W2015008

Opdrachtgever
Aedes Real Estate
Professor Tulpstraat 23
1018 GZ AMSTERDAM

Noten

1: Bouwdossier gemeente Amsterdam, nr. 82908, 1931.
2: De in 1931 en 1933 aangevraagde vergunning werden ondertekend door directeur C. Hirschler en proc.houder J. Vermeulen als vertegenwoordigers van de N.V. Bunge's Handelsmaatschappij.
3: Citaat D. Keuning en L. Lansink, Van Gendt -BONAS, Rotterdam 1999. P.252.
4: Bouwdossier gemeente Amsterdam, nr. 82931, 1933.
5: Bouwdossier gemeente Amsterdam, nr. 82934, 1933.
6: Informatie over familie van Gendt is afkomstig uit een bibliografie van D. Keuning en L. Lansink in de BONAS-reeks, Rotterdam 1999.
7: Bouwdossier gemeente Amsterdam, nr. 82958, 1949.
8: Bouwdossier gemeente Amsterdam, nr. 82959, 1950 en nr. 82961, 1951.
9: Bouwdossier gemeente Amsterdam, nr. 82962, 1960.
10: Bouwdossier gemeente Amsterdam, nr. 82964, 1974.
11: Bouwdossier gemeente Amsterdam, nr. 82966, 1977.
12. Redengevende omschrijving bij aanwijzing rijksmonumentnummer 518486, 11 december 2001.
13: Bron Informatiefolder RDMZ Restauratie en beheer -28, 2002.

Verantwoording afbeeldingen

Afbeeldingen met de afkorting ARE zijn afkomstig van: Aedes Real Estate, Amsterdam.
Afbeeldingen met de afkorting BMA zijn afkomstig van: Bureau Monumenten & Archeologie gemeente Amsterdam.
Afbeeldingen met de afkorting HNi zijn afkomstig van: Het Nieuwe instituut (voorheen NAi), Rotterdam.
Afbeeldingen met de afkorting RCE zijn afkomstig van: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.
Afbeeldingen voor zover niet vermeld zijn afkomstig van | p.c. meijers | bnb | bouwhistorie | restauratie.

Dank aan: De heer D. Derksen van bureau Monumenten & Archeologie voor zijn toelichting en bijdrage onderzoek bouwarchief gemeente Amsterdam.

Copyright

P.C. Meijers | Bouwhistorie | Restauratie behoudt zich alle rechten voor met betrekking tot onderzoeksresultaten en geestesproducten van verrichte onderzoeken, voor zover op die producten in juridische zin rechten kunnen bestaan.
Publicatie van onderzoeksresultaten valt onder het auteursrecht en is niet toegestaan, zonder uitdrukkelijke voorafgaande schriftelijke toestemming van P.C. Meijers | Bouwhistorie | Restauratie én na overeenkomen van publicatierecht. In alle gevallen is bij publicatie verplicht naam en gegevens van P.C. Meijers | Bouwhistorie | Restauratie te vermelden.

P.C. Meijers | Bouwhistorie | Restauratie
P.C. Meijers - BNB
Dorpsweg 137
1676 GJ TWISK
telefoon: 0227-821833
mobiel: 06-44926306
internet: www.pcmeijers.nl
e-mail: info@pcmeijers.nl
kamer van koophandel nummer: 27326694

